

Østfold fylkeskommune

Sammen for fysisk aktivitet i Østfold

Fylkesdelplan 2005-2008

Forord

Bakgrunnen for utarbeidelsen av en egen fylkesdelplan for fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv i Østfold ligger i et pålegg fra Kulturdepartementet (rundskriv nr. v-7/93) om at kommunene skal utarbeide kommunedelplaner for idrett og friluftsliv som forutsetning for å få spillemiddeltildeling. Fylkeskommunene skal følge opp denne planlegginga med en samordnet fylkesdelplan eller sektorplan for idrett og friluftsliv på fylkesnivå. Denne vedvarende samhandling i planprosessen mellom de to forvaltningsnivåene, vil på denne måten meisle ut regionalpolitikken for fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv i Østfold.

Gjeldende fylkesdelplan for idrett og friluftsliv i Østfold 2001-2004 ble vedtatt av fylkestinget i juni 2001 og godkjent av Miljøverndepartementet 23. november 2001 i samarbeid med Kulturdepartementet og Sosial- og helsedepartementet. Vi står nå foran en ny hovedrullering med tredje generasjon fylkesdelplan «Sammen for fysisk aktivitet i Østfold 2005-2008».

«Sammen for fysisk aktivitet i Østfold» har innledende kapitler om grunnleggende forutsetninger, områder, anlegg og virkemiddelbruk. Planen avslutter med kapitlene som tar for seg mål, strategier og innsatsområde, og helt til slutt et handlingsprogram for konkrete tiltak.

Høringsforslaget bygger stort sett på samme hovedstruktur som i forrige plan, da dette har vist seg å være et egnet arbeidsredskap som fylkesdelplan og i forbindelse med gjennomføringen av handlingsprogrammet.

Den sentrale godkjenning av gjeldende fylkesdelplan har ellers gitt klare føringer for innholdet i det nye plandokumentet når det gjelder samordningen av idretts- og friluftspolitikken og det fysiske aktivitetsspektet i helsepolitikken.

Det er lagt vekt på å få med Folkehelseprogrammet i den nye fylkesdelplanen.

Fylkesplanen 2004-2007 «Grenseløse Østfold» er en del av rammeforutsetningene i plandokumentet. På et møte i Oslo 20. desember i fjor presenterte

departementene Handlingsplanen Sammen for fysisk aktivitet 2005-2009. De viktigste aktuelle føringene med statlige mål og utfordringer, er det tatt hensyn til i fylkesdelplanen.

«Sammen for fysisk aktivitet i Østfold» er ellers samordnet i sin planprosess med fylkesdelplanen for kultur.

I forbindelse med hovedrulleringen av planen, har det vært lagt opp til medvirkning fra kommuner, organisasjoner og regionale etater. Da i alt 13 kommuner sto foran revisjon av sine kommunedelplaner i 2004, falt det naturlig å legge vekt på en samhandling med kommunene i denne planprosessen. Dette for å komme fram til en felles regional forståelse for hvilke rammeforutsetninger en bør legge til grunn i Østfold for den neste fire-års perioden og i et langtidsperspektiv.

Det første fellesmøte med kommunene fant sted 26. mai 2004. Dette møtet ble så fulgt opp med flere dugnadsmøter med kommunene og nettverksgruppene. Den videre oppfølging i planprosessen har gått på drøfting av mål og programinnhold i plandokumentet. Det har vært holdt flere kontaktmøter med kommunene blant annet i forbindelse med programsatsinga fra KKD-Kirke og Kulturdepartementet og NIF- Norges Idrettsforbund.

Planutkastet ble sendt ut på høring til kommuner, regionale etater og organisasjoner med svarfrist, 20. april 2005. Plandokumentet med høringsuttalelsene ble deretter lagt fram i fylkestingskomiteen 24. mai og behandlet i fylkesutvalg og fylkestinget 15. og 16. juni d.å.

Vi håper med dette at fylkesdelplanen «Sammen for fysisk aktivitet i Østfold» vil bli et tjenelig redskap når det gjelder forvaltningen av våre ressurser på fylkesnivå med sikte på å oppnå planens Visjon: Fysisk aktivitet og naturopplevelse for alle.

Bedre folkehelse gjennom økt fysisk aktivitet i befolkningen.

Fylkesdelplanen ble godkjent av miljøverndepartementet 27. september 2005.

Sarpsborg i november 2005

Arne Øren
fylkesordfører

Innhold

1.1	Hva er en fylkesdelplan?	7
1.2	Bakgrunn for planen	7
1.3	Formålet med planarbeidet	10
1.4	Overordna planer og retningslinjer	10
1.5	Resultatvurdering av forrige plan (2001-2004)	12
1.6	Klargjøring av begreper	13
1.6.1	Idrett	13
1.6.2	Idrettsanlegg	13
1.6.3	Fysisk aktivitet	14
1.6.4	Friluftsliv	14
1.6.5	Friluftsområder og friområder	14
<hr/>		
2.0	Grunnleggende forutsetninger	16
2.1	Kort om Østfold	16
2.1.1	Geografi	16
2.1.2	Befolkningsutvikling og aldersfordeling	17
	Befolkningsutviklingen regionalt	18
	Aldersfordelingen med prognose for perioden 2005-2008.	18
	Østfold som pressområde.	47
2.2	Samfunnsmessige utviklingstrekk for de ulike alders-og befolkningsgrupper - Handlingsplan 2005-2009, departementene	20
2.3	Folkehelseprogrammet	21
2.3.1	Østfold 2004. Befolkningsundersøkelse om helsetilstand	22
2.3.2	Fysisk aktivitet gir bedre helse	23
2.4	Valg av aktiviteter-Handlingsplan 2005-2009,departementene	24
2.4.1	Aktiv fritid	24
2.4.2	Aktiv hverdag	25
2.4.3	Aktivt nærmiljø	25
2.4.4	Aktiv etter evne	25
2.4.5	Sammen for fysisk aktivitet	26
2.4.6	Et bedre kunnskapsgrunnlag	26
2.4.7	Kommunikasjon	26
2.5	Noen viktige innsatsområder	26
2.6	Statlige forutsetninger for idrett og friluftsliv	26
2.6.1	Statlig idrettspolitikkk	26
2.6.2	Statlige friluftslivspolitikkk	27
2.6.3	Rikspolitiske retningslinjer (RPR)	28

2.7	Grunnleggende forutsetninger på regionalt nivå	28
2.7.1	Østfold fylkeskommune	28
2.7.2	Idretts- og friluftsansasjoner i Østfold	28
	Østfold Idrettskrets ØIK	28
	ØIK- Langtidsplan	30
2.7.3	Friluftsansasjoner på fylkesnivå	31
2.7.4	Oslofjordens Friluftsråd	32
2.7.5	Aktuelle ansasjoner i medvirkingen og i plansamarbeid	32
2.8	Grunnleggende forutsetninger på kommunalt nivå	32
2.8.1	Kommunedelplaner for idrett og friluftsliv	32
2.8.2	Videre arbeid med kommunedelplanene	33
3.0	Friluftsområder – tilrettelegging for fysisk aktivitet	34
3.1	Handlingsplan for friluftsliv	34
3.2	Innspill om friluftsliv i kommuneplanens arealdel	35
3.3	Ferdelsretten og allemannsretten	36
3.4	Konflikter mellom brukergrupper	36
3.5	Sikring og tilrettelegging av friluftsområder	36
3.6	Friluftsliv i byer og tettsteder	36
3.6.1	Friluftsliv i nærmiljøet	36
3.6.2	Friluftsliv i by- og tettstedsnære turområder	36
3.6.3	Kulturlandskap og turveier	37
3.7	Friluftsliv ved kyst og vassdrag	38
3.7.1	Østfoldkysten	38
3.7.2	Hovedvassdragene	39
3.8	Friluftsliv i Fjella-områdene	40
3.8.1	Fjellastiene	40
3.9	Turkart for Østfold	40
4.0	Virkemidler i planleggingen	41
4.1	Juridiske virkemidler	41
4.2	Økonomiske virkemidler	41
4.2.1	Spillemidler	42
4.2.2	Direktoratet for naturforvaltning (DN-midler)	43
4.2.3	Landbruksdepartementets budsjett	43

Innhold

5.0	Anleggsituasjonen i Østfold	44
5.1	Bakgrunn	44
5.2	Status for større anleggstyper utover kommunalt nivå	44
5.3	Idrettsanlegg i kommunedelplanene	45
5.3.1	Innledning	45
5.3.2	Flerbrukshaller	45
5.3.3	Fotballanlegg	45
5.3.4	Ishaller	46
5.3.5	Svømmehaller	46
5.3.6	Skytebaner	46
5.3.7	Motorsportanlegg	46
5.3.8	BMX	46
5.3.9	Rideanlegg	47
5.3.10	Golfanlegg	47
5.3.11	Seiling	47
5.3.12	Roanlegg	47
5.3.13	Orientering	47
5.3.14	Ski- og skøyter	47
5.3.15	Nærmiljøanlegg	48
5.4	Anlegg for nye idretter	48
5.5	Idrettshus (klubbhus/garderobebygg)	48
5.6	Friluftsanlegg i kommunedelplanene	48
5.7	Anleggspolitikk i Østfold	49
5.7.1	Satsingsområder og behov	49
5.7.2	Anleggstrategi for Østfold Idrettskrets 2004-2007	50
5.8	Programsatsinger i Østfold	50
5.8.1	Ballbinger	50
5.8.2	Kunstgress	50
5.8.3	Ishaller	51
5.9	Regionale / større anlegg	52
6.0	Mål og utfordringer	54
7.0	Handlingsprogram 2005-2008	57
7.1	Programområde- Aktivitetsfremmende tiltak	58
7.2	Programområde- Anlegg og områder for fysisk aktivitet	61
	Vedlegg 1. og 2. med M. D.'s godkjenningsbrev	69

1.0 Om plan og planbegreper

1.1 Hva er en fylkesdelplan?

I henhold til Plan- og bygningslovens §19-1 skal fylkesplanleggingen samordne statens, fylkeskommunens og hovedtrekkene i kommunenes fysiske, økonomiske, sosiale og kulturelle virksomhet i fylket.

I hvert fylke skal fylkeskommunen utarbeide fylkesplan.

Fylkesplanen består av mål og langsiktige retningslinjer for utviklingen i fylket og et samordnet handlingsprogram for de statlige og fylkeskommunale sektors virksomhet. I planen fastlegges også retningslinjer for bruken av arealer og naturressurser i fylket når det gjelder spørsmål som får vesentlig virkninger utover grensene for en kommune.

Fylkesdelplan

Når det er hensiktsmessig, kan det utarbeides fylkesplan (fylkesdelplan) for bestemte virksomhetsområder eller grupper av tiltak fylkesplanleggingen omfatter og for deler av fylket.

Fylkesdelplanen for fysisk aktivitet (idrett og friluftsliv) i Østfold omfatter slike bestemte virksomhetsområder eller grupper av tiltak.

Behandling

Utkast til fylkesplan (fylkesdelplan) skal etter plan-

og bygningslovens § 19-4 sendes til uttalelse til fylkesmannen, kommunene, offentlige institusjoner og organisasjoner m.v. som blir berørt av utkastet.

Revisjon

I henhold til plan- og bygningslovens § 19-5 bør fylkestinget hvert annet år vurdere planens forutsetninger og gjennomføring.

Fylkestinget skal foreta ny planbehandling minst en gang i hver valgperiode.

Virkninger

Fylkesplanen skal legges til grunn for fylkeskommunal virksomhet og være retningsgivende for kommunal og statlig planlegging og virksomhet i fylket. Dersom det innen de statlige virksomhetsfelter blir aktuelt å fravike fylkesplanens forutsetninger, skal vedkommende statsorgan ta spørsmålet opp med fylkeskommunens planleggingsmyndigheter.

1.2 Bakgrunn for planen

Bakgrunnen for utarbeidelsen av en egen fylkesdelplan for fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv i Østfold, ligger i et pålegg fra Kulturdepartementet (rundskriv nr. v-7/93) om at kommunene skal utarbeide kommunedelplaner for idrett og friluftsliv og at fylkeskommunene skal følge opp denne planlegginga med en samordnende fylkesdelplan eller sek-

Planprosessen for fylkesdelplan «Sammen for fysisk aktivitet i Østfold»

torplan for idrett og friluftsliv på fylkesnivå. Denne vekslende vedvarende planprosess mellom de to forvaltningsnivåene, vil etter hvert meisle ut regionalpolitikken for fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv på fylkesnivå.

Det vises også til ny veileder for kommunal planlegging for idrett og fysisk aktivitet. Den nye veilederen fra Kulturdepartementet forelå ved årsskiftet 2000 /2001.

Stortingsmelding nr. 14 (1999-2000) «Idretten i endring» understreker nødvendigheten og behovet for kommunale / fylkeskommunale planer for fysiske aktivitet (idrett og friluftsliv). Ved siden av å være et styringsredskap ved tildeling av kommunale og fylkeskommunale spillemidler, er det i stortingsmeldingen lagt vekt på at dette ikke skal være ensidige anleggsplaner. Idrett er i denne meldingen splittet opp i begrepene organisert idrett og egenorganisert fysisk aktivitet. Friluftsliv inngår her i begrepet fysisk aktivitet.

Stortingsmelding nr. 39 (2000-2001) «Friluftsliv, Ein veg til høgare livskvalitet», har som strategisk mål at «Alle skal ha høve til å drive friluftsliv som helsefremjande og miljøvennleg aktivitet i nærmiljøet og i naturen elles.

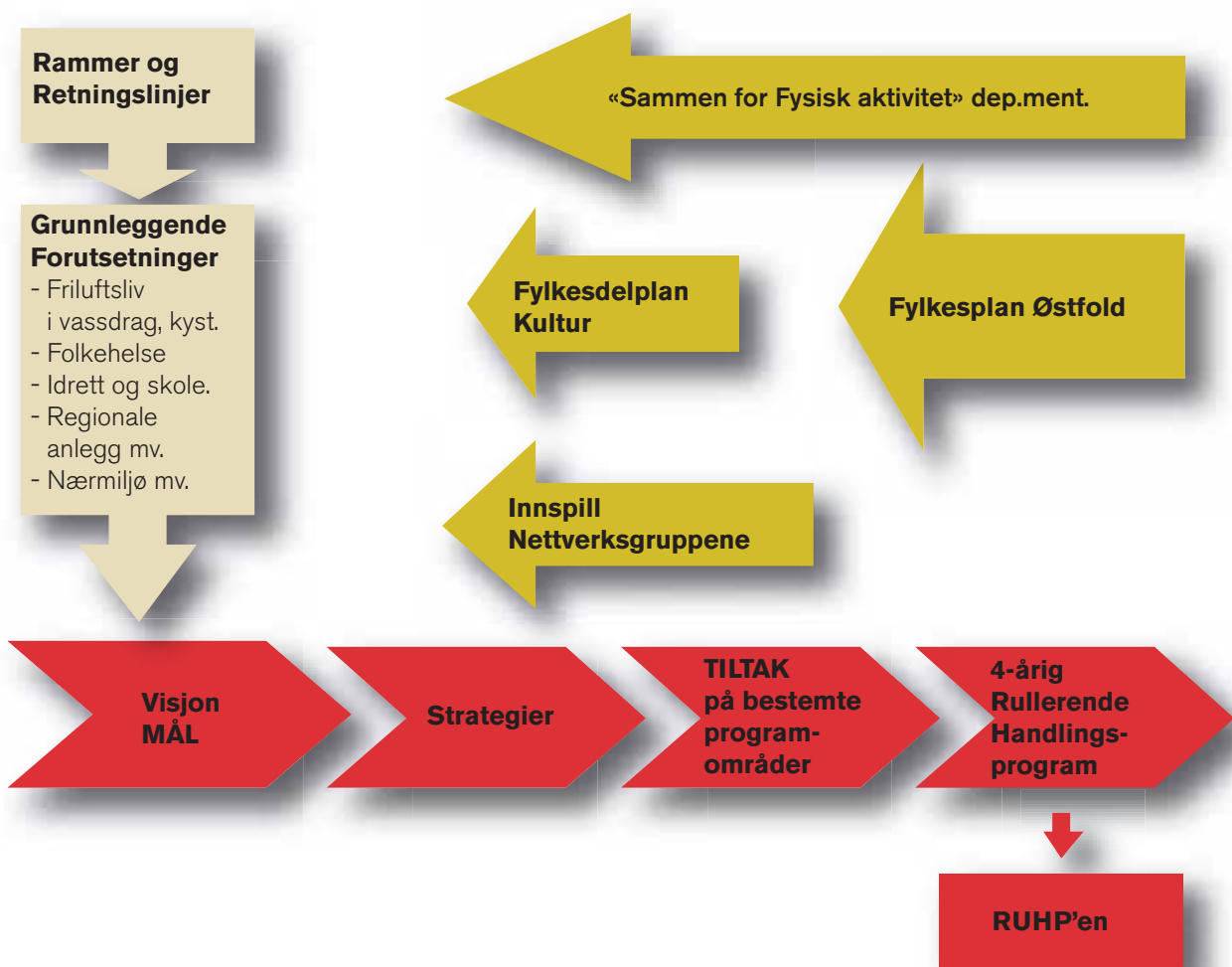
Figuren viser hvordan planprosessen for fylkesdelplanen bygges opp med innspill fra Departementenes handlingsplan 2005-2009 «Sammen for fysisk aktivitet» foruten de aktuelle St.meldinger og

Nettverk Referansegrupper

- Kommunene v/ kultur, helse-og sosial etatene
- Fylkesmannens miljøvern- og landbruksavdeling
- Idrettsrådene
- Østfold Idrettskrets
- St. Olav VGS.
- Forum for natur og friluft. FNF
- Norges Naturvernforbund
- Folkehelseprogrammet Østfold
- Østfold naturvernforbund
- Oslofjordens friluftsråd
- Østfold Bondelag
- Østfold bonde- og småbrukarlag
- Fylkesrådet for funksjonshemmede
- Eldrerådet
- Utmarksavdelingen
- Nedre Glommen Skogeierlag
- Haldenvassdragets Skogeierlag
- Vannsjø Grunneierlag
- Norges Jeger og Fiskeforbund
- Østfolds fylkeslag av NJFF

rundskriv med blant annet programsatsingen fra Kulturdepartementet.

Fylkesplan for Østfold «Et grenseløst Østfold», Fylkesdelplanen for Kultur og de aktuelle innspill fra Nettverksgruppene, gir flere retningslinjer for planarbeide.

Den viktigste delen av planarbeidet ligger på gjennomføringen av de forskjellige tiltak knytta til bestemte programområder. Denne prosessen må legges inn i et 4-årlig rullerende handlingsprogram

som gir årlige innspill til den regionale utviklingsplanen RUHP. Det er ellers viktig at Handlingsprogrammet får sin årlige revisjon i takt med utviklingen som kan gi endring av mål og virkemiddelbruk.

1.3 Formålet med planarbeidet

Deler av bredde-/mosjonsidretten og deler av friluftslivet har fått klarere fellestrekk de siste årene, og samarbeidsrelasjonene er blitt flere og sterkere både på lokalt/kommunalt og regionalt nivå. Dette bør tydeliggjøres i det kommunale og fylkeskommunale planarbeidet.

Det er et klart behov for en samordning av planprosessene for idrett og friluftsliv som i sin tid er initiert av hhv. Kulturdepartementet og Miljøverndepartementet. Som fellesnevner for denne planprosessen bruker vi betegnelsen FYSISK AKTIVITET.

Som grunnlag for fylkeskommunens planlegging er det nødvendig å få med kommunedelplanene som konkrete innspill og samtidig knytte de to begrepene idrett og friluftsliv sammen ut fra helhetssynet omkring fysisk aktivitet. Denne hovedrulleringa har vært særdeles interessant og viktig idet i alt 13 kommuner sto foran revisjon av sine kommunedelplaner i 2004. Dette har gitt økt mulighet til samhandling om felles tiltak på interkommunalt og regionalt nivå.

Vi har i denne hovedrullering av fylkesdelplanen spesielt satt fokus på viktigheten av fysisk aktivitet i et helse- og trivselsaspekt for alle aldersgrupper. Dette ved å koble flere nye tiltak opp mot Folkehelseprogrammet og «Sammen for fysisk aktivitet» Handlingsplanen 2005-2009 fra departementene.

1.4 Overordna planer og retningslinjer

I rundskriv T-1/94 om Nasjonale mål for fylkes- og kommuneplanlegginga, og opplegget for fylkesplanlegginga, er det anført: «Det er viktig at fylkesdelplaner blir utarbeidet på grunnlag av mål, strategier og prioriteringer i fylkesplanen».

Fylkesplanen «Grenseløse Østfold» 2004-2007 behandler regionale utbyggingsstrategier som på mange måter vil få betydning for den aktuelle anleggspolitikken i Østfold. Fylkesplanen tar ellers opp en rekke prioriterte områder som vil få betydning for den aktuelle friluftspolitikken og tilretteleggingen for fysisk aktivitet i byer og tettsteder.

Foreliggende Handlingsplan for friluftsliv mot år 2000 (Fylkesmannens miljøvernavdeling) er fortsatt gjeldende for de områder hvor planen ikke er gjennomført. En samordning med denne planen er derfor viktig for foreliggende fylkesdelplan, hvor friluftsliv har en sentral plass både når det gjelder aktivitet, naturopplevelse og anlegg / områder for utøvelse av aktiviteten.

Arbeidet med fylkesdelplanen for kultur utarbeides parallelt med den planen slik at planprosessene til de to planene kan bli koordinert i nødvendig utstrekning.

Det foreligger ellers vedtak om å igangsette arbeidet med fylkesdelplaner for kulturminner og for kystsonen i Østfold. Den siste planen vil bli revisjon av fylkesdelplanen fra 1992.

Til grunn for fylkesdelplanen «Sammen om fysisk aktivitet i Østfold» ligger følgende statlige dokumenter. Dette er de samme som «Handlingsplan for fysisk aktivitet» som ses i sammenheng med følgende stortingsmeldinger:

- St. meld. nr. 14 (1999-2000) Idrettslivet i endring – Om statens forhold til idrett og fysisk aktivitet (Idrettsmeldingen) fikk bred tilslutning ved behandlingen i Stortinget, og visjonen er «Idrett og fysisk aktivitet for alle». Flest mulig skal gis mulighet til å utøve idrett og fysisk aktivitet. Stortingets behandling av meldingen finnes i Innst. S. nr.147 (2000-2001).
- St. meld. nr. 39 (2000-2001) Friluftsliv - Ein veg til høgare livskvalitet (Friluftslivsmeldingen). Et strategisk mål i friluftslivsmeldingen er at alle skal gis mulighet til å drive friluftsliv som helsefremmende, trivselsfremmende og miljøvennlig aktivitet i nærmiljøet og i naturen forøvrig. Stortingets behandling av meldingen finnes i Innst. S. nr. 114 (2001-2002).
- St. meld. nr. 23 (2001-2002) Bedre miljø i byer og tettsteder (Bymiljømeldingen) sammenfatter den nasjonale by- og tettstedspolitikken, og tydeliggjør planprinsipper som fremmer en miljøvennlig by- og tettstedsutvikling. Stortingets behandling av meldingen finnes i Innst. S. nr. 246 (2001-2002).
- St. meld. nr. 39 (2001-2002) Oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge foreslår en rekke tiltak for å fremme barn og ungdoms deltakelse og innflytelse i samfunnet. Kommunene oppfordres bl.a. til økt dialog med ungdomsmiljøene og til å ta større hensyn til barn og ungdoms idéer og forslag. Stortingets behandling av meldingen finnes i Innst. S. nr. 282 (2002-2003).
- St. meld. nr. 16 (2002-2003) Resept for et sunnere Norge – Folkehelsepolitikken (Folkehelsemeldingen). Meldingen har som mål å oppnå flere leveår med god helse i befolkningen og redusere helseforskjeller mellom sosiale lag og etniske grupper, kvinner og menn. Det legges vekt på å skape gode forutsetninger for at folk skal ta ansvar for egen helse. Det skal bygges allianser for folkehelsen og potensialet for å forebygge mer og behandle mindre skal utnyttes bedre, og det skal utvikles ny kunnskap. Satsing på fysisk aktivitet er sentralt i meldingen. Stortingets behandling av meldingen finnes i Innst. S. nr. 230 (2002-2003).
- St. meld. nr. 40 (2002-2003) Nedbygging av funksjonshemmende barrierer - Strategier, mål og tiltak i politikken for personer med nedsatt funksjonsevne legger vekt på å utvikle et mer tilgjengelig samfunn. Stortingets behandling av meldingen finnes i Innst. S. nr.162 (2003-2004).
- St. meld. nr. 24 (2003-04) Nasjonal transportplan 2006-2015 inneholder regjeringens transportpolitikk. Meldingen presenterer følgende mål for transportpolitikken: Færre drepte og alvorlig skadde i vegtrafikken, mer miljøvennlig bytransport, bedre framkommelighet i og mellom regioner og et mer effektivt transportsystem. Stortingets behandling av meldingen finnes i Innst. S. nr. 240 (2003-2004).

- St. meld. nr. 30 (2003-04) Kultur for læring legger rammene for skolen. Kultur for læring blir fulgt opp av en reform fra skolestart 2006, med nytt læreplanverk for hele grunnopplæringen. Fysisk aktivitet er et prioritert område i reformen. Stortingets behandling av meldingen finnes i Innst. S. nr. 268 (2003-2004).

1.5 Resultatvurdering av forrige plan (2001-2004)

Resultatvurdering av fylkesdelplanen (2001-2004). Den sentrale godkjenning forelå 23. november 2001. I merknadene fra departementene MD, KD og H&S.D er det anført følgende innledningsvis: «Fylkesdelplanen som gjelder Fysisk aktivitet i Østfold, er godt gjennomarbeidet, og den er gitt en form som gjør den til et oversiktlig og leseverdig dokument. Planen fanger opp de sentrale målsettinger i gjeldende friluftslivs- og idrettspolitik, og den vektlegger den betydning fysisk aktivitet har i et sosialt, helse- og trivselsmessig perspektiv for alle aldersgrupper. Dette synes å være fulgt opp i Handlingsprogrammet. Samlet kan dette gi et godt grunnlag for kommunal planlegging for idrett og fysisk aktivitet. Det er også positivt at fylkesdelplanen er blitt til gjennom en bred medvirkningsprosess.»

Som føringer for kommunenes arbeid med kommunedelplaner for idrett og friluftsliv, ser departementene gjerne at følgende områder vektlegges ytterligere i Handlingsprogrammet:

- Betydningen av tilrettelegging for friluftsliv i byer og tettsteder

- Kommunene bør legge vekt på grønnstrukturplaner, bymarker og deler av strandsonen.

- Kommunene bør utarbeide handlingsplaner for aktivitetsdelen

- Det er positivt at både kommuner og fylkeskommunen synes å vurdere fysisk aktivitet som en ressurs i det forebyggende helsearbeidet og som et virkemiddel i samfunnsbygginga.

- Det er et nasjonalt mål for friluftslivet at alle skal ha mulighet til å drive friluftsliv som helsefremmende, trivselskapende og miljøvennlig aktivitet i nærmiljøet og i naturen ellers. Dette betyr nye utfordringer for friluftspolitikken i et flerkulturelt, individrettet og kommersialisert Norge.

I følge den nye meldinga (St. meld. nr. 39) skal friluftslivet blant barn og unge styrkes. Den vekt som det er lagt på barn og unge i fylkesdelplanen er i godt samsvar med dette.

Regjeringen ønsker å opprettholde og styrke allemannsretten som fundament for friluftslivet i Norge. Det legges vekt på at kommunene inngår samarbeid med de frivillige organisasjonene

Fylkesdelplanens handlingsprogram har tatt opp i alt 16 utfordringer/ tiltak innenfor de to programområdene Aktivitetsfremmende tiltak og Anlegg og områder for fysisk aktivitet. De fleste av tiltakene er helt eller delvis i samsvar med det som departementene anbefaler som føringer for kommunene.

I handlingsprogrammet for 2002-2004 er fire utfordringer vektlagt hvorav tre er utført; prosjektene Golf i Østfold, Tilgjengelighet i strandsonen og Sikring av friluftsområder gjennom rapport 2–2002. Geovekstprosjektet Turkart for Østfold er under gjennomføring med ferdigstilling sommeren 2005. Utfordringen Skolens rolle i fysisk aktivitet har vært et samarbeidsprosjekt med Østfold Idrettskrets gjennom prosjektet Skole- Idrett.

Som konklusjon må det anføres at man sentralt må yte flere tilskuddsmidler til gjennomføring av aktuelle prøveprosjekter. Dette gjelder ikke minst de prosjekter og tiltak som man sentralt anbefaler gjennomført for fylkeskommuner og kommuner. Når det gjelder samordningen i planprosessen på fylkesnivå blir noe av det viktigste å få til en samhandling- først når det gjelder hvilke tiltak som skal prioriteres i fylkesdelplanen og kommunedelplanenes handlingsprogram og dernest hvordan de skal gjennomføres.

1.6 Klargjøring av begreper

Vi har hentet begrepsavklaringer fra Kulturdepartementets St. meld. nr. 14 (1999-2000) «Idrettslivet i endring» (Idrettsmeldingen).

1.6.1 Idrett

Med idrett forstås aktivitet i form av konkurranse eller trening i den organiserte idretten.

1.6.2 Idrettsanlegg

Kulturdepartementet opererer med følgende klassifisering av tre hovedkategorier av idrettsanlegg:

- Nærmiljøanlegg
- Ordinære anlegg
- Nasjonalanlegg

NÆRMILJØANLEGG er anlegg eller områder tilrettelagt for egenorganisert fysisk aktivitet, hovedsaklig beliggende i tilknytning til bo- og/ eller oppholdsområder. Områdene skal være fritt allment tilgjengelige og beregnet for egenorganisert fysisk aktivitet, primært for barn og ungdom, men også for lokalbefolkningen for øvrig. Nærmiljøanlegg skal ikke dekke behovet for anlegg til organisert idrettslig aktivitet eller ordinær konkurranseidrett. Nærmiljøanlegg kan lokaliseres i tilknytning til et skoleanlegg/ og eller idrettsanlegg. Ved samlokalisering med idrettsanlegg gjelder (som nevnt over) at anlegget skal være for egenorganisert fysisk aktivitet.

ORDINÆRE ANLEGG er de tilskuddsberettigede som framgår av «Forskrift og bestemmelser om stønad av spillemidlene til anlegg for idrett og friluftsliv». I hovedsak er de ordinære stønadsberettigede anleggstypene nært knyttet til konkurranse- og treningsvirksomhet. De tekniske krav til mål og utforming av anleggene tar utgangspunkt i konkurransereglene til det enkelte særforbund.

Under ordinære anlegg hører også nå rehabilitering, ombyggingsanlegg, helsesports- og friluftsanlegg.

NASJONALANLEGG er anlegg for internasjonale idrettsarrangement. (Det er ingen slike anlegg i Østfold).

FYLKESANLEGG: Et fylkesomfattende idrettsanlegg for en særiddrett. Forøvrig et anlegg med en standard som gjør det mulig å arrangere norsk mesterskap.

REGIONALE ANLEGG: Idrettsanlegg som er lokalisert og dimensjonert slik at det kan fungere som et idrettsanlegg for 2- eller flere kommuner. Forutsetningene for dette er at vertskommunen engasjerer seg økonomisk.

1.6.3 Fysisk aktivitet

Med fysisk aktivitet forstås (i henhold til St. meld 41) egenorganiserte trenings- og mosjonsaktiviteter, herunder lek.

I foreliggende fylkesdelplan benytter vi fysisk aktivitet som en fellesbetegnelse for både idrett og friluftsliv.

1.6.4 Friluftsliv

Miljøverndepartementets St. meld. nr. 40 (1986-87) definerer friluftsliv som opphold og aktiviteter i friluft i fritida med sikte på miljøforandring og naturopplevelse (f.eks. fotturer, skiturer, jakt, fiske, bading, båtturer, bærturer m.v.)

St. meld. 39 (2000 - 2001) har Miljøverndepartementet lagt fram følgende Nasjonale mål for friluftslivet:

Strategiske mål: Alle skal ha høve til å drive friluftsliv som helsefremjande og miljøvennleg aktivitet i nærmiljøet og i naturen elles.

Nasjonale resultatmål:

1. Friluftsliv basert på allemannsretten skal haldast i hevd i alle lag av befolkningen.
2. Barn og unge skal ha høve til å utvikle dugleik i friluftsliv.
3. Område av verdi for friluftslivet skal sikrast slik at det fremjar miljøvennlig ferdsel, opphald og hausting, og at naturgrunnlaget blir teke vare på.

Ved bustader, skular og barnehagar skal det vere god tilgang til trygg ferdsel, lek og annan aktivitet i ein variert og samanhengande grønstruktur med gode samband til omkringliggjande naturområde.

1.6.5 Friluftsområder og friområder

Friluftsområder og friområder blir ofte brukt som fellesbetegnelser på grønne områder som er tilgjengelig for allmennhetens fri ferdsel.

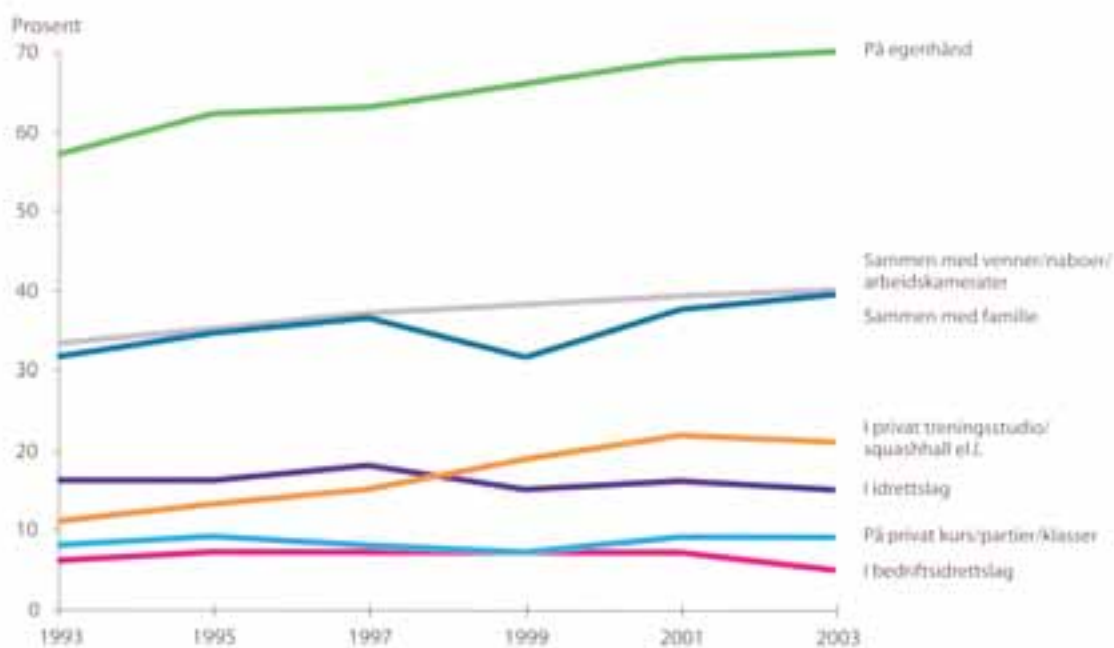
FRILUFTSOMRÅDER er store, oftest uregulerte områder som i hovedsak er i privat eie - og som omfattes av allemannsretten. Områdene benyttes til turliv, jakt, fiske, trim og aktiv trening. I kommuneplansammenheng er områdene vist som Landbruks-, Natur- og Friluftsområde (LNF-område). I reguleringsammenheng kan friluftsområder avsettes til Spesialområde friluftsliv (jfr. pbl §25, nr. 6).

SIKRA FRILUFTSOMRÅDER er tilrettelagte områder for allmenn bruk. De er sikra ved offentlig erverv, servitutt (bruksrett) eller langsiktig leieavtale.

FRIMRÅDER dekker avgrensede områder med spesiell tilrettelegging og opparbeiding for allmenn-

hetens uhindrede rekreasjon og opphold. I kommuneplanens arealdel er friområder oftest vist som byggeområde på kartet, da det betraktes som en del av dette formål. I reguleringssammenheng er friområder en egen kategori (jfr. pbl § 25, nr. 4).

Figur 4: Figuren viser i hvilke sammenhenger personer i aldersgruppen 15 år og eldre driver med fysisk aktivitet og trening.
Kilde: MMI, Norsk monitor.

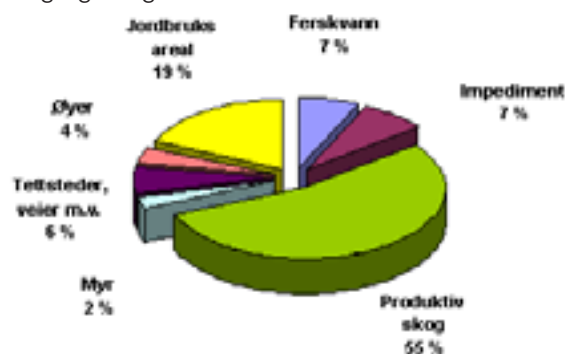
2

2.0 Grunnleggende forutsetninger.

2.1 Kort om Østfold

2.1.1 Geografi

Østfold fylkes totalareal er på 4.183 km². Dette er 1,3% av rikets areal og fordeler seg med 3.890 km² på landareal, 293 km² innsjøer og vassdrag og 172 km² på øyene. Fastlandets kystlinje er 263 km og øyenes 711 km. Østfold har et lavt småkupert landskap som bare unntaksvis når høyere enn 300 m.o.h. Over 2/3 er lavere enn 160 meter og resterende del lavere enn 60 m.o.h. Størstedelen av fylket ligger under den øvre marine grense. Et karakteristisk trekk i landskapet er Raet, som deler fylket på tvers i en ytre del med typisk kystlandskap og jordbruksområder og en indre del med vann, vassdrag og skogsområder.

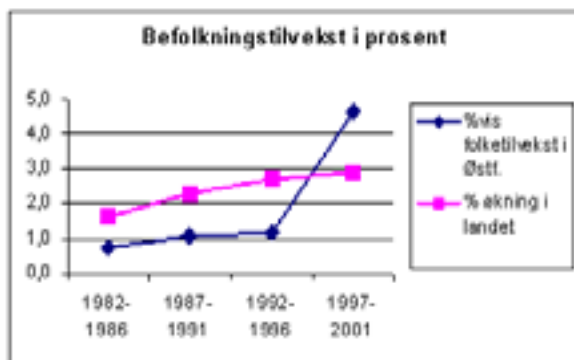
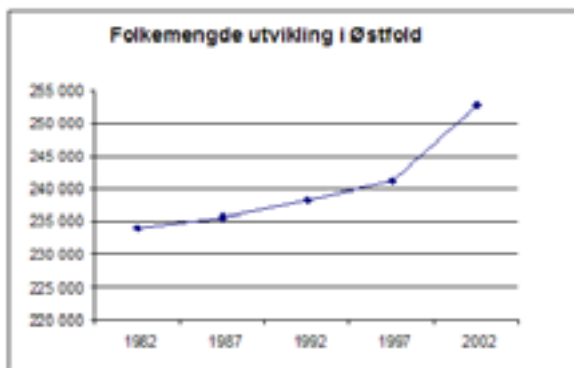
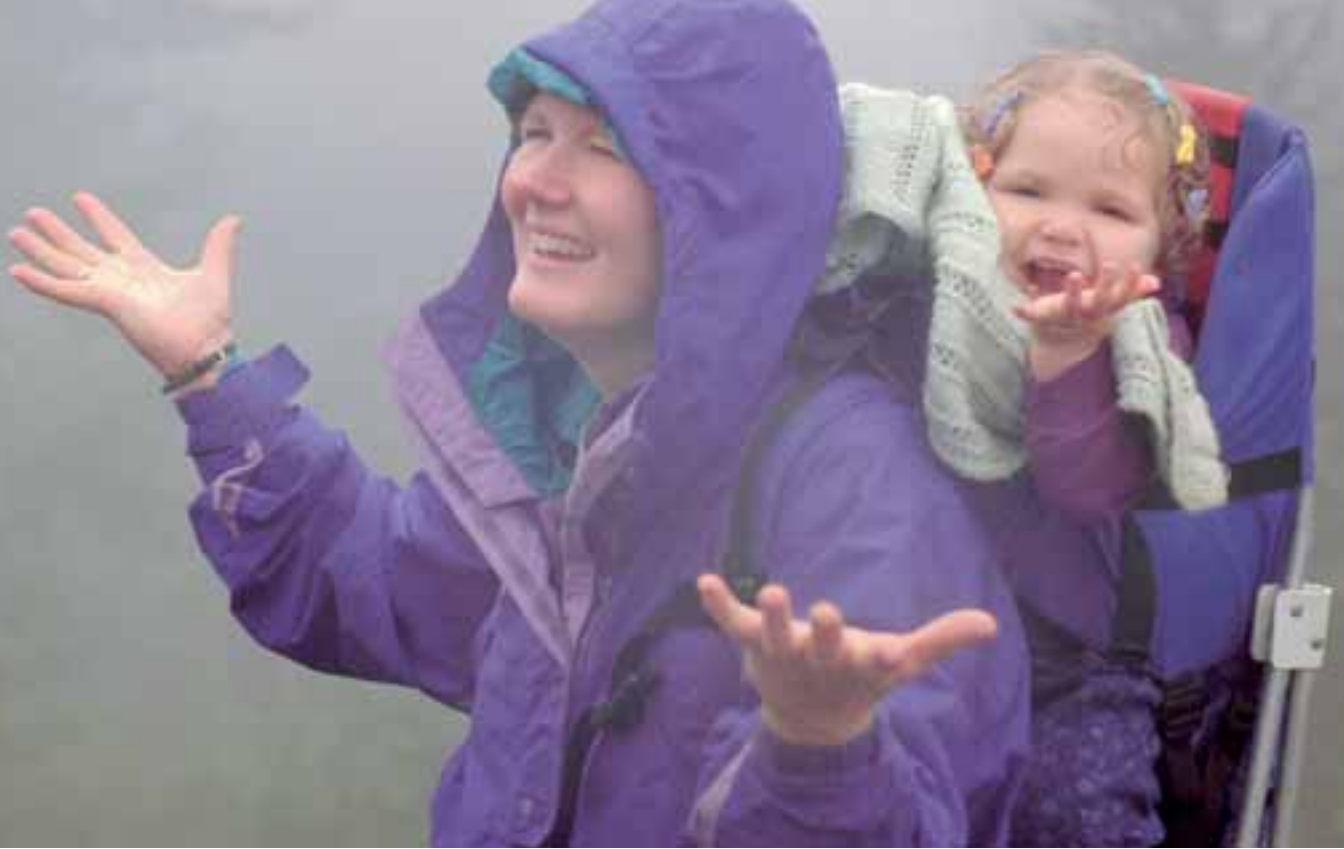

Skog og skogsmark utgjør 67% av landarealet. Klimaet er stort sett maritimt, men det milde klimaet er mindre utpreget i Indre Østfold enn ved kysten. Årsnedbøren kommer gjennomsnittlig opp i 750-800 mm i Indre Østfold og en del lavere for ytre del hvor skjærgårdområdet har ca 2000 soltimer pr.år. og hører til det mest solrike området i Norge.

2.1.2 Befolkningsutvikling og aldersfordeling

De tre vassdragene Vansjø-, Glomma- og Halden-vassdraget har vært bestemmende for bosettingsmønsteret i Østfold og for de fire byene Moss, Fredrikstad, Sarpsborg og Halden. I Indre Østfold vokste stasjonsbyene fram. Fylkets folketall er 1. januar 2004 256.668 personer som gir en økning i forhold til 1.januar 2000 på 8.451 eller 3.4 %. Østfold er et av de tettest befolkede fylker med ca 62 personer pr. km² og med en tettstedsandelen (dvs. andel av befolkningen bosatt i byer og tettsteder) på 83%.(SSB).

Kystkommunene har en befolkning på 197.000 som gir en økning på 7000 personer eller ca 4% i forhold til 1/1 2000. Det er med andre ord kystsonen i Østfold som øker mest, ved siden av de kommuner som ligger innenfor Osloområdet's pendlingsomland.

Fra Østfold Analyse - Befolkningsdata

Befolkningstall og demografiske tall for et fylke, region og kommune er vesentlig som grunnlag for planlegging av friluftsområder, institusjoner og

anlegg i framtida. Det framgår at befolkningstilveksten i Østfold slo inn etter 1996/97 og mye tyder på at veksten vil fortsette ut planperioden. Som tendenser og føringer for planperioden 2005-2008, kan en anføre følgende blant annet fra Østfold Analyse.

- Fortsatt økende urbaniseringsgrad. Flere i byer og tettsteder.
- Byer og tettsteder langs transportkorridorene E6, E18 og jernbanen vil øke mest.
- Kommunene som ligger nærmest hovedstadsområdets pendlingsomland vil øke mest.
- Av regionene vil Mossregionen, deler av Indre Østfold og Nedre Glomma øke mest.
- Med utbedring av kommunikasjonene vil pendlingsomlandet bli utvidet.
- Valg av bosted vil gå på godt miljø i vid forstand med tilbud om institusjoner, anlegg og friluftsområder i umiddelbar nærhet av boligområdene.

Befolkningsutviklingen regionalt

Den regionale befolkningsutviklingen i perioden er basert på Østfold Analse-enhets beregninger på grunnlag av SSB/ PANDA. Forutsetningen for beregningene knytter seg til en modell med enkel framskrivning av flyttetall og arbeidsmarked.

Regioner	Innbygg. pr. 31.12.03	Bef. vekst. 1990-2003
Haldenregionen	28 901	5,71%
Nedre Glommaregionen	122 984	7,43%
Mosseregionen	51.868	10,64%
Indre Østfoldregionen	54 352	6,29%
Østfold	256 668	8,55%

Kilde: SSB/ PANDA 22.6.2004

Det framgår at folketallet i Østfold pr. 31.12.2003 var i alt 256 668. Dette gir en vekst for perioden 1990-2003 på 8,55%. Østfold er det fylket som har hatt størst relativ innflytting innenlands i 2003. Av Østfoldregionene er det Mosseregionen som har økt mest med 10,64%, mens Nedre Glomma har hatt en tilvekst på 7,43%. Når det gjelder utviklingen innefor planperioden har Analyseenheden v/Østfold fylkeskommune inngitt følgende prognosetall for perioden 31.12.03- til 31.12.08. Modellkjøringen baserer seg på fødselstall og innflytting i perioden 2001-2003 som har gitt en nær lineær utvikling i planperioden:

Regioner	Innbygg. pr. 31.12.08	Bef.vekst. 2003-2008
Haldenregionen	30 056	+ 1155 - 3,99%
Nedre Glommaregionen	126 971	+ 3387 - 2,75%
Mosseregionen	54 642	+ 2114 - 4,07%
Indre Østfoldregionen	56 672	+ 2320 - 4,27%
Østfold	268 341	+11673 - 3,84%

Anslagene for planperioden viser at Haldenregionen og Indre Østfold vil få økt tilvekst, mens Moss og Nedre Glomma vil få noe svakere tilvekst sammenlignet med perioden 1990-2003.

Aldersfordelingen pr. 31.12.03 med prognose for perioden 2005-2008

Østfold

Statistikken viser at sammenlignet med landet som helhet, har Østfold relativt sett en noe skjev aldersfordeling med lavere andel yngre og høyere andel eldre.

Gruppen 13-19 år har i Østfold en andel på 8,5% mens landet som helet har 8,8%

I perioden 2005-2008 vil hovedtrekkene for Østfold være den at aldersgruppen 0-6 vil gå ned relativt sett, mens gruppen 7-12 vil holde seg relativt og øke med +400 barn. For gruppen 13-19 vil antall tenåringer øke med +2182.

Haldenregionen

Denne regionen viser i forhold til Østfold en noe skjev aldersfordeling med relativt sett færre yngre enn i de eldre gruppene.

Aldersgruppen 13-19 år har imidlertid en andel på 8,7% som relativt sett er den høyeste i Østfold ved siden av Indre Østfold-regionen.

I perioden 2005-2008 viser prognosen en fortsatt synkende tendens for de yngste aldersgruppene (0-6) og (7-12), mens 13-19 vil øke fra 8,7% til 9,1% og +202 tenåringer.

Mosseregionen

Økt innflytting til Moss gir denne regionen relativt sett de yngste aldersgruppene i fylket. Regionen har også den laveste andel 80++ med 4,2%. Landet som helet har 4,6%. Aldersgruppen 13-19 år har lik relativ andel som Østfold. (8,5%).

For perioden 2005-2008 noterer vi for denne regionen samme tendens som for fylket med en viss nedgang for de yngste aldersgruppene relativt og absolutt sett, mens tenåringsgruppa 13-19 vil øke også her med i alt +455.

Nedre Glomma

Nedre Glomma ligger svært nær gjennomsnittet for fylket når det gjelder de enkelte aldersgrupper. Aldersgruppen 13-19 år viser en andel på 8,3%.

Når det gjelder perioden 2005-2008 er tendensen her den samme som for fylket ellers når det gjelder de yngste aldersgruppene. For tenåringsgruppa 13-19 får vi en økning på +1114 for denne 4-årsperioden.

Indre Østfold

Indre Østfold har samlet sett den høyeste andel i fylket for de yngre aldersgruppene 0-6, 7-12 og 13-19. Aldersgruppen 13-19 har relativt sett den høyeste andel i Østfold med 8,9%.

For perioden 2005-2008 vil aldersgruppen 7-12 år øke med +171 barn mens tenåringsgruppa vil øke med +414.

Østfold som pressområde

Av befolkningsutviklingen regionalt framgår det at Hovedstadsområdets pendlingsomland stadig øker og omfatter mer og mer av Østfold. Spesielt er utviklingen sterk langs transportkorridorene fra Oslo mot Indre Østfold og Nedre Glomma med jernbanen, E6 og E18.

Vi viser her til skissen med Oslo, Akershus- Follo og Østfold med Mossregionen og Indre Østfold liggende til Oslo-området influensområde og med Nedre Glomma som en egen storbyregion og buffer eller voll mot Hovedstaden.

I fylkesplanen 2004-2007 er det anført at en mer Osلودominert utvikling vil svekke Østfoldregionene som integrerte bo- og arbeidsregioner.

Sosialt og økonomisk vil Østfoldregionenes utvikling endre karakter fra å være dynamiske produksjonsbyer til å bli mer konsumbaserte «sove og pendlingsregioner» for hovedstaden.

En sterkere egenbasert utvikling sikter mot å begrense Osلودominansen og i større grad påvirke den lokale og regionale utvikling. Sentrale elementer i en slik strategi vil være å styrke Østfoldregionene som integrerte arbeids-,bo- og serviceregioner.

Fylkesplanen foreslår blant annet følgende regionale strategier lagt til grunn:

- Utvikling av sterke regioner i Østfold med byene som motor.
- Utviklingen av Nedre Glomma som storby.
- Utviklingen av levende bygder og tettsteder utenfor byområdene.

Denne målsettingen bør følges opp. Likevel er det slik at en forsterkning av integrerte bo- og servicebyer med profil på godt nærmiljø og tilbud om turfriluftsområder som mange regionkommuner har i dag, neppe vil begrense eller stoppe tilflytningen fra Oslo-området. Tendensene til en økende tilflytning har vi nå sett over lengre tid, og dette vil også stille økende krav til planlegging og utbygging av flere idrett og friluftsanlegg.

Store deler av Østfold er allerede i ferd med å bli pressområder. Dette gjelder spesielt Nedre

2.2 Samfunnsmessige utviklingstrekk for de ulike alders- og befolkningsgrupper

Aktivitetsnivået i befolkningen

Fra Sammen for fysisk aktivitet- Handlingsplan 2005-2009 fra Departementene (des.2004):

Generelt er nivået av fysisk aktivitet i den norske befolkning for lavt, og det er klare sosiale forskjeller i aktivitetsnivå. Andelen fysisk inaktive er høyest i grupper som på andre områder er sosialt og helsemessig minst privilegerte. Det ser ut til å utvikle seg et skille mellom de som driver regelmessig fysisk aktivitet og de som er passive. Personer med høy utdanning trener oftere enn personer med lav utdanning, og barn som har foreldre med høy utdanning, trener oftere enn barn som har foreldre med lav utdanning.

Undersøkelser av aktivitetsnivået til ungdom i Oslo viser at ungdom fra familier med god råd i større grad er fysisk aktive enn ungdom fra familier med dårlig råd (Grødtvedt og Gimmestad 2002)

Menn er noe mer fysisk aktive enn kvinner, og aktivitetsnivået avtar med økende alder. De data som finnes viser at gjennomsnittlig aktivitetsnivå på fritiden er relativt stabilt og kanskje har økt noe (SHdir 2001).

Data for fysisk aktivitet i arbeidslivet viser en markert nedgang (SHdir 2001). Det finnes liten kunnskap om fysisk aktivitet i forbindelse med transport, omsorg, husstell og andre av dagliglivets gjøremål ut over jobb og fritidsaktivitet, men det antas at denne typen fysisk aktivitet er redusert.

En indikator på redusert aktivitetsnivå er den vektøkningen som har skjedd de siste tiårene (SHdir 2000a). Blant voksne har vekten økt med 5-6 kg siden 1985 (Folkehelseinstituttet 2004). Andelen voksne med fedme er i gjennomsnitt 8 %, og økningen i forekomst av fedme ser ut til å være størst blant yngre voksne. I Oslo har 9-åringer av begge kjønn og 15-årige gutter hatt en vektøkning på 3 kg siden 1975, og 15-årige jenter har blitt ca 2 kg tyngre i samme periode (Klasson-Heggebø 2003). Andelen overvektige 8.-klassinger i Norge har økt fra 7,5 % i 1993 til 11,5 % i 2000 (Andersen et al. 2004).

2.2.1. Barn og ungdom

Datagrunnlaget for utviklingen i barn og ungdoms aktivitetsnivå og fysiske form er mangelfullt, og ulike studier har ofte benyttet forskjellige målemetoder. Dette gir lite sammenlignbare data og det er vanskelig å si noe sikkert om utvikling i aktivitetsnivå over tid. Mye tyder imidlertid på at både fysisk aktivitetsnivå og fysisk form hos norske barn og unge har gått ned de siste 30 årene.

Aktivitetsnivået blant barnehagebarn er lite studert i Norge, men både NOVA og DMMHs undersøkelser viser at fysisk aktivitet og uteliv preger norske barnehager (DMMH 2002, NOVA 2002). Forskningsstiftelsen Fafos undersøkelse fra 1998 viser at familier fra etniske minoriteter ikke nødvendigvis betrakter uteliv som en kvalitetsfaktor (Fafos 1998).

Undersøkelser viser at aktivitetsnivået øker i barneårene og når en topp tidlig i tenårene, for deretter å falle fram mot voksen alder. Spesielt reduseres tid som brukes til fysisk aktivitet i friminuttene og på skolevegen med økende alder. Det ser ut til at barn og unge er mindre aktive i helgene enn på uke-dagene, og gutter er generelt mer aktive enn jenter.

Tall fra Oslo viser at hele 50 % av 15-årige jenter er mindre aktive enn anbefalt (Klasson-Heggebø Anderssen 2003). Belander og medarbeidere utførte i 2004 en Innsomfattende undersøkelse blant jenter i alderen 13-19 år som bekrefter funnene fra Oslo (Belander et al. 2004).

Når det gjelder fysisk form så viser målinger blant barn og ungdom i alderen 9 og 15 år i Oslo en gjennomsnittlig reduksjon i fysisk form på ca 12 % i perioden 1980-2000. Den største reduksjonen ses blant de yngste barna.

Tid som brukes til stillesittende aktiviteter som TV, PC og lekselesing blir ofte brukt som mål på inaktivitet. Nyere data fra «Helsevaner blant skoleelever - En WHO-studie i flere land» viser at barn og ungdom i alderen 11-16 år sitter stille og ser på TV, PC eller gjør lekser i gjennomsnitt 40 timer per uke utenom skoletid (Torsheim et al. 2004). Spesielt har tid foran PC'en økt vesentlig de siste årene, men undersøkelsen «En digital barndom?» finner ingen negativ sammenheng mellom bruk av data-spill og andre fritidsaktiviteter blant barn i Oslo (NOVA 2004).

Mye tyder på at de som bruker mye tid foran PC'en også bedriver mye uteaktivitet, og at PC-bruk skjer på bekostning av andre stillesittende inneaktiviteter.

2.2.2. Voksne

Det finnes ingen fullstendig oversikt over voksnes totale aktivitetsnivå. I en ny landsrepresentativ undersøkelse blant kvinner i aldersgruppene 20-29 år og 30-39 år var henholdsvis 72 og 57% aktive i minst 30 minutter hver dag (Belandet et al. 2004).

Når det gjelder fysisk form så viser målinger blant 18-årige rekrutter 8 % reduksjon i aerob kapasitet fra 1980 til 2002 (Dyrstad et al. 2004). For fritidsaktiviteter viser resultater fra Norsk Monitor at trenings-hyppigheten i den norske befolkningen i alderen 16-79 år har vært relativt stabil på 1990-tallet. Tall fra Levekårsundersøkelsen i 2001 viser at 67 % trener ukentlig eller oftere mens 11% aldri trener (SSB 2001).

2.2.3. Eldre

Andelen personer som er fysisk inaktive øker med alderen. I aldersgruppen 67-79 år er det 32% som aldri mosjonerer (Vaage 2004). Bare 6 % av de eldre tilfredsstillt anbefalingen om en halv time fysisk aktivitet hver dag, og eldre kvinner er minst aktive (Loland 2004). De fleste eldre mosjonerer mest på egen hånd, og den vanligste aktiviteten er ulike mosjons-aktiviteter utendørs.

Motiver blant eldre for å være i fysisk aktivitet er å forebygge sykdommer og plager, at de føler seg bedre og holder seg friske. Når det gjelder barrierer for fysisk aktivitet blant eldre er helseproblemer den vanligste, i tillegg til at mange synes de er for gamle og er redde for å skade seg.

2.2.4. Personer med innvandrerbakgrunn

Ungdomsundersøkelsen i Oslo fra 1996 viser at ungdom med innvandrerbakgrunn sjeldnere er medlem av idrettslag enn ungdom ellers, og dette gjelder særlig jenter (NOVA 1998). En undersøkelse fra Oslo viser også at jenter med innvandrerbakgrunn oftere er fysisk inaktive enn jenter fra majoritetsbefolkningen. Blant gutter viser undersøkelsen ingen forskjell (Grødtvedt og Gimmestad 2002).

De få studier vi har blant ulike etniske grupper ulike etniske grupper i Norge tyder på at samene har et noe høyere totalt fysisk aktivitetsnivå enn etniske nordmenn (Hermansen et al. 2002), mens ikke-vestlige innvandrere i Oslo har et noe lavere aktivitetsnivå (Jenum et al. 2003). I levekårsundersøkelsen fra 1997 svarte 56 % av de spurte innvandrerne fra åtte ikke-vestlige land at de ikke hadde mosjonert eller drevet med sport i det hele tatt de

siste 12 månedene (SSB 1997). 46 % hadde ikke gått fotturer eller skiturer overhodet det siste året. Disse tallene kan tyde på at ikke-vestlige innvandrere i gjennomsnitt er mindre fysisk aktive enn befolkningen ellers.

2.2.5. Personer med funksjonsnedsettelse

Personer med funksjonsnedsettelse utgjør en svært heterogen gruppe og omfatter både psykiske og fysiske funksjonshemmede. Det finnes lite data om aktivitetsnivået blant mennesker med funksjonsnedsettelse. I SSBs levekårsundersøkelser fra 1987 og 1995 oppgir imidlertid personer med nedsatt funksjonsevne å være mindre fysisk aktive enn andre. Bare halvparten så stor andel av personer med nedsatt funksjonsevne er medlemmer av idrettslag og foreninger sammenlignet med den øvrige befolkningen. Sitat slutt.

2.3. Folkehelseprogrammet

St. meld. nr. 16 Resept for et sunnere Norge, har inntatt følgende avsnitt som eksempel kalt Østfoldprogrammet:

Østfold har gjennom sitt Folkehelseprogram klart å etablere et godt organisert og kontinuerlig folkehelsearbeide, gjennom det som kalles en «Folkehelsekjede». 14 kommuner sammen med fylkeskommunen har inngått en «folkehelseavtale» om å gjennomføre folkehelsemålene i fylkesplanen. Avtalen har et utgangspunkt i statlige satsinger og politikk, men er tilpasset regionale og lokale utfordringer og behov. Programmet gir gjensidige forpliktelser mellom likeverdige parter. *Formålet er å redusere den totale risikobelastning befolkningen utsettes for og vise at folkehelsearbeid gir positive resultater for den enkelte og samfunnet.*

Hovedmålene er å:

- Fremme en helhetstenking der folkehelseperspektivet er med i all planlegging.
- Skape grunnlag for samarbeid på tvers av sektorer, nivåer og profesjoner.
- Utvikle praktiske metoder i folkehelsearbeidet.
- Mobilisere nærmiljøene til innsats.
- Bygge opp kunnskap.
- Dokumentere effekten av innsatsen.
- Fylkeskommunens og kommunenes deltagelse er forankret i fylkestings- og kommunestyrevedtak.

- Fylkeskommunen delfinansierer programmet og har ansvaret for koordineringen og kvalitetssikringen av planutviklingen, kontroll, oppfølging og rapportering.
- Kommunene forplikter seg til å synliggjøre folkehelsearbeidet i egne planer på kort og lang sikt, og de har ansvaret for planlegging, medvirkning og medfinansiering av lokale prosjekter.
- Gjennom strategiene Trygge, Sunne og Levende Østfold blir folkehelsemålene satt ut i livet.

Denne fylkesdelplanen legger opp til at deler av Folkehelseprogrammet blir knytta opp til planens handlingsprogram spesielt når det gjelder aktivitetstiltak som er tatt opp i strategiheftet Sunne Østfold. Tanken er at kommunene skal ta opp i seg og vedta de samme tiltakene i sine kommunedelplanene.

2.3.1. Østfoldhelsa 2004 Befolkningsundersøkelse om helsetilstand og miljøforhold

Som et ledd i å nå målsettingen har Folkehelseprogrammet i Østfold gjennomført «Østfoldhelsa 2004» – en befolkningsundersøkelse om helsetilstand og miljøforhold. Undersøkelsen er gjennomført som et INTERREG IIIA prosjekt i samarbeid med Folkhälsokommittén i Västra Götaland på svensk side.

Fysisk aktivitet

I overkant av en tredjedel bruker 5 timer eller mer per uke på middels anstrengende fysiske aktiviteter. 12% er fysisk aktive én time per uke eller mindre.

Hvor mye tid bruker du i en vanlig uke på middels anstrengende fysiske aktiviteter? Prosentfordeling. Østfoldhelsa 2004.

	Menn	Kvinner	Totalt
5 timer pr. uke eller mer	39,7	32,1	35,9
Mer enn 3 og mindre enn 5 timer pr. uke	22,3	27,7	25,0
Mellom 1 og 3 timer pr. uke	26,9	28,1	27,5
Høyst en time pr. uke	7,3	8,4	7,9
Ikke i det hele tatt	3,8	3,7	3,8
Total	100,0	100,0	100,0

Kjønn og alder

Aktivitetsnivået er høyest i den yngste delen av befolkningen. Flest inaktive finner vi i den eldste aldersgruppen, hvor 8% oppgir at de ikke er fysisk

aktive i det hele tatt. Samtidig ser vi at mer enn 1 av 3 i den eldste aldersgruppen oppgir at de bruker 5 timer eller mer per uke på middels anstrengende fysiske aktiviteter, noe som utgjør en høyere andel enn for aldersgruppen 45-64 år. Imidlertid skyldes dette trolig at terskelen for å oppleve fysiske aktiviteter som anstrengende nok er lavere for mange i den eldste aldersgruppen.

Med unntak av aldersgruppen 45-64 år, er det flere menn enn kvinner som er aktive 5 timer eller mer i uken.

Kost

Et flertall spiser grønnsaker daglig, men særlig blant menn finner vi en betydelig andel som sjelden spiser dette.

Hvor ofte spiser du grønnsaker og rotfrukter? Prosentfordeling. Østfoldhelsa 2004.

	Menn	Kvinner	Totalt
3 ganger pr. dag eller oftere	7,3	10,8	9,0
2 ganger pr. dag	13,6	24,8	19,2
1 gang pr. dag	32,6	32,2	32,4
5-6 ganger pr. uke	14,0	10,8	12,4
3-4 ganger pr. uke	17,0	13,3	15,1
1-2 ganger pr. uke	11,6	6,2	8,9
Et par ganger i måneden eller sjeldnere	3,9	1,9	2,9
Total	100,0	100,0	100,0

Inntaket av grønnsaker og rotfrukter er betydelig høyere blant kvinner enn blant menn.

Aldersmessig er det flest som spiser grønnsaker og rotfrukter regelmessig i alderen 45-64 år, mens det særlig er i alderen 15-44 år vi finner mange som kun sjelden spiser grønnsaker.

Inntaket av grønnsaker er betydelig høyere blant dem med universitets- eller høyskoleutdanning. Andelen som spiser grønnsaker regelmessig er lavere blant ugifte enn blant gifte/samboende og tidligere gifte.

Vekt, overvekt og fedme

Totalt 10% er overvektige (har en KMI-verdi på 30 eller mer). Dette er en markant økning fra 1997.

Å gradere vekt kan gjøres på flere måter. Her har vi tatt utgangspunkt i kroppsmasseindeks – KMI. KMI defineres som (vekt i kg)/(høyde i meter). KMI er mye brukt som mål på overvekt, men det inneholder en del begrensninger. Blant annet kan personer med høy muskelmasse ha høy KMI, til tross for at de har lite fett på kroppen. I følge WHO's definisjo-

ner betegnes KMI mindre enn 18,5 som undervekt. KMI fra 18,5 til og med 25 betegnes som normalvekt. KMI 26 til 29 betegnes som overvekt. KMI 30 eller mer defineres som alvorlig overvekt eller fedme. Disse grensene er beregnet for voksne personer. Normalverdiene for de yngste deltagerne i Østfoldhelsa 2004 vil være lavere enn dette.

Gjennomsnittlig KMI-verdi. Østfoldhelsa 2004.

	Menn	Kvinner	Totalt
15-24	23,36	22,33	22,86
25-44	26,58	24,41	25,51
45-64	26,40	25,14	25,77
65-79	25,71	25,73	25,71
Total	25,94	24,57	25,26

KMI-verdiene er klart lavest i aldersgruppen 15-24 år. I denne aldersgruppen er det 5% av mennene og 4% av kvinnene som har KMI-verdier på 30 eller mer.

I de øvrige aldersgruppene finner vi derimot langt høyere KMI-verdier. I alderen 25-79 år, har 13% av mennene og 10% av kvinnene KMI-verdier på 30 eller mer. Fordelingen fremgår av figur 4.10.

4% av kvinnene og 2% av mennene har en KMI-verdi under 18,5. De fleste av disse er imidlertid å finne i den yngste aldersgruppen.

KMI-verdiene er gjennomsnittlig lavere hos dem med høyere utdanning.

2.3.2 Fysisk aktivitet gir bedre helse

I følge Lov om helsetjenesten i kommunen (1982) skal kommunens helsetjeneste til enhver tid ha oversikt over helsetilstanden i kommunen og de faktorer som virker inn på denne. Helsetjenesten skal foreslå helsefremmende og forebyggende tiltak.

Det er sterke holdepunkter for at moderat fysisk aktivitet (som å gå daglige turer, sykle til og fra jobben etc.) er tilstrekkelig for å oppnå helseeffekt og forbedret livskvalitet i den voksne befolkning. Vi vet at de som mosjonerer regelmessig, lever lengre. Undersøkelser viser at de som regelmessig tar 2-3 spaserturer / joggeturer hver dag kan øke levetiden.

Fysisk aktivitet synes å være den viktigste helsefremmende faktoren vi kjenner.

En skulle tro at høy levestandard ga god helse, men det viser seg at økt materiell vekst, som vi finner i vårt vestlige samfunn, også representerer negative faktorer for helsetilstanden.

De vesentligste helseproblemene som samfunnet står ovenfor i dag er:

- Hjerte- og karsykdommer
- Nervøse plager / mentale lidelser
- Skjellet- og muskelsykdommer
- Kreft

Aktiv egeninnsats kan bedre disse helseproblemene. Regelmessig fysisk aktivitet inngår som en

vesentlig faktor i denne egeninnsatsen ved siden av riktig kosthold, opphør av røyking, avgrensa alkoholkonsum, tilstrekkelig med søvn m.v. Fysisk aktivitet fører også gjerne med seg bedre helsevaner så som sunnere kosthold, stumping av røyken, reduksjon av kroppsvekten m.v.

Vi har videre sett at livsstilssykdommer og miljøskader dominerer i helsestatistikkene våre. En kan forebygge dette ved å fremme en bedre helsetilstand i folket. Vår livsstil er i høy grad uttrykk for verdinormer og prioriteringer og blir forma ut fra hva som er praktisk mulig å få til i miljøet vårt. Det er derfor en del begrensninger på hva den enkelte kan få til avhengig av de fysiske, sosiale og kulturelle forhold i nærmiljøet.

Livsstilen blir derfor et resultat av summen av erfaringer og miljøfaktorer over tid og ikke bare et spørsmål om det enkelte menneskes vilje og evner, men også et spørsmål om hvordan samfunnet legger forholdene til rette gjennom forskjellige tiltak.

Det er kommunene som gjennom sin planlegging har et særlig ansvar for å sikre befolkningen muligheter for å drive fysisk aktivitet i hverdagen, jfr. blant annet Lov om helsetjenesten i kommunen.

2.4. Valg av aktiviteter

Sammen for fysisk aktivitet Handlingsplan fra departementene 2005-2009, angir følgende:

Blant voksne i alderen 16-79 år oppgir 76% at de mosjonerer eller trener minst en gang pr. måned (Vaage 2004). Den overveiende delen av voksnes fysiske aktivitet foregår på egenhånd,

Friluftaktiviteter er mest utbredt, spesielt turgåing, men også sykling, skiturer og svømming.

I tillegg har kommersielle aktivitetstilbud fått et økt omfang det siste tiåret. Private aktører har en viktig rolle som tilbyder av fleksible aktivitetstilbud som er spesielt rettet mot den voksne befolkningen.

Blant voksne som oppgir at de mosjonerer minst en gang i måneden har totalt 36 % trent på et trenings- eller helsesenter i løpet av det siste året (Vaage 2004). Flest kvinner og særlig unge mosjonister benytter seg av denne typen tilbud. Barn er i større grad enn voksne avhengige av tilrettelegging for lek og aktivitet i nærmiljøet. Blant barn i aldersgruppen 6-10 år benytter nærmere 80 % gatetun eller stille veg til lek og aktivitet hver dag (Vaage 1999).

Den organiserte idretten aktiviserer i første rekke barn og ungdom. I 2002 trente og/eller konkurrerte

34 % av alle i aldersgruppen 8-24 år i et idrettslag (KKD og NIF 2003). Det er imidlertid et faktum at en del ungdom faller fra idretten i tenårene. I en MMI-undersøkelse fra 2002 oppgir ungdom manglende interesse som årsak til at de slutter med organisert idrett (MMI 2002).

For by og land:

En viktig forutsetning for å være fysisk aktiv på fritiden, er tilgjengelighet til egnede tilbud, arealer og anlegg. Svært mange har tilgang til aktivitetstilbud innenfor en rekkevidde på 20- 30 minutter med bil. Atskillig færre har slike tilbud innenfor gang- eller sykkelavstand. Det er vanligere å trene ofte dersom man bor i en større by enn om man bor i et lite bebygd område (Vaage 2004) I storbyene oppgir 57% av den voksne befolkningen at de er aktive mosjonister (trener minst to ganger per uke), mens det samme gjelder 41 % av befolkningen i spredtbygde strøk. Forskjellen kan både ses i sammenheng med tilgang på treningstilbud og ulik yrkessammensetning.

Det er sannsynlig at de som bor i byene, der en høy andel har stillesittende yrker, er mer opptatt av trening og mosjon enn de som bor på landsbygda, der yrkeslivet i større grad er preget av manuelt arbeid.

I følge SSB er forskjellen i tilgjengelighet til områder og anlegg for fysisk aktivitet ikke spesielt stor mellom storbyer, mindre byer og tettsteder (Vaage 2004) Sitat slutt.

Handlingsplanen fra departementene –Sammen for fysisk aktivitet tar opp en rekke innsatsområder og delmål som vi kommer tilbake til i Handlingsprogrammet helt til slutt. Vi kan her nevne disse i denne rekkefølge og allerede nå sette fokus på noen av dem.

- 2.4.1. Aktiv på fritid
- 2.4.2 Aktiv hverdag
- 2.4.3. Aktivt nærmiljø
- 2.4.4. Aktiv etter evne
- 2.4.5. Sammen for fysisk aktivitet
- 2.4.6. Et bedre kunnskapsgrunnlag
- 2.4.7. Kommunikasjon

2.4.1 Aktiv fritid

Det er i handlingsplanen vist til at «Det er gjennom lystbetonte aktiviteter at fysisk aktivitet kan etableres som en naturlig del av folks fritid. Det er mye som tyder på at det er store forskjeller i aktivitetsnivå mellom de ulike grupper i befolkningen, og det er en utfordring å legge til rette for fysisk aktivitet for de minst aktive gruppene. Tall fra SSB viser at fra 1971 til 2000 har voksnes fritid økt med 25%. I samme

periode har tiden som brukes til idrett og friluftsliv økt med 11%, mens TV-tittingen har økt med 77%. Mesteparten av økningen i voksnes fritid går til å se mer på TV. I samme periode har ungdom i aldersgruppen 116-24 år fått sin fritid økt med 19%. I denne aldergruppen har imidlertid idrett og friluftsliv gått ned med 10%, mens tid til TV-titting er doblet.

Dette kap. har følgende Delmål:

Flere i fysisk aktivitet på deltid.

Til dette kap. i handlingsplanen knytter det seg følgende avsnitt som: Den organiserte idretten, anlegg og områder for idrett og friluftsliv. Kap. Friluftsliv inneholder: Sikring og tilrettelegging av arealer, Stimulering til utøvelse av friluftsliv og Tilskudd til friluftstiltak. Friluftslivets år har fått en særskilt markering.

Friluftslivets År 2005

Målsettingen med Friluftslivets År er å få til en folkelig mobilisering for friluftslivet, og å synliggjøre friluftslivets mangfold og samfunnsmessige betydning. Bredt samarbeid skal gi barn og ungdom mer motivasjon og evne til å drive friluftsliv. Synliggjøringen vil blant annet omfatte en kampanje og et utvalg av større tiltak som styres av prosjektet sentralt. Mobiliseringen er imidlertid det viktigste. Selve ryggraden i Friluftslivets År blir de tusenvis av tiltak i regi av organisasjoner i kommuner og fylker.

Barn og ungdom eksponeres i dag for mange impulser og passiverende tilbud. Hensikten med Friluftslivets År 2005 er å stimulere og motivere barn og ungdom til et mer aktivt liv utendørs og i naturen. Friluftslivets År åpner muligheter for barnehager, skoler, kommunale fritidstilbydere og andre til å stå sammen med frivillige organisasjoner om friluftslivstilbud der barn og ungdom bor. Det tas sikte på å arrangere Friluftslivets År hvert 10. år framover.

Mer informasjon om Friluftslivets År finnes på www.frifo.no.

Videre inneholder kap. Fysisk aktivitet for alle; Lavterskelaktiviteter, Ungdom og fritidstiltak, Inaktive med innvandrerbakgrunn, InNaktive med nedsatt funksjonsevne og Inaktive eldre.

2.4.2 Aktiv hverdag

Dette kap. har følgende Delmål: Muligheter for fysisk aktivitet i barnehage, skole og på arbeidsplass.

Dette kap. har følgende avsnitt: Aktiv oppvekst, Barnehagen, Skolen, Skolefritidsordningen (SFO) og Foreldreveiledningsprogram. Kap. Aktiv arbeidsliv inneholder: Aktivitetsfremmende tiltak på arbeidsplassen, Inkluderende arbeidsliv og Bedriftshelsetjenesten.

2.4.3. Aktivt nærmiljø

Delmål: Fysiske omgivelser som fremmer en aktiv livsstil.

Dette kap. har følgende avsnitt: Helsehensyn i planleggingen, Planlegging som virkemiddel for å fremme fysisk aktivitet, Planleggingsmetoder og -verktøy og Barn og ungdoms deltagelse i lokale planprosesser. Kap. (6.2) Et nærmiljø som fremmer fysisk aktivitet inneholder: Sammenhengende grønnstruktur og nærhet til naturen og Barnehagens utearealer. Kap. (6.3) Transportsystem som fremmer fysisk aktivitet har følgende avsnitt: Skoleveg og Kollektivtransport.

2.4.4. Aktiv etter evne

Delmål: Fokus på fysisk aktivitet i sosial- og helsetjenesten.

Helsetjenesten skal legge større vekt på det forebyggende arbeidet. Dette kap. har følgende avsnitt: Kommunale helsetjenester, Helsestasjon- og skolehelsetjenesten, Almennlegetjenesten i kommunen, Habilitering og rehabilitering, Psykisk helse og Pleie og omsorgstjenesten. Kap. (7.2) Kommunale sosialtjenester inneholder: Støttekontakter mv., Individuelle plan og Støtte til hjelpemidler for barn og ungdom. Videre er det et kap.(7.3) om Spesialisthelsetjenesten.

2.4.5. Sammen for fysisk aktivitet

Delmål: Sektorovergripende og samordnet innsats for å fremme fysisk aktivitet i befolkningen.

Partnerskapsmodellen skal styrke folkehelsearbeidet gjennom å sikre en sterkere forankring i folkevalgte organer og i ordinære plan- og beslutningsmodeller. Kap. inneholder følgende avsnitt: Regional utviklingsaktør som koordinator, Fysisk aktivitet i partnerskap for folkehelse, Støtte fra statlige fagmyndigheter og Frivillig innsats for folkehelse og fysisk aktivitet.

Handlingsplanen viser til partnerskapsmodellen fra Østfold:

Folkehelseprogrammet i Østfold

Folkehelseprogrammet i Østfold er et partnerskap mellom fylkeskommunen, kommunene, fylkesmannen, Sykehuset Østfold og Høgskolen i Østfold.

For å iverksette fylkesplanens mål om økt fysisk aktivitet i befolkningen har Folkehelseprogrammet i Østfold inngått skriftlige samarbeidsavtaler med Idrettskretsen og Nasjonalforeningen for folkehelsen.

Avtalene skal sikre samordnet innsats innen sentrale satsingsområder, og overfor felles målgrupper, arenaer og møteplasser. Eksempler på tiltak: Tilrettelegging av instruktørkurs i lavterskeltilbud

for personer med psykiske lidelser eller andre sykdomsdiagnoser (stavgang, dans, naturgolf, mv.) og etablering av folkestier i kommunene.

Handlingsplan 2005-2009 fra departementene sier dette om planarbeidet på fylkesnivå:

Et flertall fylker utarbeider fylkesdelplaner for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv. På samme måte utarbeider mange kommuner tilsvarende kommunedelplaner eller temaplaner.

I slike tilfeller vil fylkesdelplanen eller kommunedelplanen erstatte sektorplan for idrettsanlegg og ivareta KKDs vilkår for tildeling og bruk av spillemidler til idretts- og aktivitetsanlegg. En slik temaplan åpner for prosesser som involverer alle berørte aktører og gjør det mulig å se flere politikkområder i sammenheng, utvikle helhetlige strategier, klargjøre felles mål og samordne virkemidler og innsats for å oppnå en ønsket utvikling. Samtidig er dette utgangspunktet for å etablere forpliktende samarbeid om gjennomføring av tiltak.

2.4.6. Et bedre kunnskapsgrunnlag.

Delmål: Styrket kunnskapsgrunnlag og bedre kompetanse om fysisk aktivitet og helse.

Dette kap. inneholder: Overvåkning av fysisk aktivitet, Forskning og kunnskapsoppsummering, Forskningssatsning, Kunnskapsoppsummering og formidling av forskning. Kap. (9.3) Utdanning og kompetanseheving inneholder: Kompetanse om fysisk aktivitet og helse og Personell uten høyskoleutdanning.

2.4.7. Kommunikasjon

Delmål: Folkeopplysning om fysisk aktivitet og helse-motivering til en aktiv livsstil.

Handlingsplanen anfører under kap. (10.1) Kommunikasjonsstrategi: Det skal utvikles en kommunikasjonsstrategi over fem år som skal styrke kunnskapen om fysisk aktivitet og helse og motivere til en aktiv livsstil. Kommunikasjonsstrategi kan både inkludere massekommunikasjon fra myndighetenes side og lokalt tilpasset kommunikasjon og nettverksinformasjon.

2.5. Noen viktige innsatsområder i fylkesdelplanen «Sammen for fysisk aktivitet i Østfold»

Fylkesdelplanen «Sammen for fysisk aktivitet i Østfold» tar opp en rekke av de aktuelle tiltak fra Handlingsplanen og legger disse inn i de forskjellige pro-

gramområder for gjennomføring i løpet av handlingsplanperioden. Dette gjelder for eksempel Tilgjengelighet for funksjonshemmede. Vi viser her til handlingsprogrammet kap. 7.

2.6. Statlige forutsetninger for idrett og friluftsliv.

De positive verdier idrett og friluftsliv står for er dypt forankret i vårt land. Det har bl.a. ført til at samfunnet har definert det som en offentlig oppgave å legge tilrette for utbygging av områder og anlegg for idrett og friluftsliv.

2.6.1 Statlig idrettspolitik.

Stortingsmelding nr. 14

«Idrettslivet i endring»

I stortingsmeldinga blir IDRETT OG FYSISK AKTIVITET FOR ALLE definert som den overordna visjon for statlig idrettspolitik. Visjonen innebærer at staten har som mål å legge til rette for at flest mulig skal gis mulighet til å utøve idrett og fysisk aktivitet.

Den overordnende visjon for statlig idrettspolitik er «Idrett og fysisk aktivitet for alle». Dette innebærer at flest mulig skal gis mulighet til å utøve idrett og fysisk aktivitet både innenfor og utenfor den organiserte idretten. Idrettsmeldinga slår fast at barn (6-12 år) og ungdom (13-19 år) er de viktigste målgruppene i den statlige idrettspolitikken. Idrettens mål er å øke den fysiske aktiviteten i befolkningen ved å tilrettelegge anlegg og områder, samt å bidra til at frivillige organisasjoner kan opprettholde og utvikle et omfattende aktivitetstilbud.

Det vises ellers til kap. 5.0 Om anleggsituasjonen i Østfold og til kap. 5.9 Anleggspolitik og program-satsingen i Østfold.

Det er likevel slik at noen grupper framstår som mer sentrale for det statlige engasjementet på idrettsområdet.

Det understrekes i Stortingsmeldingen at staten gjennom sin idrettspolitik bør ha et særlig ansvar gruppene barn (6-12 år) og ungdom (13-19 år). I praktisk idrettspolitik gir dette seg utslag i at fra og med år 2000 har 10% av spillemidlene blitt øremerket det lokale idrettslags arbeid for barn og ungdom. Dette er en ny tilskuddsordning som i sin helhet tilfaller lokalnivået i idretten.

Idrettens nytteverdi er fra statens side særlig knyttet til helseperspektivet. Den positive effekten som

fysisk aktivitet har for det forebyggende helsearbeidet, bidrar til berettigelsen for statlig støtte. Bedret fysisk og psykisk overskudd som følge av trening er viktig, ikke bare i forhold til den enkeltes opplevelse av glede og velvære, men også i form av en samlet helsegevinst for samfunnet. Fysisk aktivitet har også stor betydning for utvikling av barns motoriske ferdigheter.

2.6.2 Statlig friluftslivspolitik. Stortingsmelding nr. 39 «Om friluftslivet» Ein veg til høgare livskvalitet.

Den tidligere Stortingsmelding nr. 40 «Om friluftsliv» definerer friluftsliv som opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritida med sikte på miljøforandring og naturopplevelse.

Det skal legges hovedvekt på en kjerne av ikke konkurransepregete, ikke-motoriserte fritidsaktiviteter som foregår på allment tilgjengelige, naturpregete områder. Betydningen av naturopplevelse betyr at områder for friluftsliv bør være minst mulig preget av tekniske inngrep.

Som overordnet målsetting framhever stortingsmeldingen at alle i sin hverdag skal ha gode muligheter til å drive friluftsliv som en helse- og trivselsskapende naturvennlig aktivitet.

Disse målsettingene er videreført i den nye St. meld. nr. 39 Nasjonale resultatmål:

1. Friluftslivet basert på allemannsretten skal haldast i hevd i alle lag av befolkningen.
2. Barn og unge skal få høve til å utvikle dugleik i friluftslivet.
3. Område av verdi for friluftslivet skal sikrast slik at det fremjar miljøvennleg ferdsel, opphald og hausting, og at naturgrunnlaget blir teke vare på.
4. Ved bustader, skular og barnehagar skal det vere god tilgang til trygg ferdsel, leik og annan aktivitet i ein variert og samanhengande grønstruktur med gode samband til omkringliggjande naturområder.

Allemannsretten, retten til fri ferdsel, opphold og aktivitet i utmark, utgjør fundamentet for våre friluftstradisjoner. Det er viktig å verne om allemanns-

retten. Det tradisjonelle, enkle friluftslivet med lite konflikter i forhold til naturgrunnet må føres videre også til de generasjoner som nå i stor grad vokser opp i byer og tettsteder.

Naturopplevelse er et karaktertrekk som klart skiller friluftsliv fra andre fritidsaktiviteter. Dette er en verdi som vanskelig kan måles og kvantifiseres. Barn og unge skal gis mulighet for å utvikle ferdigheter i friluftsliv. Naturopplevelse er svært viktig og bidrar positivt i forhold til vår livskvalitet.

2.6.3 Rikspolitiske retningslinjer(RPR)

Tre rikspolitiske retningslinjer gir spesielle føringer i arbeidet med fysisk aktivitet:

RPR for barn og unge

Retningslinjene skal sikre barn og unges interesser i planleggingen. Arbeidet med å sikre tilstrekkelige oppholds- og lekeområder er viktig.

Plan- og bygningslovens § 9-1 gir bestemmelser om at kommunestyret skal utpeke en tjenestemann som talsperson for barns interesser i utarbeidelse og behandling av planer i det faste utvalg for plan-saker. Dette vervet kalles til daglig for barnerepresentanten.

RPR for samordnet areal- og transportplanlegging

Retningslinjene skal sikre bedre samordning av arealplanlegging og transportplanlegging i kommunene. Målet er å få til miljømessig gode løsninger, trygge lokalsamfunn / bomiljøer og god trafiksikkerhet. Det skal legges vekt på å få til løsninger som kan gi korte avstander i forhold til daglige gjøremål. Det skal legges vekt på at lokalisering av ny utbygging skal koordineres med kollektivtransporten.

Hensynet til gående og sykkel som transportform skal tillegges vekt der det ligger til rette for det. Bevegelsehemmede skal vektlegges i planleggingen.

RPR for planlegging i kyst- og sjøområder i Oslofjordregionen

Innenfor retningslinjenes geografiske virkeområde skal naturverdier, kulturminneverdier og rekreasjonsverdier forvaltes som en ressurs av nasjonal betydning ut fra et langsiktig perspektiv.

Innenfor virkeområdet er det avsatt en særskilt strandsone, hvor bygging som kan redusere natur- og kulturmiljøet og mulighetene for rekreasjon og fiske ikke bør finne sted.

Fylkeskommunene skal legge retningslinjene til grunn i fylkesplanene. Kommunene skal legge retningslinjene til grunn i kommunal planlegging og enkeltsaksbehandling.

2.7 Grunnleggende forutsetninger på regionalt nivå

Det skilles mellom det offentlige ansvar og den rollen som innehas av de frivillige interesseorganisasjoner og grunneierorganisasjoner på fylkesnivå.

2.7.1 Østfold fylkeskommune

Fylkeskommunen har en vesentlig regionalpolitisk rolle. For å fylle denne rollen er det av avgjørende betydning at fylkeskommunen har oppdatert fagkompetanse på plan- og kulturområdene slik at det kan bli gitt råd og veiledning til kommuner, organisasjoner og enkeltpersoner.

Det er også viktig at fylkeskommunen virker som bindeledd mellom sentrale myndigheter og kommunene. Forvaltningen av de statlige spillemidlene er viktige virkemidler for å binde de tre forvaltningsnivåene sammen.

Fylkeskommunen har videre et særskilt ansvar for Østfoldhistorien, med vekt på fornminner og nyere tids kulturminner. Fylkeskommunen er høringsinstans og har innsigelsesrett i alle plansaker etter Plan- og bygningsloven. Intensjonen i Kulturminneloven er å bevare vår kultursarv som et ledd i en enhetlig miljø- og ressursforvaltning.

2.7.2 Idretts- og friluftsansjonene i Østfold

Organisasjonene har en viktig rolle når det gjelder å ivareta utøverens interesser. Deres innsats har på mange måter vært avgjørende for den posisjon som idrett og friluftsliv har i dag.

Østfold Idrettskrets (ØIK)

ØIK er det øverste formelle ledd innen Østfoldidretten, slik det går fram av formålsparagrafen. Det er fellesorgan for all organisert idrett innen idrettskretsens grenser.

Organisering

ØIK er organisert som egen juridisk enhet og er ledet av et styre på 5 personer. Det er 4-årig tingsperioder. I alt 17 personer er knyttet til Idrettens Hus hvorav 3 (2 årsverk) er ansatt i ØIK(2001 var 4,45 årsverk),1 person i Idrettens studieforbund (1 årsverk) og i alt 14 personer i særkretser som utgjør 8,2 årsverk.

All organisert idrett bortsett fra Det frivillige skyttervesen (skytterlagene) og lag tilsluttet Norges Folkesportforbund, er medlem av Østfold Idrettskrets. Antall medlemskap er pr. 01.01.04 76.974,

hvorav 42 % er under 17 år. I tillegg kommer bedriftsidretten med 13.389 medlemmer.

I forhold til 1.1. 2000 har medlemstallet gått opp med over 2000 og de yngre under 17 har øket sin andel med +7% !

Utviklingen i medlemsmassen med frafall av ungdom fra 13 - 19 år, er en av de største utfordringer for idretten i Østfold og på landsbasis. Dette har ført til bevisst satsing fra idrettskretsens side på riktig barne- og ungdomsidrett, lederutvikling og klubb utvikling samt verdier/ holdninger.

Utviklingen er bekymringsfull både for idrettens egenverdi, men også for samfunnet/folkehelsen i forhold til at alternativene til idrett er aktiviteter som gir liten fysisk aktivitet.

Aktuelle oppgaver og utfordringer for Østfold-idretten

Idrettskretsens arbeid i tingperioden har sitt utgangspunkt i vedtak i idrettstinget (sentralt) våren 2003 og i idrettskretstinget våren 2003.

ØIK langtidsplan inneholder en rekke strategiske mål med underliggende operative mål.

I hovedtrekk trekkes fram følgende vesentlige utfordringer:

- opprettholde den frivillige innsats i idretten
- bedre rammebetingelsene for idrettslagene
- økonomi
- anlegg
- tillitsvalgte
- hindre frafall på ungdomsnivået/ungdom og medbestemmelse
- kompetanseheving i alle ledd
- utøver, trenere, ledere
- hindre fysisk forfall på alle aldersnivå
- tilrettelegge for funksjonshemmedes deltakelse i Østfoldidretten
- flere ungdommer i idretten og som trenere, dommere og ledere.

All innsats i forvaltningsledd (idrettsforbund, idrettskrets, særkrets, idrettsråd) må være rettet mot idrettslagenes muligheter for idrett og fysisk aktivitet for sine medlemmer. Uten dette fokus har disse leddene ingen funksjon.

Anlegg

- best mulig tilbud der barn og ungdom bor- i sitt nærmiljø
- kunstgress framfor naturgress
- samarbeid over kommunegrensene- med regionalanlegg der dette faller naturlig/ størst behov
- Ivareta og rekruttere ungdom til deltagelse i org. og fysisk aktivitet
- ungdom og medbestemmelse
- flere ungdommer i idretten
- ungdommer som trenere, ledere og dommere

Idrett og samfunn

- økt fysisk aktivitet/ flere medlemmer/ øke antall medlemmer i norske IL
- samarbeid idrett/ skole for økt fys.aktivitet i skolehverdagen
- tilbud til alle, også de som vil bli gode. Differensiert tilbud.
- flere kvinner i idretten og flere kvinner som ledere
- integrering av funksjonshemmede i ordinære idrettsanlegg

Idrettsrådene i fylket

NIFs lov forteller at det i alle kommuner med mer enn tre idrettslag skal det være etablert et idrettsråd. I Østfold betyr det at det i 16 av kommunene skal være et idrettsråd. I Østfold er det idrettsråd i 17 kommuner.

Antall idrettslag i kommunene varierer kraftig fra 2 lag i Rømskog (439 medlemmer) til 74 lag i Fredrikstad (23495 medlemmer) og Sarpsborg (14968 medlemmer).

Idrettsrådene, som er et fellesorgan for lagene i kommunen, må få bedre rammevilkår for å utøve sine funksjoner. Idrettsrådene er idrettskretsens forlengede armer, samtidig som det skal sikre rammevilkår for lagene gjennom lokalt planarbeid, idrettspolitisk påvirkning med fokus på idrettens utfordringer og samordning av virksomheten lagene i mellom.

En sentral oppgave for idrettskretsen er derfor å serve idrettsrådene slik at de kan utvikles til å bli enda sterkere organisasjonsledd i lokalidretten. Styrking av idrettsrådene er en prioritert område. Rammebetingelsene må bedres gjennom ressurser fra det lokale (kommunale) plan og fra det fylkes-

kommunale plan ved at idrettskretsen tilføres tilstrekkelige rammebetingelser for å styrke idretts-trådene ved kompetanseoverføring, administrativ bistand og løsning av strategiske mål.

ØIK – Langtidsplan.

Prioriterte innsatsområder

Idrettstinget vedtok våren 2004 nedenstående fire prioriterte innsatsområder som sammenfaller med idrettstingets prioritering:

1. Å arbeide for flere ungdommer i norsk idrett
2. Å øke antallet som trener i norske idrettslag
3. Å styrke frivilligheten i klubbene
4. Å forbedre norske resultater innen toppidretten

Det er videre understreket i idrettstinget og idrettskretstinget at arbeidet overfor ungdom skal ha spesiell fokus i alle fire innsatsområdene. Videre vil tilrettelegging av aktivitet for funksjonshemmede være sentral oppgave gjennom integreringsprosessen i norsk idrett.

De strategiske mål (delmål) og tiltak blir inngående behandlet i handlingsprogrammet under ulike «utfordringer».

1. Styrke idrettens rolle i samfunnet

Idrettens to verdiaspekt, idrettens egenverdi og nytteverdien av idretten, er avgjørende for valg av satsninger. Selve aktiviteten gir den enkelte utøver glede og trivsel uansett på hvilket prestasjonsnivå og ambisjonsnivå den er.

Det er synliggjort gjennom undersøkelser som viser at den fysiske standard i befolkningen er sterkt dalende. Dette er bekymringsfullt i og med at det for lengst er blitt et alvorlig samfunnsproblem.

Idretten vil i nært samarbeid med andre organisasjoner og det offentlige bidra for å stoppe den negative tendens som speiler seg. Samarbeidet med Folkehelseprogrammet blir her viktig.

En av idrettskretsens sentrale oppgaver er å bevisstgjøre alle ledd om den rolle idretten har og det potensiale den innehar. I denne sammenheng er idrettsrådene spesielt viktige. Idrettsrådet har i denne sammenheng en betydelig oppgave å være idrettskretsens forlengede arm ut i lokalsamfunnet.

2. Styrke idrettslagenes aktivitetstilbud og rammevilkår

Alt arbeid i idrettens forvaltningsledd skal ta sikte på å styrke aktivitetsleddet (idrettslagene) i norsk idrett. Dersom idrettslagene skal kunne være en ressurs i kommunene, må de gis rimelige

rammevilkår slik at aktivitetstilbudene kangjennomføres og utvikles. I denne sammenheng er det viktig å stadig vurdere nye aktiviteter og organiseringsmåter for å kunne favne flere - spesielt på ungdomsnivået. Rammebetingelsene omfatter, økonomi, anlegg og tilgjengelighet til disse og kompetanse for ledere, trenere og utøvere. Den viktigste rammebetingelsen for idrettslagene er imidlertid at det frivillige apparat opprettholdes og utvikles. En forutsetning for dette er at de oppgaver som skal løses ved frivillig innsats må være trivelige, meningsfulle og konkrete. Også i denne sammenheng er idrettsrådene viktige ledd for å samle de behov som finnes i idrettslagene og fremme disse overfor offentlige organer.

3. Toppidretten

Idrettskretsens oppgave innen dette området er å utvikle en toppidrettskultur i Østfold på tvers av idretter preget av aksept, innsikt og vilje til å gjennomføre tiltak som kan gi resultater både innen idretten spesielt og Østfold i særdeleshet.

Utviklingen av toppidrettskultur i Østfold bør i første rekke siktes inn mot å drive planmessig utviklingsarbeid rettet mot unge utøvere. I denne sammenheng er det snakk om kompetanseutvikling med ingredienser som treningsplanlegging, egenorganisering i forhold til kombinasjonen trening, skole, deltakelse i det sosiale nettverk (familie og venner).

Det bør utvikles rammebetingelser for å kunne satse på sin idrett i samarbeid med bl.a. skole (videregående og høyskole), lagene og det offentlige.

ØIKs hovedoppgave i forhold til toppidrett er først og fremst å bidra til muligheten for å kombinere toppidrettsutvikling/ karriere med utdanning og studier, fleksible og tilpassede studie- og stipendordninger, gjennom samarbeid med høyskoler og andre institusjoner som har tilbud til toppidrettsutøvere. Videre påvirke til bedre ordninger og studiefinansiering fra sentralt hold.

Ansvar for St. Olavs toppidrettslinje, idrettsdel og ansettelse. Bidra til at idrettens grunnverdier er godt forankret og etterfulgt i toppidretten gjennom holdnings- og verdiarbeid i klubbene.

Gjennom prosjekt og kompetanseheving bidra til at Basisegenskaper/-trening, blir ivaretatt og gjennomført som en viktig del av treningen i alle klubber og lag i Østfold for å styrke den enkelte utøver generelt og for å heve nivået i Østfoldidretten spesielt. Basisegenskaper kan defineres som grunnleggende sosiale-psykiske-fysiske- koordinative egenskaper på generelt- og funksjonelt nivå. Dette

for å ivareta hele mennesket, topp og bredde, og skape optimale forutsetninger for all spesifikk trening i den enkelte idrett for de som ønsker det.

4. Styrke kompetanseutviklingen

Norsk idrett skal sikre at utøvelsen av idrett og arbeidet i idrettens støtteapparat og organisasjonsledd bygger på et solid kunnskapsfundament, og at den kompetanse og idrettsfaglig erfaring som bygges opp, blir effektivt formidlet til alle relevante målgrupper.

Sentralt i dette innsatsområdet er skoloring av unge utøvere på alle prestasjonsnivå og av ledere, trenere og andre som har med disse utøverne å gjøre.

Organisasjonsutvikling (klubbutvikling) er også en sentral og sektor av kompetanseutviklingen.

Kompetanseutvikling er en grunnleggende rammebetingelse i norsk idrett, og med de former for kravspesifikasjoner som gis for det den frivillige innsats blir dette viktigere og viktigere.

Idrett og andre frivillige organisasjoner er helt avhengig av at det produseres frivillig innsats. Kompetanseutvikling i Østfoldidretten er organisert dels gjennom idrettsorganisasjonene (idrettskretsen og organisasjonsleddene) og Idrettens Studieforbund Østfold, som er det operative ledd i denne sammenheng.

2.7.3 Friluftsansjoner på fylkesnivå.

Da Fylkesfriluftsnemndas oppgaver i sin tid ble lagt til fylkestingkomiteen for miljø-, kultur og næring, ble spørsmålet om å legge opp til en nærmere organisasjonsmessig samarbeid med friluftsansjonene tatt opp.

Komiteen vedtok (sak 42/99) i første omgang at det skulle opprettes en FRIFO- kontakt på fylkesnivå tilsvarende lignende ordninger i andre fylker, og at ordningen skulle gjennomføres fra 1. juli 1999.

Etter dette fant FRIFO sentralt og Naturvernforbundet, Verdens villmarksfond, Den Norske Turistforening og Jeger- og Fiskerforbundet at det var ønskelig å styrke det regionale arbeidet bl.a. på bakgrunn av at stadig mer avgjørelsesmyndighet i naturvernsspørsmål ble delegert til regionalt og kommunalt nivå.

På denne bakgrunn ble det enighet om å etablere Forum for Natur- og Friluftsliv (FNF) i fylkene. På FRIFO's årsmøte 23. mai 2000 ble det fattet vedtak om samarbeid og at deres fylkeskontaktordning avvikles i takt med at det etableres FNF i fylkene. Forum for Natur og friluft har siden fungert som kontaktledd når det gjelder prosjekter og planarbeider på fylkesnivå.

2.7.4. Oslofjordens Friluftsråd

Oslofjordens Friluftsråd (O.F.) har drevet et omfattende sikringsarbeid i Oslofjordområdet siden stiftelsen i 1933. Rådet har som medlemmer 4 fylkeskommuner, 40 kommuner og vel 100 organisasjoner, båt- og velforeninger fra riksgrensa i øst til Telemark i vest. En vesentlig del av de sikrede friluftsområder ligger på Hvaler (ialt ca 12.000 da) og er evigvarende sikret ved servitutt eller kjøp. O.F er tilsluttet Friluftsrådenes Landsforbund (FL) som er en sammenslutning av 13 friluftsråd.

2.7.5. Aktuelle organisasjoner i medvirkningen og i plansamarbeid.

Dersom lokal planlegging og lokal forvaltning skal ha et reelt innhold, er det nødvendig å legge opp til involvering av de som eier arealene som skal brukes til et aktivt friluftsliv, ikke bare planlegge i forhold til brukerinteressene.

Av organisasjoner på fylkesnivå kan en nevne: Idrettsrådene i kommunene, Østfold Idrettskrets

med særkretsene, Forum for natur og friluftsliv, Østfold Naturvern, Oslofjordens friluftsråd, Østfold Bondelag, Østfold Bonde og Småbrukarlag, Fylkesrådet for funksjonshemmede, Eldrerådet, Utmarksavdelingen for Akershus og Østfold, Nedre Glommen Skogeierlag, Haldenvassdragets Skogeierlag, Vannsjø Grunneierlag, Østfold fylkeslag av NJFF og Småfisker'n

2.8. Grunnleggende forutsetninger på kommunalt nivå

Den kommunale politikken innenfor fysisk aktivitet (idrett og friluftsliv) vedtas gjennom kommunedelplanene.

2.8.1. Kommunedelplaner for idrett og friluftsliv (fysisk aktivitet). Status

For å kunne søke om spillemidler er det et statlig plankrav (Kulturdepartementet) at kommunene har vedtatt kommunedelplaner for idrett og friluftsliv

Tabell

Kommuner	Folketall	Idrettslag	Medlemstall 2000-2004 .			Endring%	1. 2004 Med.lu/19år
	1. 1. 2004		1. 1. 2000	1. 1. 2004	1. 1. 2000		
Halden	27.438	43	42	9.110	8.914	- 196	2.980
Moss	27.534	50	53	6.827	8.151	+1.324	3.144
Sarpsborg	49.044	75	78	14.968	17.339	+2.371	4.831
Fredrikstad	69.288	81	80	23.874	17.339	- 6.535	7.292
Hvaler	3.617	6	7	458	1.460	+1.002	448
Aremark	1.458	6	5	595	575	- 20	143
Marker	3.408	8	7	1.078	978	- 100	271
Rømskog	658	2	2	439	426	- 13	95
Trøgstad	4.991	13	16	1.352	2.867	+1.515	1.209
Spydeberg	4.672	7	6	2.500	2.304	- 196	496
Askim	13.876	23	21	3.467	4.261	+ 794	1.467
Eidsberg	9.968	11	13	2.421	2.764	+ 343	1.087
Skiptvet	3.327	3	3	601	1.020	+ 419	549
Rakkestad	7.217	10	10	360	1.412	+1.052	657
Råde	6.380	7	7	893	1.288	+ 395	590
Rygge	13.775	14	16	2.820	3.867	+1.047	1.706
Våler	4.002	10	9	1.103	706	- 397	363
Hobøl	4.469	7	6	851	1.322	+ 471	616
Østfold	255.122	376	381	73.717	76.993	+3.276	27.944

Det framgår av tabellen at medlemstallet har økt med 3.276 eller 4,25%. Til sammenligning har folketallet i fylket, innefor samme tidsrom, økt med 8.451 eller 3,3 %. Størst har medlemsøkningen vært i Hvaler og Rakkestad med en tredobling av medlemstokken. Videre viser Trøgstad en økning med 112%, Hobøl med 55% Rygge med 37% for å nevne de som har hatt størst tilvekst. Når det gjelder Fredrikstad skyldes den kraftige tilbakegangen omstrukturering med nedleggelse av enkelte medlemsklubber.

Når det gjelder antall medlemmer under 19 år har en ikke direkte sammenlignbare tall med de en hadde for fire år siden. I forhold til folketallet

(fysisk aktivitet) i henhold til plan- og bygningsloven.

Planprosessen ellers er lagt opp slik at de som har kommunedelplaner skal sende inn handlingsprogram med nødvendig grunnlagsmateriale.

Kvaliteten på handlingsprogrammene for Østfoldkommunene varierer en del. Vi savner ofte referanse og forutsetninger som er knytta opp mot utviklingen i kommunen med aktuelle utfordringer, finansiering og drift av anlegga. Videre er referansene til kommuneplanens arealdel mangelfull og få kommuner har tilfredsstillende temakart i sin dokumentasjon. Manglene henger mye sammen med samordningen mellom plan- og kulturavdelingene og ressursene i kommunene.

2.8.2 Videre arbeid med kommunedelplanene

I veiledningsmaterialet fra Kulturdepartementet til kommunene legges det stor vekt på selve planprosessen etter intensjonene i plan- og bygningsloven når det skal foretas en hovedrullering av planene. Spesielt sentrale temaer i denne sammenheng er:

- Evaluering/resultatvurdering av forrige (gjeldende) plan
- Samordning av det sektorovergripende kommuneplanarbeidet forøvrig (inkl. kommuneplanens arealdel, helseplan og samordnet økonomisk handlingsplan for de nærmeste 4 år).
- Medvirkning

Departementet har gjennom rundskriv og brev vektlagt at kommunene følger opp de statlige signaler som bl.a. er gitt gjennom den siste stortingsmeldingen, der det framgår at idrettens nytteverdi fra statens side særlig er knyttet til helseperspektivet og at idrettspolitikken i kommunene bør ha et særlig ansvar for barne- og ungdomsgruppene. I denne sammenheng bør helseetaten trekkes mer direkte inn i arbeidet enn det som har vært vanlig fram til nå i de fleste kommuner.

Østfoldkommunene har blitt flinkere med tilrettelegging av nærmiljøanlegg, blant annet er det nå realisert 36 bingenprosjekter i fylket. Men kommunene må fortsatt være pådrivere for disse anleggstyperne. Spesielt når det gjelder de forenkla nærmiljøanleggene blir det stadig stående ubrukte midler tilbake.

Kommunen bør gjøre en behovsvurdering innenfor de ulike lokalmiljøer / skolekretser i kommunen, og på bakgrunn av dette forme en strategi for

lokalisering og utbygging av slike mindre anlegg. Velforeninger, borettslag m.v. kan være viktige medspillere i dette arbeidet, og seinere ta ansvar for driften gjennom en avtale med kommunen.

I kommunedelplanene må det også spesifiseres hvilke friluftsområder som skal tilrettelegges / opparbeides og sikres (ved skjøte / avtaler / reguleringsplaner). Dette må gjøres på bakgrunn av plankravet for å søke om spillemidler til turveier, turkart og andre nærmiljøanlegg.

Departementets minstekrav til planinnhold i de nye kommunedelplanene er:

- Målsetting for anleggsutbyggingen og mål for kommunens prioriteringer i arbeidet med idrett / fysisk aktivitet / friluftsliv
- Evaluering av forrige plan, med statusoversikt
- Analyse av langsiktige og kortsiktige behov for både anlegg og aktivitet
- Redegjørelse for sammenheng med andre planer i kommunen
- Uprioritert liste over langsiktige behov
- Prioritert handlingsprogram
- Plan for drift og vedlikehold
- Kart som viser lokaliseringen av eksisterende og planlagte arealbehov for planlagte anlegg

Det vises forøvrig til Kulturdepartementets nye veileder som ble utgitt i desember 2000.

3

3.0 Friluftsområder – tilrettelegging for fysisk aktivitet

3.1 Handlingsplan for friluftsliv

Handlingsplan for friluftsliv mot år 2000 fra Fylkesmannens miljøvernavdeling la opp til følgende retningslinjer for en områdedeling i Østfold:

- Friluftsliv i byer og tettsteder
- Friluftsliv ved kyst og vassdrag
- Friluftsliv i landbruksområdene og Fjella.

I samråd med fylkesmannen valgte en forrige fylkesdelplan å følge denne områdeinndelingen:

1. Friluftsliv i byer og tettsteder med nærmeste omland:
 - Friluftsliv i nærmiljøet
 - Friluftsliv i by- og tettstedsnære turmarker
2. Friluftsliv i kulturlandskap (med turveier)
3. Friluftsliv ved kyst og vassdrag:
 - Østfoldkysten
 - Hovedvassdragene (Glomma, Hobølvassdraget /Vansjø, Haldenvassdraget)

Denne inndelingen følges nå også for fylkesdelplanen 2005-2008.

Fylkesmannens miljøvernavdeling har ikke revidert Handlingsplan for friluftsliv og gir følgende innspill

3. september 2004 som synspunkter til revisjon av handlingsplanen for friluftslivet i Østfold:

Vi har i de siste 15 åra nedprioritert båtutfartsområdene og satset sterkere på kyststier og landbaserte kystområder. Her er det et betydelig etterslep på grunn av mangelfull sikring og tilrettelegging. En rekke gamle tidsbegrensede servitutt- og leieavtaler er utløpt, og viktige områder må sikres på nytt. Dette gjelder først og fremst Storesand i Hvaler, som har vært driftet av O.F. fra 1940 til 2000. Her er det uenighet mellom Opplysningsvesenets fond og DN om eiendommens påregnelige bruk og markedsverdi.

Et annet høyt prioritert område er Øketangen-Hvitsand i Sarpsborg. Området er under regulering, og en rekke konflikthytter skal innløses og saneres, slik at strandsonen i sin helhet blir tilgjengelig for allmennheten. Her har DN gitt et statlig tilsagn på ca 5 millioner kroner (2004). For øvrig pågår et arbeid med sikring av badeplassen i Svalerødikilen i Halden. Her står det på kommunen å utarbeide reguleringsplan for statlig erverv av et areal på ca 4 daa til en antatt pris rundt 1 million kroner.

Vi har også et sterkt fokus på avhending av forsvarrets eiendommer. Til nå har det vært slik at avhen-

ding mellom statsetater (forsvaret og DN) skal være vederlagsfri, men dette er nå (2004) uavklart. Miljøvernavdelingen vil uansett avklare eventuelle frilufttsinteresser og forutsette en dialog mellom DN og Skifte eiendom.

Sikringsarbeidet i kystsonen må fortsatt ha første prioritet. Et viktig satsingsområde er kyststi og ferdsel i strandsonen. Dermed kommer turområder og grønnstruktur i byer og tettsteder.

Vi skiller mellom statlig sikring og statstilskudd til sikring. Områder av nasjonal og regional betydning kan påregnes full statlig dekning, mens områder av lokal betydning kan få inntil 50% av kostnadene dekket av statstilskudd. Sitat slutt

I nye utbyggingsområder og ute i tettstedsgrensen, bør det være utbyggers ansvar å sette av arealer til «100-meterskogen» og turveier som fellesarealer og buffer.

Nærområdene vil bli et felles planområde for friluftsliv og idrett/ kultur. Dette krever samordning av mål, tiltak og tilskudd. Statlige friluftsmidler bør dekke nødvendig grunnverv, registrering av natur/ kulturminner til kart, naturinformasjon, «barnas biotop», sikring av ekskursionsområder og naturtyper ved skoler og barnehager, og spesielle tiltak for bevaring/ gjenoppretting av «småbiotoper». Så kan spillemidler og helsesportsmidler brukes til stier og veier m.v og til nærmiljøanlegg med mulighet for spontan lek og naturopplevelse».

3.2 Innspill om friluftsliv i kommuneplanens arealdel

Arealbehov for friluftsmål som dokumenteres gjennom arbeidet med fylkesdelplanen og kommunedelplanene for idrett og friluftsliv må innarbeides i tilstrekkelig grad i kommuneplanens arealdel. En forutsetning for friluftslivet er tilgang på små og store naturområder, både i skogen og ved sjøen.

Åpning og tilrettelegge for økt ferdsel forutsetter et samarbeid mellom kommune og grunneier/grunneierorganisasjoner.

Kommunen tilrås spesielt å drøfte arealbruken i LNF-områdene med tanke på utøvelse av friluftslivet. Vi vil minne om muligheten til å differensiere LNF-områdene i kommuneplanen. En kan ikke legge bindende restriksjoner på f.eks. landbruksvirksomhet i et LNF-område. Imidlertid kan en markere hvilke interesser som er mest framherskende, og derved gi signaler om dette til bruk i enkeltsaker ved å vise til eget temakart, som i dette tilfelle kan være tilsvarende det kart som følger kommuneplanen for idrett og friluftsliv.

I by- og tettstedskommuner kan spørsmålet omkring markagrense være aktuell å ta opp som eget tema, i den grad områdene omkring byen er nære friluftsområder for befolkningen.

I kommuneplanen er det viktig å dokumentere dette i et langsiktig perspektiv. Det tradisjonelle friluftslivet står ofte overfor interessekonflikter som

viktige utfordringer i det framtidige friluftsarbeidet. Den største utfordringen ligger kanskje i det framtidige utbyggingsmønster og arealbruk hvor markagrensene mot by- og tettstedsnære tur- og friluftsområder må bli et viktig tema. Fortetting av bebyggelsen og arealøkonomisering i kommuneplanarbeidet må vektlegges.

Det må bli et krav at alle kommuner i Østfold utarbeider grønnstrukturplaner som skal ligge i «bånn» for enhver arealplan.

3.3 Ferdseisretten og allemannsretten

Ferdseisretten gjelder i all utmark i Norge, uansett eierforhold og uansett karakteren av utmark. (Større hytteeiendommer kan også ha utmark). Ferdseisretten gjelder ikke i områder som er sperret av Forsvaret eller sperrede anleggsområder.

Allemannsretten omfatter også retten til bading, opphold og telting (inntil 2 døgn). Disse rettighetene er begrenset; forhold til ferdselsretten gjelder ikke i all utmark, bare den er til utilbørlig fortregning for eier / bruker.

3.4 Konflikter mellom brukergupper

Økt deltagelse i friluftslivet kan også føre til konflikter mellom eier og brukergupper. Tradisjonelle friluftaktiviteter som ridning, sykling «off road», skiløping, skyting m.v. stiller nå større krav til tilrettelegging og utstyr. Det ligger en stor utfordring i å gjøre naturområdene tilgjengelige uten å forringe de kvalitetene som gjør områdene attraktive. Et av flere tiltak blir å skjerme områder mot «tung» tilrettelegging, legge ned enkelte anlegg og satse på regionale anlegg i mindre sårbare områder. Tilrettelegging for økt ferdsel forutsetter dessuten et samarbeid med grunneier/grunneierorganisasjoner.

3.5 Sikring og tilrettelegging av friluftsområder

Statlige bevilgninger til sikring og tilrettelegging av friluftsområder er redusert i løpet av de siste år. Sikring var høyt prioritert på 1960- og 1970-tallet, i motsetning til de seinere tiår. De statlige årlige tilskudd til drift og tiltak i friluftsområder økte fra 0,5 mill. kr på 1980-tallet til mer enn 3 mill. kr i toppåret 1993. I år (2004) ligger summen på 1,96 mill. kr (hvorav 1,235 mill. kr til Skjærgårdstjenesten).

Netto årlig rammetilskudd til kommuner og lag ligger pr 2004 på 0,725 mill. kr. Fra 1995 til 1999 ble

det årlige ordinære rammetilskuddet som fordeles fra fylkesmannen halvert. Deretter har det stått på stedet hvil, med en forsiktig økning de siste åra.

Samtidig har det skjedd en kraftig økning i offentlig og privat forbruk siden 1970-tallet. Vi må tillate oss å spørre om i hvilken grad denne veksten har kommet friluftslivet til gode?

3.6 Friluftsliv i byer og tettsteder med nærmeste omland

De bolignære friluftsområder er særlig viktige for at:

- barn og unges utfoldelsesmuligheter og «forskertrang» blir ivaretatt i «hundremeterskogen»
- eldre og bevegelseshemmede skal kunne drive daglig friluftsliv.

3.6.1 Friluftsliv i nærmiljøet

Som grunnlag for tilrettelegging av friluftslivet på et relativt detaljert nivå i byer og tettsteder har enkelte kommuner i Østfold utarbeidet og vedtatt egne grønnstrukturplaner. Spesielt må planen for Sarpsborg nevnes.

De bør danne grunnlag for juridisk bindende kommunedelplaner for arealbruken byområdet/tettstedet og for regulering på detaljnivå.

Grønnstrukturplanene bør også koordineres med kommunedelplanene for fysisk aktivitet/idrett og friluftsliv, slik at de ulike tiltak i form av anlegg og aktivitet tas inn.

Grønnstrukturen må ligge i «bånn» som en premis for arronderingen av alle utbyggingsområdene

Dette må bli et sentralt tema i kommunenes planarbeid, ettersom det legges opp til fortetting i byer og tettsteder. Denne fortettingen må ikke gå på bekostning av de grønne lunger som er særdeles viktig i friluftslivspolitikken. Det må legges opp til en grønnstruktur med et nettverk av stier og leke- og oppholdsarealer som direkte kontakt med naturen. Viktigheten av naturopplevelse i byen er viktig for så vel barn og unge som den eldre generasjon.

3.6.2 Friluftsliv i by- og tettstedsnære turmarker

Det stigende folketall i byer og tettsteder har ført til et økende og mer variert bruk av by- og tettstedsnære turområder. Opparbeiding av turstisystemer og lysløyper er en naturlig utvikling i disse områdene.

Et annet forhold er sportslige aktiviteter som f.eks. bane- og lervedskyting, motorcross, trial-kjøring m.v. som trekker med seg støy og kan bli ekskluderende i den forstand at et fåtall utøvere ødelegger for de mange.

Villmarksleire kan være motivasjonsfremmede for ungdommen. Furuholmen i Varteig (Sarpsborg kommune) ble kåret til årets friluftsområde i Østfold i 1999. Også kommuneskogen Ulveholtet i Halden har potensiale til å utvikle en villmarksleir.

I Handlingsplanen for Friluftslivet mot år 2000 fra fylkesmannen miljøvern avdeling uttrykkes: *„ser det som en forutsetning at kommunene ikke omdisponerer viktige nærfriluftsområder eller på annen måte åpner for en fritidskultur som reduserer mulighetene for det enkle naturbaserte friluftslivet. Kommunene bør på et tidlig stadium finne fram til egnede arealer for blant annet skytebaner og motorsportsanlegg ved f.eks. regional samlokalisering.*

Grunneiere og grunneierorganisasjoner, Oslo-fjordens Friluftsråd og FRIFO bør stimuleres til samarbeid om kystleder og andre vandringsleder (historiske veifar) i kulturlandskap og bynære strøk

3.6.3 Kulturlandskap og turveier

Kulturminnene er en viktig del av vår naturopplevelse, både de som er fredet ved lov og nyere kulturminner som hus, steingjerder, veier/ stier, allèer, beiteenger m.v.

Friluftsliv i kulturlandskapet er et viktig, men forsømt felt. Vi ønsker å åpne kulturlandskapet med

turløyper og sykkelstier, gjerne lagt til driftsveier og gamle veifar. Et levende innslag av bekker, krattsoner, lunder og hagemark mellom jordene vil styrke både det biologiske mangfoldet og det opplevelsesmessige mangfoldet i et ellers rasjonelt jordbrukslandskap.

Naturen kan også overbringe sagn o.l. som er knyttet til spesielle steder eller naturopplevelser. Kulturminner fungerer som rammer for aktiviteter i nåtid. Sammenhengen mellom kulturminner og omgivelser skaper opplevelse og innlevelse med fortidens mennesker. Fylkeskommunen er (fra 1990) delegert ansvaret for kulturminnevernet fra Riksantikvaren. Lovgrunnlaget for kulturminnevernet er i tillegg til lov om kulturminner også plan- og bygningsloven. I kulturminneloven er det lagt sterk vekt på vern av helhetlige kulturmiljøer. Dette innebærer at de enkelte kulturminnene skal ses i sammenheng med sine omgivelser med kulturlandskapet som en viktig del av dette.

I egen rapport fra Fylkesmannens miljøvern avdeling («Østfoldlandskap av regional betydning»), regnes til denne typen kjerneområder med rik naturstruktur, estetiske kvaliteter, høy symbolverdi og med markante kulturminner. Rapporten angir blant annet som retningslinjer at områdene skjermes mot utbygging og andre forstyrrende inngrep. Enkelte steder kan landskapet tåle en viss utbygging, men all bygge- og anleggsvirksomhet bør underlegges strenge hensynsregler både når det gjelder plassering, visuell eksponering og stiltilpasning.

I Handlingsplanen for friluftsliv (Fylkesmannen) uttrykkes det at kulturminnenes samspill mellom natur og kultur gir enkelte områder høy attraktivitet. Østfold bør som landets rikeste kulturminnefylke arbeide aktivt med sikring og tilrettelegging av slike områder. De offentlige myndigheter har et faglig ansvar for å bidra til en kanalisering av ferdsel som gir naturopplevelse uten at sårbare naturverdier blir skadelidende.

Fylkeskommunen har et generelt ansvar for å ivareta allmennhetens friluftsinnteresser, men også bidra til at friluftslovens bestemmelser om ferdselskultur og ferdselsveit blir overholdt. Åpning for økt ferdsel gjennom tilrettelegging av friluftslivet forutsetter et samarbeid mellom kommune og grunneier.

3.7 Friluftsliv ved kyst og vassdrag

I dag er det meste av strandsonen nedbygd, og Oslofjorden er tungt belastet av motorisert båtbruk. Nå må vi finne andre alternativer, som er fristende og mer miljøvennlige, dersom det skal bli plass til enda flere utøvere uten ytterligere reduksjon av det biologiske mangfoldet.

Landbaserte områder må prioriteres og områdene må differensieres i forhold til bruk og vern. Glomma har en egen vannbruksplan, samtidig som vi har en Flerbruksplan for Haldenvassdraget og en plan for Vansjøområdet. Det arbeides også videre med verneplan for Enningdals-/Kornsjø-vassdraget og Høbølvassdraget. Slike planer må nødvendigvis gi føringer for anvendelse og bruk av disse områdene. Vellykket tilrettelegging for økt friluftsliv forutsetter et samarbeid med grunneiere og grunneierorganisasjoner.

3.7.1 Østfoldkysten

For kystsonen som omfattes av de syv kystkommunene «utenfor raet» er det utarbeidet en egen fylkesdelplan Kystsoneplanen for Østfold. Planen ble godkjent av Miljøverndepartementet i november 92 og er under gjennomføring. Planen er knytta opp mot følgende hovedtema: Skjærgårdsvern, Skjærgårdsliv, Hyttebebyggelse og Kystnæring. Kystsoneplanarbeidet ble startet opp samtidig med Oslofjordprosjektet, noe som bl.a. medførte at RPR-Rikspolitiske Retningslinjer ble førende målsetting for planen og et viktig tiltak. Gjennomføringen av RPR har som kjent et eget prosjekt hvor Fylkeskommunen og Fylkesmannen gjennom en egen samhandlingsprosess med kystkommunene, utarbeidet avgrensningen av strandsonen og retningslinjer for arealbruken og selve saksbehandlingen av enkeltsaker. Vi viser til de vedtatte mål og delmål med strategier i Kystsoneplanen.

Skjærgårdstjenesten startet opp i Hvaler på 1970-tallet, med tilskudd fra stat, fylke og kommuner. Fra 1993 er Skjærgårdstjenesten organisert med tre driftsenheter i Østfold, med baser i Moss, Fredrikstad og Hvaler. Sekretariatet er tillagt Oslofjordens Friluftsråd.

Idretts og friluftaktiviteter forenes bl.a. ved sjøen gjennom seiling og roing. Det er flere regattabaner langs Østfoldkysten og seilermiljøet ved Hankø har lange tradisjoner.

Det som skjer nå er en økende privatisering av «gamle» hytte- og boligeiendommer: mer bebyggelse, flere brygger, større plener, større båter m.v., slik at situasjonen med små hytter i utmark blir et tettvevd belte med innmarkspreget. Selve strandlinjen blir privatisert.

Prioriterte innsatsområder vil være sanering av konflikthytter i / ved viktige friluftsområder, båndlegging av resterende naturområder og sikring av ferdselsrett i privatiserte deler av strandsonen.

Tilgjengelighet i strandsonen - Kyststier i Østfold

Med utgangspunkt i allemannsretten arbeides det gjennom prosjektet Tilgjengelighet i strandsonen med en strategi for å regulere og sikre friluftsområder / friområder og turveier i RPR-sonen og i bystrøk og tettbygde kulturlandskap langs kysten.

Dette vil være nøkkelen til ferdsel over mer eller mindre privatiserte strandeieendommer. Her dreier det seg primært ikke om kjøp av ferdselsrett, men formalisering og regulering av eksisterende ferdselsrett i utmark. Videre er det igangsatt et interkommunalt kyststiprosjekt hvor alle kystkommunene i Østfold er med.

Noen kystkommuner som Fredrikstad og Onsøy har allerede kommet langt og gjennomført flere anlegg med kyststier. Kyststier bør bli det nye satsningsområdet for friluftsliv i Oslofjorden. I denne sammenhengen bør koblingen opp mot interregprosjektet «Nave Nortrail» nevnes.

Kystled (i regi av Oslofjordens Friluftsråd) er en fellesbetegnelse på tilretteleggingstiltak for ikke-motorisert ferdsel langs kysten - til fots, på sykkel og i båt, med eller uten overnatting. Kystled-konseptet oppfyller alle gode intensjoner: ikke støy, ikke eksos, minimale inngrep pr. bruker og muligheter for optimale natur- og kulturopplevelse for alle. Helseaspektet ved et opplegg som forener roing med sykling og fotturer kan neppe overvurderes. Kystleden kan «selge» det enkle friluftslivet til nye brukergrupper som foretrekker ferdigpakka turer med innlagte severdigheter, og som vil planlegge etapper og overnattinger etter turkatalog.

3.7.2 Hovedvassdragene

Langs hovedvassdragene er presset på natur- og kulturlandskapet langt mindre enn i kystsonen, og vi har bedre muligheter til å styre utviklingen på en miljøpolitisk forsvarlig måte.

Vi gir i det følgende kommentarer til følgende hovedvassdrag i Østfold:

- Glomma
- Hobølvassdraget / Vansjø
- Haldenvassdraget

Glomma

Arbeidet med vannbruksplanen for Glomma startet opp i 1987. Glommautvalget, med representanter fra kommunene og fylkeskommunen ledet arbeidet. Planen ble vedtatt i 1992 og godkjent av Miljøvern-departementet i november 1993.

Aksjon Vannmiljø bevilget i perioden 1992-94 ialt 8 mill. kr til Østfold, hvorav 6 mill. kr gikk til Glommastien. En rekke prosjekter og steder tilknyttet friluftsliv og rekreasjon oppstrøms Sarpefossen ble også gjennomført i første halvdel av 1990-tallet.

Hobølvassdraget / Vansjø

Den første plan for Vansjø ble presentert i 1969. Deler av denne ble innarbeidet i friluftslivplan for Østfold av 1972. Friluftslivplanens intensjoner om vern og forsiktig tilrettelegging har siden blitt fulgt opp av kommunene. Fra 1980-tallet har det vært en interkommunal renovasjonsordning for friluftsområdene i Vansjø.

En ny Vansjøplan ble vedtatt i 1997. Morsaprojektet startet opp 1. februar 1999 som er en oppfølging av Vansjøplanen. Vansjø-Hobølvassdraget het i gammel tid Morsa. Navnet Morsa er tatt i bruk fordi det kort og presist beskriver at prosjektet omfatter hele vassdragets nedbørfelt. En rekke kommuner i nedbørfeltet deltar i samarbeidsprosjektet, som har følgende hovedmål:

- Vannkvaliteten i Vansjø og tilløpselvene skal tilfredsstillende kravene til badevann og råvann til vannforsyning.
- Større biologisk mangfold og muligheter for et variert friluftsliv i vassdrag og nedbørfelt, samt et vakrere og mer opplevelsesrikt landskap.

Men det har vist seg vanskelig å nå fram med hovedmålet når det gjelder vannkvaliteten. Som tidligere påpekt, allerede i 1979, vil kloakkrensningstiltak og forurensningsbegrensende tiltak i landbruket ikke være nok for å sikre en tilfredsstillende vannkvalitet i Vansjø. Dersom det ikke iverksettes innsjøinterne tiltak, vil Vestre Vansjø forbli i en tilstand med masseoppblomstring av blågrønnalger. Storfjordområdet-hvor regionens vanninntak ligger-er også i faresonen. Klimaendringer vil bidra til større næringsstofflekkasjer fra arealene (spesielt jordbruksarealene) og stor boligbebyggelse i nedbørfeltet vil generere ny forurensning.

Den negative utvikling av vannkvaliteten i drikkevannskilden for ca 50.000 mennesker kan også sterkt forringe et verdifullt rekreasjonsområde av nasjonal betydning.

Haldenvassdraget

I løpet av 1990-tallet har drifting av Haldenvassdraget, fra Skullerudsjøen i Akershus sørover til Femsjø i Halden (samt norsk del av Stora Le) blitt overført til Kanalselskapet under navnet Kanal-tjenesten. I hovedtrekk er dette etter mønster av Skjærgårdstjenesten.

3.8 Friluftsliv i Fjella-områdene

I følge rapporten «Østfoldlandskap av regional betydning» er «Fjella» både i Østfold og de svenske grensebygdene det lokale navnet på de sammenhengende skogsområdene mellom de tradisjonelle bondebygdene i de østre deler av fylket vårt.

Med Fjella regner vi skogsområdene med følgende begrensning:

I sør: Riksgrensen via Holtet - Kornsjø

I øst: Riksgrensen gjennom Boksjø, deretter over til Bjørkebekk for så å følge Haldenvassdraget til Ørje - Kroksund.

I nord: Rømskog - Akershus grense

I vest: Riksveien mellom Mysen - Rakkestad - Halden

Mange av Fjella-områdene er viktige tur- og utfartsområder med gode friluftsmuligheter, godt tilrettelagt for fritidsfiske og annen rekreasjon. Andre områder er mindre brukt og lite kjent.

Fjella utgjør fylkets relative «villmarkspotensiale», og har naturkvaliteter av regional betydning. Stikkord er stillhet, uberørhet, gammel barskog og sårbart fugleliv. Bortsett fra det servituttbelagte området i Trømborgfjella (Svarverud skog), hvor hyttebygging inngår som del av avtalen, er slike områder ikke sikret ut fra rene friluftsjøinteresser. Lundsneset i Aremark / Halden (inntil søndre Boksjø) og Vestfjella-området (i de samme kommuner) er primært sikret ut fra naturvern hensyn.

Statlige friluftsmidler gis kun til sikring og opparbeiding av viktige innfallsporter til slike områder, mens turstier og annen tilrettelegging må baseres på spillemidler.

Det finnes gode turkart i hoveddelen av Fjella. Følgende turkart overlapper hverandre (regnet fra nord):

- «Fjella» (Trømborgfjella, Vestfjella) - 1990
- «Halden - Linnekleppen» (Degernesfjella, Vestfjella)- Aremark
- Grenseområdene Halden/ Dals Ed.

- Fjella 2004 - Digitalt turkart

- Turkart for Rømskog gjennom Interreg prosjekt med nabokommunen i Sverige 2004.

Turkart er en fornuftig motiveringsfaktor. Jo sterkere lokalhistorisk forankring, jo større interesse blant brukerne av turkart. Vellykket tilrettelegging for økt friluftsliv forutsetter et samarbeid med grunneiere / grunneierorganisasjoner og jeger- og fiskeforeninger.

Det bør i handlingsplanperioden satses på rehabilitering/ ajourføring og samordning av eksisterende turkart på digital basis. De ulike turkart bør tilpasses hverandre enda bedre under dette arbeidet, og det bør vurderes om kartene kan danne basis for et samlet informasjonsopplegg for Fjella-områdene. I dette arbeidet bør kulturminner og lokalhistoriske forhold legges inn i større grad enn tilfelle er i dag.

3.8.1 Fjella-stiene

Østfold fylkeskommune har i forbindelse med det landsomfattende «Friluftslivets år 2005» drøftet aktuelle friluftstiltak i kommunene og mener at «Fjella-stiene» vil være et egnet tema i denne sammenheng.

«Fjella-stiene» går ut på å etablere et sammenhengende nettverk av merkede stier med skilting og informasjonsspredning (info-tavler, kart og felles brosjyrer). Kommunene har stilt seg positivt til dette tiltaket, som vil bli tatt opp for gjennomføring i handlingsplan-perioden.

3.9 Turkart for Østfold

På bakgrunn av et initiativ fra Fnf (Forum for natur og friluftsliv), ble prosjektet Turkart for Østfold, etablert i desember 2003 som et geovekstprosjekt. Dette innebærer at alle kommunene, fylkesmannen, SKOS (Statens kartverk) og fylkeskommunen er med i et forpliktende samarbeid.

Turkart for Østfold skal bli et enhetlig interaktivt kart for hele Østfold med et felles digitalt datasett som skal knyttes opp mot en egen database.

Når turkartet er «oppe» på Internett til sommeren 2005, vil kommuner, enkeltpersoner og foreninger kunne «gå inn» å ta ut områdevis kart tilpasset det aktuelle turopplegg og hva som kan være av interesse så som historiske opplevelser eller fysisk aktivitet i friluftssammenheng.

Turkart for Østfold er også tatt inn som en del av handlingsprogrammet for planperioden.

4.0 Virkemidler i planleggingen

4.1 Juridiske virkemidler

Det foreligger en rekke lover som kommer til anvendelse.

Friluftsløven lovfester allmennhetens rett til opphold og ferdsel i utmark uavhengig av eiendomsretten til grunnen. Den tradisjonelle «allemannsretten» i lovens § 2 kommer her til anvendelse.

Plan- og bygningsloven (PBL) har som hovedformål å legge til rette for samordning av statlig, fylkeskommunal og kommunal virksomhet og gi grunnlag for vedtak om bruk og vern av ressurser og om utbygging. Under § 17-1 i PBL finner vi de Rikspolitiske retningslinjene (RPR).

Naturvernloven slår fast at naturen er en nasjonalverdi som må vernes. Naturen skal disponeres ut fra begrepet bærekraftig og ta hensyn til den nære samhörighet mellom menneske og natur.

Kulturminneløven verner alle minnesmerker eldre enn reformasjonen i 1536. Lovens § 20 åpner for områdevern og vern av bygningsmiljøer.

Skogbrukslovens § 1 nevner skogens betydning som livsmiljø for planter og dyr og som rekreasjonskilde for befolkningen. § 17b hjemler forskrifter om

skogbrukets virksomhet i områder av særlig verdi for friluftsliv og naturvern. § 16 slår fast at løyper og stier ikke må ødelegges eller stenges etter endt hogst.

Viltloven krever hensyntagen til egg, reir, boplasser, trekkveier for hjortevilt, hvor ferdsel og annen virksomhet berører disse.

Vassdragsloven krever konsesjon ved større vassdragsinngrep. Ved vurdering av søknader skal hensynet til friluftslivet veie tungt.

Motorferdselsloven regulerer motorferdsel i utmark og vassdrag.

4.2 Økonomiske virkemidler

Over de offentlige budsjettene avsettes det midler til planlegging, sikring og tilrettelegging av friluftsområder og midler til informasjon og andre aktivitetsfremmende tiltak. Det er en forutsetning at de økonomiske virkemidlene forvaltes etter intensjonene i fylkesplanen.

Fylkeskommunal medvirkning kan vurderes ut fra disse forutsetningene:

- Bidra til samordning av de ulike økonomiske virkemidlene i friluftspolitikken med felles søknadsfrister, kvalitetssikring av søknader m.v.
- Samordning av anleggstyper gjennom fylkesdelplanlegging
- Fordeling av statlige tilskuddsmidler (hovedsakelig spillemidler)
- Medvirkning i fordeling av statlige midler
- Deltagelse i bygging og drift av anlegg
- Målstyrt anleggsutvikling og kvalitetssikring av anlegga i forhold til nytteverdi og utforming
- Tilskudd til organisasjonenes drift

4.2.1 Spillemidler

De økonomiske forutsetningene for en anleggspolitikk er knytta opp mot spillemidler idet disse midlene har vært avgjørende for utbyggingen av de fleste idrett- og friluftsanlegg.

Spillemidler til anlegg er i dag hjemlet ved lov om pengespill m.v. av 25. august 1992 nr. 103. I loven heter det i § 10: «Etter at det er foretatt fondsavsetninger, skal selskapets overskudd fordeles med 1/3 til idrettsformål, 1/3 til kulturformål og 1/3 til vitenskapelige formål. Midlene til idrettsformål fordeles av Kongen, mens midler til kultur og vitenskapelige formål fordeles av Stortinget».

Med hjemmel i Kgl. res. av 3. april 1987, fikk fylkeskommunene ansvaret med fordelingen av de spillemidler som hvert år blir stilt til disposisjon for utbygging av idrettsanlegg i kommunene. Ot.prp. 1992 går på samordning av lovene om tipping og lotto. Spillemidler blir gitt til både idretts- og friluftsanlegg. Den fylkesvise fordelingen av spillemidler skjer etter en sentral fordelingsnøkkel basert på godkjent søknadssum.

Hvert år kommer «Forskrifter og bestemmelser om stønad av spillemidlene til anlegg for idrett og friluftsliv» i fornyet utgave.

St. meld. nr.14 «Idrettsliv i endring» trakk opp retningslinjer for forskjellige satsningsområder som skulle bli førende for spillemiddelfordelingen. Som en oppfølging av denne meldinga gjorde Stortinget i samme periode en vurdering av fordelingsnøgkelen mellom idrett, kultur og vitenskap, forskning. Resultatet av dette ble en ny fordelingsnøkkel med 50% til idrett og 50% til den generelle kultur.

Sundbergutvalget videreførte disse intensjoner gjennom en helhetlig vurdering av Stortingets vedtak.

Kirke- og kulturdepartementet har så videreført disse føringene ved å markere at Programsatsinger kan stimulere til mer og bedre anleggsutvikling i befolkningstette områder. Gjennom et samarbeid med Norges Idrettsforbund har departementet så gått nærmere inn på hvilke typer idrettsanlegg pro-

Mottatte spillemidler

Fylkeskommunen v/ Regionalavdelingen fikk for 2000 inn 48 søknader om støtte til ordinære idrettsanlegg fordelt slik:

Tabell 11: Fordeling av midler i 2000:

Anleggs-kategori	Antall mottatte søkn.	Antall godkj. søknader	Godkjent søknadssum	Innvilgelses prosent	Midler til Østfold
Ordinære	19	18	20.234.000	37	7.400.000
Rehab.	18	14	5.772.000	63	3.625.000
Nærmiljø	10	9	689.000	90	620.000
Helsesp.	1	1	230.000	100	230.000
	48	42	26.925000	44	11.875.000

Fylkeskommunen v/ Regionalavdelingen bevilget i 2000 følgende tilskudd til miljø/ idrett/ friluftsliv:

Til organisasjonene som grunntilskudd og aktivitetstilskudd	kr. 1.344.000,-
Prosjektmidler (idrett)	kr. 79.000,-
Ekstraordinære ungdomsmidler (idrett)	kr. 62.000,-
Driftstilskudd til Fjella- og Kjerringåsenområdet	kr. 122.000,-
Fra miljøpolitisk program er bevilget til ulike prosjekter, tiltak og drift	kr. 818.000,-
Tils. i alt	<u>Kr.2.425.000,-</u>

Fylkeskommunen v/ Plan- og utviklingsstaben har for 2004 fått 75 søknader om støtte til ordinære idrettsanlegg fordelt slik:

Tabell: Fordeling av midler i 2004.

Anleggs-kategori søkn.	Antall mottatte søknader	Antall godkj.	Godkjent søknadssum	Innvilgelses prosent	Midler til Østfold
Ordinære	47	44	35.997.000	57	21.148.000
Nærmiljø	28	27	5.118.000	54	2.797.000
Forenklet				100	812.000
	75	81	41.115.000	60	24.757.000

Fylkeskommunen v/ Plan- og utviklingsstaben har i 2003 bevilget følgende tilskudd til miljø/ idrett/ friluftsliv:

Til organisasjonene som grunntilskudd og aktivitetstilskudd	kr. 1.065.000,-
Ekstraordinære ungdomsmidler (idrett)	kr. 150.000,-
Tils i alt	<u>kr. 1.215.000,-</u>

gramsastinga skal knytte seg til. Felles for disse anleggene er at regionale behovsvurderinger blir særlig viktig.

Økte statlige midler skyldes omlegging av fordelingsnøkkelen til fylkene (godkj. søknadsmasse 50%, antall barn/ unge i fylket og tidligere anleggsdekning) ved siden av økt spilleomsetting.

Fylkeskommunale midler til idrett og friluftslivsformål er vesentlig redusert de siste årene.

4.2.2 Direktoratet for naturforvaltning (DN-midler)

Fylkesmannens miljøvernavdeling FMVA hadde tidligere et delegert ansvar når det gjelder fordeling til av friluftsmidler. Tilskuddsordningen ble også gjennomført i samarbeid med fylkeskommunen. For år 2000 ble det som friluftsmidler til sikring av arealer, planlegging, tilrettelegging og informasjon gitt i alt kr. 1.300.000,- (hvorav til Skjærgårdstjenesten kr. 900.000,-)

Ordningsen er nå endra slik at DN gjennom SNO Statens Naturvernoppsyn gir et rammetilskudd til fylkesmannen som fordeler dette ut etter søknader fra kommunene. Når det gjelder regionale ordninger bevilger FMVA direkte til Oslofjordens friluftsråd OF midler til forvaltningsplaner.

Fordelingen for i år (2004) ser slik ut:

Ytre Hvaler ,	
Nasjonal parkplan	kr. 500.000,-
Tiltak i kommunale friluftssoner	kr. 610.000,-
<u>Motiveringstiltak,</u>	
<u>foreningstilskudd mv.</u>	<u>kr. 115.000,-</u>
Tils.	kr. 1.225.000,-
Hertil kommer Skjærgårdstjenesten	Kr.1.230.000,-

Det har i de siste åra gjentatte ganger blitt tatt opp at spillemidler i økende grad bør komme friluftslivet og breddeidretten til gode. Gjerne retta primært mot barn / unge og målgrupper som av helsemessige grunner trenger attraktive friluftsområder/ anlegg i sitt nærmiljø.

Andelen av spillemidler til friluftsliv ligger nå på 8% og da er ikke tildelingen til orienteringskart tatt med. Reglene bør endres slik at spillemidler kan finansiere både sikring og tilrettelegging av blant annet. badeplasser, «100 m-skoger», friluftsskoler / friluftsbarnehager, sykkelstier og turveier med tilhørende balløkker, lekeplasser og småbiotoper (biologisk mangfold i nærmiljøet).

4.2.3 Landbruksdepartementets budsjett

Statens landbruksforvaltning SLF har utøvende og rådgivende virksomhet under Landbruksdepartementet.

Områdetiltaksmidlene utgjorde i 2001 kr. 920.000,- i Østfold, mens de såkalte spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap fikk 3-4 mill. kroner hvert år.

Fylkesmannens landbruksavdeling forvaltet tidligere flere tilskuddsordninger.

De tre tilskuddspottene under områdetiltak, landbrukets kulturlandskap og skogbruket, er nå slått sammen til en «pott» eller et rammebeløp. For 2004 har Østfold fått ca. kr. 7.5 mill. kroner som fordeles ut til kommunene på bakgrunn av tilsendte aktivitetsplaner. Kommunene står deretter selv fritt med hvordan disse midlene brukes til de forskjellige tiltak, på bakgrunn av de søknader som kommer inn.

5

5.0 Anleggssituasjonen i Østfold. Idretts- og friluftsanlegg

5.1 Bakgrunn

I Østfold er det registrert mer enn 2000 anlegg for idrett og friluftsliv.

De registrerte anlegg spenner over hele spekteret fra kostnadskrevenende flerbrukshaller til mindre nærmiljøanlegg / skolekart.

De store og tunge idretter som fotball, friidrett, håndball m.fl. representerer de fleste anlegg i fylket. Det er registrert mer enn 200 fotballbaner. Til disse arenaer er det også anlagt idrettshus i varierende størrelse og standard.

I Østfold er det relativt mange anlegg av eldre dato, ettersom idretten i vårt fylke har bygd ut anlegg over tid siden tippemidler til idrettsanlegg ble en realitet i 1946. Dette innebærer at mange anlegg trenger rehabilitering i årene framover. Svømmehaller utgjør en slik gruppe. Østfold har relativt få anlegg i forhold til de øvrige grupper.

Nærmiljøanlegg er tidligere bygd som balløkker og som lekeplasser i bomiljøer. I de kommende år vil det være behov for rehabilitering og nybygging av disse anleggene samtidig som realiseringen av flere

binger gjennomføres. Rehabiliteringen gjelder også for orienteringskart over nærområder i tilknytning til eksisterende og nye boligområder, tettsteder og skolenære anlegg.

5.2 Status for større anleggstyper utover kommunalt nivå

I det følgende framkommer anleggstatus i Østfold for ulike anleggstyper.

5.2.1 Nasjonale anlegg

Kulturdepartementet har tidligere «nullstilt» anleggstatusen for samtlige 29 riksanlegg i landet, og har valgt å innføre et begrenset antall nasjonalanlegg med meget strikte kriterier for økonomisk støtte. Øvre grense for tilskuddsbeløpet på kr. 25 mill. er foreslått fjernet. BMX-anlegget på Ålekilene, Fredrikstad har hatt status som riksanlegg.

5.2.2 Fylkesanlegg

Fylkesanlegg ble lansert etter Samordningsutredningene (1972-73), de såkalte Samo-utredningene. Idretten utredet den gang behovet for anleggskate-

gorien og utarbeidet prioriterte lister over utbyggingsbehovet. Fylkeskommunen var tillagt ansvaret for tildeling av status som fylkesanlegg. Mange fylkeskommuner satte av midler til både investeringer og drift av anlegg med fylkesanleggsstatus.

Flere anlegg som blant annet kunstgressbanen på Sandbakken og kunstisbane for bandy i Sarpsborg, har vært betraktet som fylkesanlegg uten at dette er kommet til uttrykk i fylkeskommunale vedtak.

I Østfold ble behovet for tilskuddsmidler til anleggs-kategorien vurdert i budsjettssammenheng. Kunstgressbanen på Sandbakken og kunstisbanen i Sarpsborg har tidligere mottatt fylkeskommunal støtte med henholdsvis kr. 1 mill. (garantibeløp innfridd) og kr. 700.000,- i direkte støtte. Utover dette har ingen anlegg mottatt tilskuddsmidler til fylkesanlegg.

5.2.3 Interkommunale anlegg og regionanlegg

Idretten har i de siste årene ivret for å få kommuner og anleggsutbyggere til å gå sammen om større idrettsanlegg på interkommunal basis for å få realisert anlegg som ellers vil bli et for stort løft for lokalmiljøet.

Ved å se det totale behov for aktivitetsarenaer over et større geografisk område, vil det være mulig å gi en rekke mindre idretter et tilbud innen et slikt utvidet område.

Indre Østfold har, som eneste region i Østfold, tatt initiativet til en utredning av regionale anlegg. Dette er en videreføring av begrepet interkommunale anlegg til å omfatte anlegg av interesse for hele regionen og omfatter både idrettsanlegg og kulturbygg. Pr. idag har følgende anlegg status som regionanlegg i Indre Østfold: Kunstisbanen i Trøgstad, friidrettsanlegget i Askim, opplevelsesbadet i Askim og hoppanlegget til Tomter IL.

I det videre planarbeid bør status som fylkesanlegg nedtones. I stedet bør det stimuleres til interkommunal utbygging av idrettsanlegg i form av regionanlegg. Det vises her til eget kap. om anleggspolitikk og programsatsing.

5.3 Idrettsanlegg i kommunedelplanene Status, prioriteringer og behov

5.3.1 Innledning.

Anleggsatsinga i Østfold de siste 2-3 åra har hatt

sterk fokus på programsastinga fra sentralt hold og ned til særkretsene. Norges Idrettsforbund og Kulturdepartementet har hatt et samordnet opplegg på dette blant annet for å prioritere anleggstyper med høyt brukerpotensiale og dessuten en satsing på storbyer med dårligst anleggsdekning. Vi viser her til særskilt kap. 5.6 om dette.

Denne satsinga har avstedkommet et betydelig administrativt merarbeide i forbindelse med møter og seminarer og i forbindelse med tilretteleggingen for søknader om spillemidler. Krav til særskilt oppfølging i forbindelse med den offentlige innkjøpsordningen har også gitt betydelig merarbeide både for idrettslag, kommuner og i den fylkeskommunale administrasjon.

I planperioden 2001-2004 har Bingen vært den store slageren med i alt 32 anlegg i Østfold, mens kunstgress og ishaller har vært under forberedelse og tilrettelegging rent saksmessig og vil først slå ut i planperioden 2005-2008.

Flere kommuner har planer om utbygging av flerbrukshaller og pr. januar er det søkt om spillemidler til 6 nye idrettshaller. Flere kommuner har planlagt ulike ombyggingsarbeider og omlegging av gulv i tilknytning til eksisterende idrettshaller. blant annet vil 4 kommuner søke om omlegging av gulv i haller.

Nyanlegg og rehabilitering av fotball/stadionanlegg inngår i planperioden for mange kommuner. Et gjennomgående trekk er at mange idrettslag har omfattende planer om bygging og ombygging av klubbhus/garderobebygg.

5.3.2 Flerbrukshaller

Pr. oktober 2004 er det registrert 35 idrettshaller i Østfold, hvorav 1 er 45 x 85, 1 er 60 x 80 og 3 har størrelse 70 m x 50. 25 haller er dimensjonert for håndball, ca. 22 m x 44. 5 private haller i ulik størrelse kommer i tillegg.

De store hallene er lokalisert i de største byene. I tillegg har disse kommunene ofte en eller flere haller i tillegg. De øvrige kommuner har realisert en idrettshall med håndballstørrelse, med unntak av 2 kommuner i Østfold.

Innendørsidretter har voksende tilslutning. Dette medfører behov for flere flerbrukshaller. Kommuner med en eller flere flerbrukshaller fra før, bør legge fram veldokumentert materiale på behov for eventuelle flere slike haller.

5.3.3 Fotballanlegg

Innledning

Mer enn 200 fotballanlegg er registrert i fylket.

Flere av disse er samlokalisert med et stadionanlegg for friidrett.

Ca. 80 lag i Østfold har aktive brukere på A-lags- og juniornivå i tillegg til aldersbestemte klasser og et stadig økende antall lag innen kvinnefotballen.

Banemangel er fortsatt en hindring for de mange aktive fotball- og idrettslag med voksende tilslutning, særlig innen kvinnefotball og i aldersbestemte klasser.

Kunstgress

6 fotballarenaer med kunstgress er planlagt i perioden. Dette er Kambo, Melløs og Sprint Jeløy i Moss. Sarpsborg Fotball, Rakkestad IL, Sparta fotball og Borgen (Sandbakken) i Sarpsborg. Fredrikstad har en bane, Merkur. Torp har en bane under planlegging.

5.3.4 Ishaller

Når det gjelder ishaller har Østfold i dag 3; Stjernehallen i Fredrikstad, Sparta Amfi i Sarpsborg og Comet med Halden Ishall. I planperioden er det planlagt en ishall (ungdomshall) for Sparta Ishockey og en ishoockeyhall for Kråkene i Moss.

5.3.5 Svømmeanlegg

Ifølge anleggsregisteret er det registrert 36 svømmeanlegg i Østfold (2001), fordelt på offentlige svømmehaller / bad, basseng knyttet til skoler og noen private svømmeanlegg i mindre målestokk. 6 anlegg er 25x12,5 m. De fleste anlegg er av eldre dato. I løpet av de siste årene er det ikke bygd nye svømmehaller med spillemidler, med unntak av opplevelsesbadet i Askim (som ble innviet 16.12.2000). Noen anlegg er imidlertid restaurert og tilrettelagt for funksjonshemmede. Det er planlagt for rehabilitering 2 svømmehaller i handlingsplanperioden. Svømmeidretten, med et opplærings- og livbergingsspekt over seg, bør vurderes spesielt. Det er et moment at svømmehaller har hatt sin utbyggingsepoke i 60- og 70-årene, og at rehabilitering av eksisterende svømmehaller synes påtrengende.

Forskrifter (fra Helse- og sosialdepartementet) for svømmeanlegg / bad vil føre til at flere slike anlegg vil bli oppdatert til dagens krav. Dette er også tatt opp i forbindelse med programsatsinga.

5.3.6 Skyteanlegg

Østfold har mange skyteanlegg av ulike kategorier, og det er gjennomført og videre planlagt relativt mange skytteranlegg med elektronisk utstyr.

Dette dokumenteres i kommunenes anleggsplaner. Noe av årsaken ligger i at det tidlig på 1990 ble åp-

net for spillemidler til skyteanlegg med tilhørende fasiliteter. Skytterlag og jeger- og fiskeforeninger synes også å ha rimelig god økonomi og kompetanse for egeninnsats blant sine medlemmer.

Det er i alt 75 uteanlegg i Østfold fordelt på forskjellige type anlegg; 100, 200 og 300 m, miniatyr, pistolbaner, lerdue, viltmål mv. Det kan være flere anlegg på samme eier. Samtlige kommuner har anlegg. Flest er det i Fredrikstad og Sarpsborg med 8 anlegg hver. Bruken av banene er i prinsippet regulert til bestemte tider.

Når det gjelder inneanlegg er disse fordelt på forskjellige type anlegg, hus, samfunnshus, klubblokaler mv. 14 kommuner er her representert med Sarpsborg på topp med 9 inneanlegg. Det er planlagt hele 17 skyteanlegg i handlingsplanperioden. Skyteanleggene representerer ulike rehabiliterings- og nyanlegg med elektroniske skiver.

Det er et klart behov for å koordinere utbyggingsvirksomheten, ikke minst med tanke på de miljømessige konsekvenser som en utbygging vil kunne medføre for bolig- og friluftsområder.

Fylkesdelplanen 2005-2008 foreslår gjennom et eget handlingsprogram en styrt samordning av de mange uteanleggene med samling om noen få større regionale anlegg. Det vises i denne sammenheng til Trøgstad hvor det legges opp til en samarbeid mellom skytterforeningene i kommunen.

5.3.7 Motorsportanlegg

I Østfold i dag er det 13 motorsportsanlegg. Rudskogen Eiendom As har forskjellige typer tilbud fordelt på bil, rodracing, go-cart m.v.

De øvrige anleggene for trial, motorcross og go-cart fordeler seg med trialbaner for Moss Motorcykelklubb og Kråkerøy Trial-Club, bane for Svinndal Motorcross Klubb, Go-cart anlegg for NMK-Varna og trialanlegg for Hobøl Motorklubb. Gokartbane på Skjønhaug, Trøgstad.

I de kommende fire år er det planlagt 3 anleggsenheter i Sarpsborg, Hobøl og Trøgstad. Klubbhus og andre fasiliteter er planlagt i tilknytning til to av anleggene.

Av miljømessige hensyn bør av anlegg for motorsport samlokaliseres på steder i fylket som er vurdert i en helhetlig sammenheng.

5.3.8 BMX

Når det gjelder BMX-anlegg har vi det tidligere riksanlegg på Ålekilene- Gressvik i Fredrikstad, baner

på Ørejordet i Moss og i Aremark. Det har vært en sterk økning i aktiviteten ved disse anleggene med mange nye medlemmer. Spesielt de yngre aldersklassene strømmer nå til laga. Det ble arrangert Nordisk mesterskap i Aremark og NM på Gressvik-anlegget sommeren 2004.

5.3.9 Rideanlegg

Det er i alt 10 hestesportanlegg av viss størrelse i Østfold hvor en kan nevne; Tune ridesenter, Askim rideklubb, Rideanlegg Hjørgunn Gård, Fredrikstad ridesenter, Spydeberg ridesenter, Kalnes Vgs/Sarpsborg og Omegn Rideklubb, Gyldermyra- Våler, Ullerøy Ridehall, Nordødegården- Mossemarka og Råde rideklubb.

I tillegg til dette har vi en rekke mindre private anlegg/ staller i fylket knyttet til gårdbruk med hester eller ponier. Det er under planlegging ytterligere 6 nye enheter i planperioden.

5.3.10 Golfanlegg

Østfold har i dag 8 golfanlegg. Det er 3- 18 hullsbaner som fordeler seg på Onsøy, Skjeberg og Mørk golfklubb. (Mørk har et tillegg på 9 hull). Det er 5- 9 hulls anlegg som fordeler seg på Borregaard, Askim, Rygge, Halden og Hafslundsøy.

I handlingsplanperioden er det tilmeldt pr. juni 2001 eller under planlegging i alt 9 baner hvorav 5-18 hulls, 3- 9 hulls baner ved siden av 1- 6 hulls treningsbane.

Det er i dag ca 7.500 golfspillere som registrerte medlemmer i Østfold hvorav 2500 er bosatt utenfor fylket, i første rekke hovedstadsområdet. Golf forbundet har et estimat på 10.000 golfspillere bosatt i Østfold i år 2005, dvs en fordobling på 5 år.

De tidligere prognoser om en eksplosiv utvikling i Østfold synes ikke å slå til. Det ser nå ut som utbyggingsbehovet flater ut idet det er tilmeldt få anlegg i planperioden.

Prosjektplanen «Golf i Østfold» (2002) gir ellers arealressursmessige rammeforutsetninger som begrenser lokalisering av golfanlegg i Østfold. Det er planlagt 5 nye anlegg, herav 3 i Fredrikstad og 2 i Moss.

5.3.11 Seiling.

Når det gjelder seilspporten har Østfold gamle tradisjoner knytta til Hankø-sundet og Hankø-regattaen. Det er i dag et lite anlegg med brygge og bod i Slevik for Slevik- og Fredrikstad seilforening. Løkkevika, Sarpsborg har også hatt visse tradisjoner med regattaer for mindre joller, mens en for de stør-

re båtene, må ut av Skjebergkilen. Moss seilforening har et bra anlegg på Jeløya, men her hindrer fergetrafikken for videre utvikling.

Hvaler kommune har i sommer (2004) kommet opp med et nytt konsept på Skjærhalden som kan peke seg ut som et framtidig regionalt anlegg. Kommunen har tilmeldt et prosjekt her som viser en framtidig utvikling av et anlegg ved siden av gjestehavna.

5.3.12 Roanlegg

Når det gjelder anlegg/ steder hvor denne sporten blir utført, kan en nevne: Roanlegget for Halden roklubb, Moss roklubb med ro-anlegg på Rosnes, Sarpsborg Roklubb med ro-anlegg på Tunevannet og Borgebunnen ro-anlegg. Det er planlagt i alt 4 nye enheter.

Av disse anleggene peker Sarpsborg's ro-anlegg på Tunevannet seg ut med gode muligheter for en videre utvikling mot et framtidig, aktuelt regionalt anlegg i Østfold.

5.3.13 Orienteringskart

Orienteringsidretten er i stadig utvikling. Tidligere løp en o-løp bare i store skogsområder. I dag løpes det orienteringsløp i alt fra by-områder, parker, små skogsområder i tilknytning til skoler eller andre anlegg, til store skogsområder.

Dette gjør at anleggsbehovet er mer variert enn tidligere. Det arrangeres mesterskap på kart i målestokk fra 1:4000 opp til 1:15000. I tillegg er det et enormt behov for nytegning og revidering av kart ved skolene. Disse må også regelmessig vedlikeholdes hvis de skal gi brukerne en positiv opplevelse.

Fra ca 1995 er alle o-kart tegnet digitalt. De fleste klubbene er også i gang med å lagre alle o-kart i sitt distrikt i en database. Fortsatt gjenstår det mye arbeid før dette arbeid er ferdig. Det er påregnet 16 nye o-kart i planperioden.

Orienteringsklubbene har kontinuerlig rullerende kartplaner som går via idrettsrådene til fylket hvert år.

5.3.14 Ski- og skøyter

Skianlegg

Det er registrert 8 hoppbakker i Østfold. I Tomter Idrettspark ligger «Granskollen» med 4 bakker og et skileikanlegg. Eier er Hobøl og Tomter Idrettslag. Granskollen er et regionalt anlegg. I Ytre Hobøl ligger «Ringkollen» med skileikanlegg og en liten hoppbakke. Videre er det 1 hoppbakke i Råde,

Østbygda og 1 lokalisert til Indre Østfold og Furu-kollen i Trøgstad. Som nevnt har vi 2 skileikanlegg i Hobøl. Når det gjelder turgåing, har vi anleggene i Kjerringåsen. Det er opparbeidet 3 km lysløype som blir preparert med kunstsno. Anlegget driftes av Trøsken Idrettslag som også kjører opp 2-3 mil med skiløyper når været tillater det.

Kjerringåsen, Trøsken fikk tidligere tilskudd fra fylkeskommunen som et regionalt skianlegg.

Skøyter

Kunstisbanen (bandybanen) i Sarpsborg ble åpnet i 1982 og har vært et fylkesanlegg for bandy og den skøytegående befolkningen fra store deler av Østfold. Båstad idrettslag fikk overtatt deler av anlegget på Moss stadion og etablerte kunstisbanen i Trøgstad i 1998.

5.3.15 Nærmiljøanlegg

Nærmiljøanlegg er anlegg eller områder tilrettelagt for egenorganisert fysisk aktivitet, hovedsakelig beliggende i tilknytning til bo- og/ eller oppholdsområder.

Områdene skal være fritt allment tilgjengelig og beregnet på egenorganisert fysisk aktivitet, primært for barn og ungdom, men også for lokalbefolkningen for øvrig. Nærmiljøanlegg skal ikke dekke behovet for anlegg til organisert idrettslig aktivitet eller til ordinære konkurranser i idrett.

Nærmiljøanlegg kan lokaliseres i tilknytning til et skoleanlegg og/ eller idrettsanlegg. Anlegg ved skolen skal stå åpent etter skoletid.

20 definerte anlegg er stønadsberettiget: flerbruksflater, (inntil 2400 kvm med alle typer underlag), skileikanlegg, skateboard/rullebrettbaner, inline hockey, små hoppbakker og skibakker, tursti/løype (lenger enn 500 m), utendørs klatre/buldrebygg, ballbinge, buldrebygg, streetbasket-anlegg, BMX/Offroad/Trick/Ferdighetsløype, mobil/permanent kunstisflater (min. 1200 kvm, maks 2400 kvm), nærmiljøkart, vanningsanlegg til løkker/flerbruksflater, sandvolleyball, lysanlegg og vant.

NB! Rene redskapslekeplasser (sandkasser, husker, sklier, vipper, klatrehus osv.) faller utenfor ordningen.

Det er registrert i KRISS ca 250 aktivitetsanlegg, balløkker og tilsvarende type nærmiljøanlegg i Østfold, hovedsaklig ved skoler og boligfelt. Kommunedelplanene for planperioden melder inn i alt 35 nye anlegg. Dette tas opp i forbindelse med rulle-ingen av handlingsprogrammet.

5.4 Anlegg for nye idretter

Det bør tas hensyn til de behov som nye idretter har. Her kan nevnes som eksempler klatring, skateboard, freestyle og amerikansk fotball. Behovene kan i de fleste tilfeller dekket ved å tenke flerbruk ved bygging av anlegg og tilrettelegging ved eksisterende anlegg. Det er behov for spesielt utstyr slik at flerbruk er mulig. Det må derfor settes av lagerplass til slikt utstyr i hallene (for eks. til vant i forbindelse med innebandy)

Det er tilmeldt en klatrebygg og tre enheter i forbindelse med ballbinge.

5.5 Idrettshus (Klubbhus/garderobe-bygg)

De fleste klubber og lag har sitt eget klubbhus med garderober og miljørom. I alt i Østfold er det mellom 115-120 klubbhus/ idrettshus som utgjør en betydelig anleggsmasse.

Det er planlagt 6 nye idrettshus / klubbhus. Disse omfatter primært utvidelser og ombygging i perioden. I to tilfelle gjelder det nybygg. Videre vil det også bli bygd klubbhus- og garderobefasiliteter i planlagte spesialhaller. Det er også vanlig at ekstra garderobesett blir prosjektert i forbindelse med flerbrukshaller.

I de senere årene har skytterlag, jeger- og fiskeforeninger, nyetablerte lag og foreninger i nye boligstrøk stått for utbygging av klubbhus. Klubbhusutbyggere representerer i dag en langt mer variert gruppe med ulike utbyggingsformål enn tidligere.

Det har vært en trend at idrettslag og andre foreninger har bygd ut klubbhus med forsamlingshusfunksjon og kapasitet til å dekke ikkeidrettslige formål.

Det synes å være et fortsatt behov for en moderat utbygging av klubbhus / garderobebygg i tilknytning til eksisterende og nyetablerte idrettsanlegg og friluftslivsanlegg. Ved restaurering eller omgjøring er det viktig at det legges vekt på tilgjengelighet for de funksjonshemmende.

Ved planlegging av nye anlegg, bør man bestrebe seg på at disse lokaliseres i tilknytning til skoler der dette er mulig.

5.6 Friluftslivsanlegg i kommunedelplanene

Registrering og vurdering

Turstier og turløyper er anleggs-kategorier som går igjen i kommunenes planer med i alt 29 friluftslivsan-

legg fordelt på tursti, turvei, turkart m. m. Østfolds del av sykkelguiden for Nordsjø-området skal også realiseres i handlingsplanperioden.

Behov

Kommunedelplanene har konkretisert friluftslivets behov for anleggsutbygging. De mange turstier og turløyper dokumenterer et behov for tilrettelegging for rekreasjon og friluftsliv. I bynære strøk er det i hovedsak i form av kortere stier / grøntdrag mellom boligområder, grønne lunger og bymarker / fritidsområder, og i de mer spredt bebodde distrikter som lengre forbindelseslinjer mellom friluftslivsområder.

5.7 Anleggspolitikk i Østfold

5.7.1 Satsningsområder og behov.

Siden forrige fylkesdelplan ble lagt fram, har det kommet flere retningslinjer og føringer fra sentralt hold. Dette knytter seg til St. melding. nr. 14, Sundbergutvalgets innstilling foruten rundskriv fra departementet. Videre har enkelte særforbund engasjert seg som Fotballforbundet med ballbinger og kunstgress og Ishockeyforbundet med ishaller.

Østfold idrettskrets har på bakgrunn av disse føringene vedtatt en anleggstrategi for Østfold i perioden 2004-2007.

KKD og NIF/ NOK har ellers samarbeidet om programsatsning som går på at større regionale anlegg lokaliseres til distrikter og enkelte landsdeler hvor man har ment at behovet har vært størst.

St. meld. nr.14 «idrettsliv i endring»(1999-2000) har følgende hovedpunkter:

- Legge forholdene til rette for barn (6-12) og ungdom (13-19)
- Prioritet til anleggstyper med høyt brukerpotensiale
- Større andel av befolkningen får tilbud om idrett og fysisk aktivitet
- Tilrettelegging for den egenorganiserte fysiske aktivitet
- Flerbrukshaller, fotballanlegg (kunstgress), svømmebasseng, rideanlegg og isflater.
- Satsing på storbyer som har dårligst anleggsdekning
- Viktig med behovsvurderinger som grunnlag for spillemiddelsøknadene

I rapporten Finansiering av statlig idrettspolitikk (februar 2003), *Sundbergutvalgets innstilling*, heter det:

Programsatsninger kan stimulere til mer og bedre anleggsutbygging i befolkningstette områder. Slike satsinger kan bidra til en planmessig og behovstyrt utbygging av større og kostnadskrevende anlegg for mindre særvidretter.

I tillegg kan programsatsninger *stimulere til nytenkning når det gjelder utviklingen på anleggfeltet.*

Rapporten hadde for øvrig følgende hovedpunkter:

- Programsatsninger kan stimulere til mer og bedre anleggsutbygging i befolkningstette områder.
- Slike satsinger kan bidra til en planmessig og behovstyrt utbygging av større og kostnadskrevende anlegg for mindre særvidretter.
- Programsatsninger kan stimulere til nytenkning når det gjelder utviklingen på anleggfeltet.

Videre skulle det legges vekt på sterkere prioriteringer av ordinære anlegg (nybygg), se nærmere på forholdet mellom søknadsgruppene ordinære anlegg, rehabilitering og nærmiljøanlegg, videreutvikling av planleggingen som redskap i anleggsutbyggingen og se nærmere på justering av tilskuddssatsene for prioriterte anleggstyper.

Departementet har senere videreført disse føringene ved å markere at *Programsatsninger kan stimulere til mer og bedre anleggsutvikling i befolkningstette områder.*

Videre har Idrettstinget vedtatt at NIF skal arbeide for

- At særforbund etablerer sin egen anleggspolitikk
- At idrettskretsene følger opp idrettstingets og idrettsstyrets prioriteringer
- At idrettslagene samordner sine politiske prioriteringer i sine respektive idrettsråd.

Det er også lagt opp til et tettere samarbeid mellom KKD og NIF/NOK om å initiere nye programområder som kan imøtekomme anleggsbehov som eksisterende tilskuddsordninger foreløpig ikke har fanget opp. Departementet ser for seg en prosess med kommuner, idrettsråd, fylkeskommuner og særforbund når det gjelder utbyggingen av for eksempel flerbrukshaller (22x44 og >), kunstgressflater, svømmebasseng (25mx12,5m) og isflater (ishaller) i pressområder.

Departementet sier videre: Anlegg som skal nytte godt av programsatsningen må forankres i kommunedelplanene for idrett og fysisk aktivitet.

I tillegg til de anleggstyper som er nevnt ovenfor mener departementet at det kan være behov for et særskilt fokus på noen andre kostnadskrevende anleggstyper som har vanskelig for å nå opp i lokale prioriteringer. Eksempler på slike anlegg kan være ishaller, svømmebasseng (50m), motorsportanlegg, rideanlegg m.m. Felles for disse anleggene er at behovsvurderinger blir særlig viktig i forhold til de kostnader som anleggene representerer.

5.7.2 Anleggstrategi for Østfold Idrettskrets 2004-2007

Med bakgrunn i både idrettspolitisk dokument og ØIK's egen strategi for anlegg, er følgende vedtatt av IK-styret som konkrete retningslinjer og prioriteringer innenfor anleggsutvikling i Østfold:

Fokus skal ligge på idrettsanlegg med stort brukerpotensial og flerbruksanlegg

Lokalisering i lokalmiljø/nærmiljø der barn og unge bor, spesielt nærmiljøanlegg, slik at anleggene blir viktige sosiale møteplasser, hvor gruppenes interesser og behov blir ivaretatt.

- Idrettsanlegg bør ligge i tilknytning til skoler og/eller i nær tilknytning til skoler
- Det bør primært satses på flerbruksanlegg fremfor gymsaler.
- Det skal prioriteres å rehabilitere eksisterende anleggsmasse ut ifra idrettens behov, og må sees i sammenheng med nye ordinære anlegg. Mange anlegg er i dårlig forfatning og det vil i mange sammenhenger ikke være fornuftig å bygge nytt om en ikke klarer å vedlikeholde det som allerede finnes. En må derfor sikre at anlegg som allerede finnes ikke går tapt pga. manglende vedlikehold
- Kommuner bør gå sammen om anleggsbygging, spesielt viktig bør det være for små kommuner .
- Områder med lav anleggsdekning må prioriteres, primært der det er høy befolkningstetthet.
- Kunstgressbaner fremfor naturgress. Kunstgressbaner bør i all hovedsak være uten undervarme, så nær som eventuelle anlegg der lag spiller i elitedivisjon og klare krav foreligger og/eller andre spesielle faktorer spiller inn.

- Det bør arbeides for flere isflater for økt og allsidig aktivitet vinterstid for barn og unge. Samt ishaller der befolkningsgrunnet er tilstrekkelig stort til at det er forsvarlig. Dette skal i tilfelle være flerbrukshaller for isidretter som ishocey, isdans, skøytebaneløp, curling osv...
- Ballbinger. Det skal arbeides for at det blir et krav om at nye ballbinger som godkjennes skal sprøytes om vinteren og dermed kunne tilby forskjellige is aktiviteter vinterstid. Videre bør det arbeides for at nye ballbinger som blir godkjent, har et allaktivitetsdekke (gummiasfalt el) og ikke kunstgress som favoriserer en idrett mer enn andre.

5.8 Programsatsinger i Østfold

5.8.1 Ballbinger.

Fotballforbundet med fotballkretsen i Østfold var egentlig først ute her med satsningen på ballbinger (2000-2001).

Dette opplegget kom inn under nærmiljøanleggsordningen og fikk også eget finansieringsopplegg med tilbud om banktilskudd. Satsningen på ballbinger har gjennomføringsmessig vært en suksess i fylket med hittil i alt 36 binger. Best ut kommer Askim kommune med i alt 7 anlegg.

Målsettingen er at alle skolene i fylket skal få hver sin ballbinge.

5.8.2 Kunstgress.

Østfold Fotballkrets ønsker 18 kunstgressbaner i løpet av 2004 - 2007.

Mottatt pr. 18. mars 2004

- Vedlagt følger en oversikt over anleggsdekning og anleggsbehov for den enkelte kommune i kommende planperiode 2004 – 2007.
- ØFK har også tatt stilling til hvilke baner som skal anlegges med undervarme. Det er i dag en politisk målsetting om enøk-satsing. Det vil derfor være uforsvarlig å bygge alle kunstgressanlegg med undervarme. Fotballkretsen tar derfor på seg ansvar for å koordinere og prioritere hvilke anlegg/regioner som skal bygge kunstgressbaner med undervarme. Som en tommelfingerregel bør hver 5. eller 6. bane ha undervarme og slik at det i en region er en bane som har undervarme.

- i vår kunstgresssatsing er det viktig for ØFK at vi har et fortsatt godt samarbeide med ØIK og samtlige idrettsråd.
- Vi vil arbeide for å påvirke kommunene til bygging av kunstgressbaner
- til klubbene når det gjelder initiativ overfor den enkelte som bygger
- ØFK vil arbeide for å få til regionale løsninger der hvor det er hensiktsmessig
- delta i styringsgruppe på regionalt nivå

Basert på aktivitet og befolkningstetthet har fotballkretsen listet opp det behov vi ser for kunst-

gressbaner frem til og med 2007. Vi er kjent med at en rekke potensielle utbyggere ønsker seg undervarme, men ut fra en politisk målsetting om enøk-satsing samt store kostnader ved drift av undervarme, har vi prioritert kun ett anlegg i hver region hvor vi mener det er behov for undervarme. Nødvendige opprustninger (krav fra NFF) av Fredrikstad stadion og Melløs stadion (hovedbanen) er ikke tatt med i oversikten.*

5.8.3 Ishaller.

Norges Ishockeyforbund vil bygge 30 nye ishaller i Norge innen 2012. **Tre av disse ønskes bygget i Østfold.**

Plassering	Region	Anbefalt undervarme	Egne planer	Antatt anleggsår
Borgen	Sarpsborg			2006
Kurland				2005
Tune/Sparta	Fredrikstad			2006
Gressvik				2006
Østsiden				2005
Østsiden *)			Torp planlegger med undervarme	2006
Kråkerøy	Moss			2007
Lisleby/Rolvsøy				2007
Jeløy				2005
Melløs	Indre	Undervarme		2004
Kambo			Har planlagt undervarme	2005
Mysen	Halden	Undervarme	Planlegger med undervarme	2006
Askim				2006
Rakkestad			Satser i løpet av sommeren 2004	2004
Risum		Undervarme		2005

Bakgrunnen for denne satsinga henger sammen med at det er langt færre ishaller i Norge enn i land vi kan sammenligne oss med som Sverige og Finland. I Sverige er det for eksempel 300 ishaller mens vi i dag har bare 29 ishaller. Skal Norge henge med internasjonalt er det nødvendig å legge til rette på anleggssida. Dette gjelder både for topp og bredde. Ishockeyforbundet sier ellers at et mer allmenngyldig forhold er at klimatiske forandringer endrer forutsetningene for å drive vinteridrett i Norge. Bygging av flere ishaller vil åpne for utøvelse av flere vinteridretter som kuntsløp, curling, kortbane og ishockey.

Satsingsområdene til forbundet er Nord-Norge, Nordvestlandet og Sørlandet da det i dag er ingen haller i området. Innen 2012 skal det finnes 30 nye ishaller, 40 nye utendørs ishockeybaner og 100 nye kunstfrosne utendørs minianlegg i Norge. Hall-satsingsprosjektet til NIHF skal foregå fram til 2012, og innen den tid vil hockeyforbundet ha brukt rundt 720 millioner kroner. Hver hall har et budsjett på 24 millioner.

Denne storstilte anleggsatsinga vil etter planen gi både Moss og Askim ishaller. I tillegg vil Østfold Ishockeykrets at Fredrikstad får utvidet hallkapasitet. Den første hallen som vil stå klar er ungdomshallen som tilbygg til Sparta Amfi.

5.9 Regionale/ større anlegg

KKD's anleggspolitiske program 2003-2007.

Kultur-og kirke departementet har tatt utgangspunkt i Sundbergutvalgets innstilling med følgende fire satsingsområder: *Utstyr, Moderne anlegg, Særlig kostnadskrevende anlegg og Pressområder.*

Utstyr. Dette satsingsområdet er inne i en 3-årig forsøksordning (2003-2005) hvorav det hittil foreligger godkjente søknadsummer på i alt 47 mill. kroner. 45 særforbund har fått tildelt midler i 2004.

Moderne anlegg: Det skal utarbeides modeller for nye og moderne anleggsteder innen ski, fotball og svømming. Intensjonen er å realisere 3-5 prosjekter innen prosjektperioden. Anlegg/ prosjekt vil bli valgt høsten 2004. Arbeidsgruppene skal finne fram til totalt inntil 7 prosjekter med inntil 50% spillemiddestøtte.

Særlig kostnadskrevende anlegg.

NIF har gjennomført en prosess med flere særforbund og styret i NIF har kommet med et forslag på anleggstyper som skal inngå i det anleggspolitiske programmet. Det er lagt vekt på at dette er anlegg

som kan ha vanskelig for å nå opp i lokale prioriteringer innen dagens tilskuddsrammer.

Det ligger forslag om at følgende idrettsanlegg får ekstratilskudd:

Stort svømmeanlegg med stupfasiliteter - aktuelt sted Bergen, **Motorsportanlegg** -Eggemoen er fortsatt ikke avklart, **Rideanlegg** -her arbeider NRYF med egen anleggsplan, **Friidrett** -NFIF ønsker å bygge en ny friidrettshall sentralt på Østlandet. **Håndball «storstue»** -Lokalisering sentralt på Østlandet. **Ishockey** - NIHF ønsker å realisere 12 nye haller (innen 2007) på Sørlandet, Nord-Vestlandet og Nord-Norge.

Pressområder.

Av pressområder nevnes Asker og Bærum, Drammen, *Sarpsborg og Fredrikstad*, Bergen, Kristiansand, Trondheim, Stavanger, Skien, Vestfoldkysten og Follo/ Nedre Romerike.

Her prioriteres anlegg med stort brukerpotensiale. Kunstgress og flerbrukshaller.

For Nedre Glomma (Sarpsborg og Fredrikstad) peker NIF på at alle kunstgressbaner kan søke om 2,5 mill. kroner i perioden 2004-2007.

Kommentar: I og med at Follo/ Nedre Romerike er nevnt som pressområde bør også Mossedistriktet og deler av Indre Østfold komme med som pressområdet under Oslo.

Som grunnlag for anleggsetableringen peker NIF/NOK på følgende tre kriterier:

- Interesse for anleggene må være meldt lokalt.
- Anleggene må søkes etablert i tilknytning til institusjoner som gir aktivitet på dag- og kveldstid- og med gunstige driftsvilkår.
- Det oppfordres til bruk av interkommunale løsninger.

Kultur-og kirke departementets inviterte til et møte 27. januar 2004 med kommunene Sarpsborg og Fredrikstad. Det vises til foregående avsnitt og til skriv fra KKD til NIF/ NOK om anleggspolitikk og programsatsing av 20.10.03.

Hensikten med møtet var å drøfte aktuelle felles prosjekter med kommuner innen det såkalte pressområdet.

På bakgrunn av dette møtet har prosjektgruppa for fylkesdelplanen drøftet et anleggspolitisk program

for Nedre Glomma med kommunene Sarpsborg og Fredrikstad. Følgende anlegg kan være av interesse å ta opp i et slikt fellesprogram:

- Satsing på kunstgress i samsvar med Fotballkretsens målsetting om 8 anlegg innen 2007.
- Det legges opp til 1 ny ishall eller 2 mindre i Nedre Glomma.
- Motorsportsanlegg. Det vises til Rudskogen som hovedanlegg for Østfold. BORG MC er klubben for hele regionen.
- Et større rideanlegg i regionen bør tas opp som et innspill til anleggsplanen for NRYF. Her er det pekt på Kalnes eller Kongstenområdet.
- Lisleby utvikles som et felles friidrettsanlegg for regionen.
- Når det gjelder flerbrukshaller har regionen i dag 15 haller hvorav 5 i tilknytning Kongstenhallen. Det bør legges til rette for 5 nye haller i planperioden. Idrettshall på Grålum og ved Hurrød skole er under planlegging.
- Utendørs skyteanlegg i regionen reduseres fra 9 anlegg i dag til 3-4 større regionale anlegg med multibud og høy estetisk og miljømessig standard.
- Regional tennishall i Torsbekkdalen eller på Sarpsborg Stadionområdet.

- Et innendørs skianlegg i Halden eller ved E6 på Grålum. Anlegget får en skitunnel på 700 meter rundt en sentral isflate for curling og andre isaktiviteter.
- Når det gjelder seileranlegg, vurderes Skjærhalden på Hvaler som et framtidig regionale anlegget i Østfold.
- Det legges til rette for at regionens framtidige ro-anlegg utvikles på Tunevannet ved Sarpsborg Roklubb.
- BMX-anlegget på Gressvik utvikles til et regionalt anlegg med freestyletilbud.
- Skateboard/ Klatrevegg vurderes i forbindelse med ny hall på Lisleby

Disse forslagene er sett i sammenheng med storbysatsingen og etter de retningslinjer som departementet har lagt opp for pressområder. Enkelte av anleggene vil være aktuelle innenfor planperioden fram til 2008 mens andre har en mer langsiktig målsetting.

For å gjennomføre disse målsettingene utarbeides det en strategidél som grunnlag for konkrete tiltak i handlingsprogrammet.

6

6.0 Mål og utfordringer

Innledning

Fylkesdelplanen «Sammen for fysisk aktivitet i Østfold» 2005-2008, er den tredje generasjon fylkesdelplan i Østfold som tar for seg fysisk aktivitet, anlegg og områder for idrett og friluftsliv. Dette er et rent planfaglig dokument med grunnleggende forhold, rammer og retningslinjer, virkemiddelbruk mv og vil være et styringsdokument for handlingsplanen eller gjennomføringsdelen.

Handlingsplanen tar for seg mål strategier og innsatsområder og ender opp med et handlingsprogram med tiltak for gjennomføring. Dette blir egentlig det politiske dokumentet.

En viktig rammeforutsetning ligger ellers i dokumentet «Sammen for fysisk aktivitet», Handlingsplan 2005-2009 fra departementene. Dette dokumentet ble lagt fram 20. desember 2004 på et møte i Oslo. Forutsetninger og tiltak i dette dokumentet er tilrettelagt og søkt bygget inn i Fylkesdelplanen «Sammen for fysisk aktivitet i Østfold».

Fra Handlingsplanen for fysisk aktivitet 2005-2009 kan vi ta med følgende:

Et flertall fylker utarbeider fylkesdelplaner for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv. På samme måte utarbeider mange kommuner tilsvarende kommunedelplaner. I slike tilfeller vil fylkesdelplanen eller kommu-

nedelplanen erstatte sektorplan for idrettsanlegg og ivareta KKD's vilkår for tildeling og bruk av spillemidler til idretts- og aktivitetsanlegg.

En slik temaplan åpner for prosesser som involverer alle berørte aktører og gjør det mulig å se flere politikerområder i sammenheng, utvikle helhetlige strategier, klargjøre felles mål og samordne virkemidler og innsats for å oppnå en ønsket utvikling.

Samtidig er dette utgangspunktet for å etablere forpliktende samarbeid om gjennomføringen av tiltak. Sitat slutt.

Oppbyggingen av Del II

- Visjon og målsettinger
- Utfordringer
- Delmål
- Strategier og innsatsområder
- Handlingsprogrammet

Visjon og målsettinger

Her bygger vi på visjonen i fylkesplanen 2004-07 er «Grenseløse Østfold». I dette ligger det at vi vil legge grunnlag for handling og nyskaping ved å bygge ned grensene mellom administrative nivåer, kommuner, fylker og nasjoner, men også mellom by og land, ulike fagområder og profesjoner. Det ligger også i dette at vi vil satse på deling av kunnskap og erfaringer og satse på samarbeidsløsninger og partnerskap.

Visjon

*Fysisk aktivitet og naturopplevelse for alle
Bedre folkehelse gjennom økt fysisk aktivitet i be-
folkningen.*

Hovedmål

*Sektorovergripende og samordnet innsats for å
fremme fysisk aktivitet i befolkningen*

*Partnerskapsmodellen skal ligge til grunn i planleg-
gingen for å styrke folkehelsearbeidet. Dette skjer
gjennom en sterkere forankring i folkevalgte organer
og i den ordinære plan- og beslutningsprosessen.*

*Modellen skal også legge et bedre grunnlag for fri-
villige organisasjoners deltagelse i folkehelsearbei-
det.*

6.1 utfordringer

Å gjennomføre de enkelte tiltak vil være den viktigste utfordringen i en handlingsplan. Gitt at basisopplysningene med mål og virkemiddelbruk gir grunnlag for valg og prioriteringer, står en foran følgende utfordringer:

- Skape grunnlag for gode partnerskapsløsninger
- Samordne virkemiddelbruken på en slik måte at man optimaliserer selve grunnlaget for gjennomføringen av de enkelte tiltak.
- En såkalt «langspis» med flere bidragsytere mot felles mål vil gi medvirkning og eierskap i prosjektene

6.2 Delmål

Handlingsprogrammet 2005-2009 Sammen om fysisk aktivitet fra departementene vil gi føringer for tiltak når de gjelder den fysiske aktivitet i fylkesdelplanen for Østfold 2005-2008.

Under delmål i dokumentet finner en følgende:
Sektorovergripende og samordnet innsats for å fremme fysisk aktivitet i befolkningen. Fysisk aktivitet som prioritert satsing i regionale og lokale partnerskap for folkehelse.

6.3. Strategier og innsatsområder

Målføringene innebærer at Partnerskapsmodellen skal legges til grunn i planleggingen for å styrke folkehelsearbeidet. Dette skjer gjennom en sterkere forankring i folkevalgte organer og i den ordinære plan- og beslutningsprosessen.

Det skal legges til rette for bedre kontakt med de frivillige lag og foreninger, grunneierorganisasjoner og den offentlige forvaltning på fylkes- og kommunenivå.

Følgende innsatsområder er tatt med her:

- 6.3.1. Aktivitetsfremmende tiltak
- 6.3.2 Anlegg og områder for fysisk aktivitet
- 6.3.3. Større regionale anlegg. Programsatsninger
- 6.3.4. Friluftsliv, reiseliv og turisme.

Disse 4 innsatsområder har hver for seg ialt 8 forskjellige strategier som blir knytta opp mot de

enkelte tiltak i Handlingsprogrammets kap. 7.00. De i alt 24 strategier er for en stor del samordnet og knytta opp mot Handlingsplan fra departementene

6.3.1 Aktivetsfremmende tiltak

- Partnerskapsmodellen skal styrke folkehelsearbeidet.
- Folkehelseprogrammet med helseaspektet skal stå sentralt når det gjelder aktivetsfremmede tiltak. Det gjelder både fysisk og psykisk helse.
- Sektorovergrepene og samordnet innsats for å fremme fysisk aktivitet i befolkningen.
- Som et viktig tiltak gjennomføres «Aktiv på dagtid».
- Fysiske omgivelser som fremmer en aktiv livsstil.
- Det legges vekt på fysisk aktivitet og kosthold i skoler og barnehager.
- Stimulere til aktivetsformer og turglede for å øke forståelsen for naturverdiene.
- Det skal legges til rette for egenorganisert fysisk aktivitet.

6.3.2 Anlegg og områder for fysisk aktivitet

- Fylket som helhet skal ha en differensiert utbygging som samlet gir en anleggsmessig god dekning både for friluftsliv, mosjon, konkurranse- og toppidrett.
- Det stimuleres til mer og bedre anleggsutbygging i befolkningstette områder.
- Idrettsanlegg bør ligge i tilknytning til skoler og/eller i nær tilknytning til skoler.
- Anlegg med mulighet for flerbruk prioriteres. Åpningstiden utvides og gis plass for alternative aktiviteter.
- Tidligere tilskuddsordninger, rehabilitering, helse- og sportsanlegg og ombyggingsanlegg, videreføres.
- Det legges vekt på behovsvurderinger som grunnlag for spillemidler.
- Idretts- og friluftsanlegg må i større grad enn tidligere tilpasses miljøet. Formgivingen må vektlegges.
- Det må arbeides med økt offentlig engasjement i planlegging, utbygging og drift av idrettsanlegg og aktivetsområder.

6.3.3 Større regionale anlegg. Programatsinger.

- Føringer fra KKD og Sundbergutvalget legges til grunn for utformingen av den regionale anleggspolitikken i Østfold.
- Anlegg som skal nyte godt av programatsningen må forankres i kommunedelplanene for idrett og fysisk aktivitet.
- Fokus skal ligge på idrettsanlegg med stort brukerpotensiale.
- Det bør satses på byer og tettsteder med dårligst anleggsdekning
- De fire regionene i Østfold oppfordres til å nedsette samarbeidsutvalg for kultur og idrettsanlegg etter mønster fra Indre Østfold.
- Kommunene bør gå sammen om anleggsbyggingen. Spesielt er dette viktig for realiseringen av større anlegg.
- Spørsmål om interkommunalt samarbeid for å samordne ressursbruken og redusere antall utendørs skytteranlegg, utredes.
- Det utarbeides en egen plan for felles kommunale/ regionale anlegg.

6.3.4. Friluftsliv, reiseliv og turisme.

- Bidra til å utvikle deler av friluftslivet i tilknytning til reiselivsnæringen.
- Skape sysselsetting og lønnsomme næringsvirksomheter innenfor rammen av miljøets bæreevne.
- Arbeide for at Østfold fylke blir attraktivt som reisemål for friluftsliv og turisme.
- Arbeide for en felles markedsføring av friluftsliv og turisme på fylkeskommunens og kommunenes hjemmesider.
- Initiere et regionalt samarbeid innen reiselivsnæringen.
- By- og tettstedskommunene i Østfold utarbeider egne grønnstrukturplaner som en del av kommunedelplanarbeidet.
- Gjennom sine kommunedelplaner og handlingsprogram legger kommunene til rette for friluftaktiviteter og rekreasjon ved våre vassdrag, skogsområder og kulturlandskap
- Gjennom sine kommunedelplaner, legger kommunene til rette for aktiv ferie, livstidsbaserte opplevelser og grønn naturbasert turisme.

7.0 Handlingsprogram 2005-2008

Det legges opp til at strategiene under de enkelte Innsatsområdene skal følges opp av tiltaka i Handlingsprogrammet.

Handlingsprogrammet omfatter 4 innsatsområder:

- 7.1. Aktivitetsfremmende tiltak.
- 7.2. Anlegg og områder for fysisk aktivitet.
- 7.3. Programsatsing i Østfold
- 7.4. Friluftsliv, reiseliv og turisme.

Innhold

7.1.0 Innsatsområde – Aktivitetsfremmende tiltak	58
7.1.1 Fysisk aktivitet og helse. Folkehelseprogrammet	58
7.1.2 Fra anlegg til aktivitet og naturopplevelse	58
7.1.3 Skolens rolle – fysisk aktivitet i nærmiljøet	59
7.1.4 Skole / Idrett	59
7.1.5 Aktiv på dagtid	60
7.1.6 Østfold-idretten	60
7.1.7 Den uorganiserte idretten	60
7.2.0 Innsatsområde – Anlegg og områder for fysisk aktivitet	61
Hovedmål og hovedstrategier. Prioriteringer	
7.2.1 Skyteanlegg og motorsportanlegg	62
7.2.2 Tilgjengelighet for funksjonshemmede	63
7.2.3 Tiltak i byer og tettsteder	64
7.2.4 Tiltak i Fjella- «Fjellastiene»	64
7.3.0 Innsatsområde – Programsatsing i Østfold.	65
7.3.1 Kunstgress	66
7.3.2 Ishaller	67
7.3.3 Svømmehaller	68
7.3.4 Større regionale anlegg	67
7.4.0 Innsatsområde – Friluftsliv, reiseliv og turisme	68

7.1.0 Aktivitetsfremmende tiltak. Folkehelseprogrammet

7.1.1 - Folkehelseprogrammet Fysisk aktivitet

Bakgrunn

I St. meld. nr.16 (2002-2003) «Resept for et sunnere Norge» blir det vist til at Østfold har gjennom sitt Folkehelseprogram klart å etablere et kontinuerlig og godt organisert folkehelsearbeid, gjennom det som kalles en «Folkehelsekjede».

15 kommuner (2004) sammen med fylkeskommunen har inngått en «folkehelseavtale» om å gjennomføre folkehelsemålene i fylkesplanen. Avtalen har et utgangspunkt i statlige satsinger og politikk, men er tilpasset regionale og lokale utfordringer og behov. Programmet gir gjensidige forpliktelser mellom likeverdige parter. Formålet er å redusere den totale risikobelastningen befolkningen utsettes for, og vise at folkehelsearbeidet gir positive resultater for den enkelte og for samfunnet.

Mål :

Fremme en helhetstenking der folkehelseperspektivet er med i all planlegging gjennom å følge opp tiltaka i Handlingsplan for fysisk aktivitet 2005-2009 (departementene).

Strategier:

- Legge til rette for partnerskapsmodellen gjennom et samarbeid på tvers av sektorene, nivåer og profesjoner.
- Utvikle praktiske metoder i folkehelsearbeidet.
- Mobilisere nærmiljøene til innsats.
- Bygge opp kunnskap.
- Dokumentere effekten av innsatsen.

7.1.2 - Fra anlegg til aktivitet og naturopplevelse

Mål

Grunnlaget for allment friluftsliv skal trygges og utvikles videre. Mulighetene for friluftsliv og opplevelse i natur- og kulturlandskap må opprettholdes og forbedres. Det legges vekt på å bevare og utvikle allmennhetens mulighet til friluftsliv og kjennskap til rettigheter og plikter etter friluftsloven.

Den fysiske aktivitet skal favne alle grupper av befolkningen m.h.t. alder, kjønn og funksjonsnivå. Det stimuleres til både organisert og såkalt egenorganisert aktivitet.

Strategier

Etablere samarbeid med helsemyndighetene om informasjonsformidling omkring fysisk aktivitet/ friluftsliv som helse og trivselskappende aktivitet.

Informere og bistå befolkningen om friluftsmulighetene i kommunene gjennom bruken av det interaktive Turkart for Østfold.

Kommunene stimulerer til økt samarbeid med de frivillige organisasjonene for å utnytte tilbudene som en del av friluftslivet og naturopplevelsen.

Stimulere til ulike arrangementer i natur- og kulturlandskapet for eksempel «Ut i naturen, «Friluftslivets uke» og guiding av grupper.

I samarbeid med skoleverket legge opp til en integrering av friluftaktiviteter i undervisningen og i forbindelse med skolefritidsordningen.

Etablere aktivitetsgrupper av og for eldre i lokalmiljøene. Gruppene drives av de eldre med tilretteleg-

Målgruppe	Tiltak	År	Kostnad	Ansvar
Barn/unge	Ballbinger	2005		Kommunene, fylkeskom.
	Samarbeid skole – idrettslag	2005	230.000	3 skoler, Fylkesmannen, ØIK, fylkeskommunen
	Fysisk aktivitet og kosthold.	2005	280.000	8 skoler, Fylkesmannen,
	Aktiv skoledag	2005	50.000	Kommunene, fylkeskom
Voksne	Folkestier	2005-07		Kommunene, fylkeskom.
	Turkart	2005-06		Kommunene, fylkeskom.
	Allaktivitetstilbud	2005	40.000	ØMBK, Fylkesmannen, kommunene
Eldre	Turgrupper/stavgang	2005-07	20.000	Kommunene, fylkeskom.
	Allaktivitetstilbud	2005	40.000	ØMBK, Fylkesmannen, kommunene

Tiltak	Målgruppe	År	Finansiering	Ansvar
Bruke «Turkart for Østfold»	Turfolk Historielag	2005-2008	Foreligger våren 2005	Kommunene
Stimulere til økt samarbeid	Frivillige organisasjoner	2005-2008	I all friluftspanlegging	Fylkeskommunen Kommunene
Gjennomføre Friluftslivets uke	Befolkningen Prosjektmidler	2005-2008	Delfinansiering	Kommunene Fylkeskommunen
Åpning av stier			Spillemidler	
Friluftaktiviteter i skoleverket	Elever	2005-2008	Prosjektmidler	Kommunene ØFK, ØIK

ging og koordinering fra kommunene i samarbeid med ØIK, fylkeskommunen, fylkeslegen og fylkets organisasjoner.

7.1.3 - Skolens rolle – fysisk aktivitet i nærmiljøet

Mål

Alle kommuner får sammenhengende grøntstrukturplaner i sine byer og tettsteder. Elever får mulighet til læring i naturen, aktivt friluftsliv og rike naturopplevelser. Gjennom aktiviteter øke egenferdighet og kreativitet, naturfaglige og kulturhistoriske kunnskaper. De unge må læres sunne mosjonsvaner, lokal identitet, bred naturforståelse, miljøbevissthet og engasjement.

Strategier

- Kartlegge bruk av ekskursjonsområder i skolens nærområde og innarbeide områdene i reguleringsplaner og i kommuneplanenes arealdeler. Peke ut nye aktuelle uteklasserom og ekskursjonsområder og bruke disse mer i undervisningen.
- Innen skolefritidsordningen stimulere til bruk av nærmiljøets muligheter for friluftsliv
- Utvikle samarbeid mellom skole, de frivillige organisasjonene, og grunneierorganisasjonene ved gjennomføringen av denne strategi.

- Arbeide for at elevene kan få en daglig dose med fysisk aktivitet i skoledagen.

7.1.4 - Skole/ Idrett

Mål

Østfold idrettskrets har satt seg som mål å øke den fysiske aktiviteten blant ungdom i Østfold ved å prøve ut samarbeidsmodeller mellom idrett-skole og andre instanser.

Strategier

- Videreføre samarbeid mellom IL og skoler i 3 nye miljøer for å gi barn og ungdom i nærmiljøet best mulig oppvekst.
- Videreføre det regionale samarbeid med IK, skolemyndigheter, frivillige org., folkehelseprogrammet o.a. aktører som Vegmyndighetene etc.
- Videre tilrettelegge for at idrettslag kan tilby aktiviteter i etterkant av skoledagen

Tiltaket

Prosjektet er to-årig og har en kostnadsramme på ca 1,2 million pr. år, men forutsetter bidrag fra skoler, idrettslag, fylkesmannen og fylkeskommunen foruten Østfold Idrettskrets.

Prosjektet er delt i to faser:

Fase 1: 1. januar 2003-skoleslutt2003
Planlegging/ oppstartfasen

Handling	Målgruppe	År	Finansiering	Ansvar
Aktuelle ekskursjonsområder og uteklasser	Barn og unge	2005-2008	Prosjektmidler	Statens utdanningskontor. Kommunene
Tiltak under skolefritids	Barn og unge	2005-2008	Prosjektmidler	Ds
Styrke miljøundervis. og læring i friluft	Elever	2005-2008	Prosjektmidler	Statens utdanningskontor. Fylkeskom.
Mer fysisk aktivitet i skoledagen	Elever	2005-2008	Prosjektmidler	Statens utdanningskontor, Fylkeskom. og kommunene

Målgruppe	Tiltak	År	Kostnad	Ansvar
Jfr. Bakgrunn	«Aktiv på dagtid»	2005-2008	Helse/Øst	A-etat, ØIK, Kommunene og Fylkeskommunen

Fase 2: 1. januar 2004-skoleslutt 2005
Driftsfase/ Evaluering

Fase 3: 1. januar 2005-skoleslutt 2006
Vidreføring-alt. 3 nye miljøer

7.1.5 - «Aktiv på dagtid»

30. september ble det arrangert en idrettspolitisk konferanse i Østfold hvor «Aktiv på dagtid» ble presentert. Presentasjonen skapte stor interesse blant politikerne og øvrige deltagere og det ble fra politikernes side gitt uttrykk for et ønske om å vurdere tilsvarende tiltak i Østfold.

«Aktiv på dagtid» er derfor tatt med i handlingsprogrammet.

Mål

Fremme en helhetstenking der folkehelseperspektivet er med i all planlegging.

Strategier

- Skape grunnlag for samarbeid på tvers av sektorene, nivåer og profesjoner.
- Gjennomføre minst ett pilotprosjekt etter Oslo-modellen i en bykommune.
- Mobilisere nærmiljøene til innsats.
- Gjennomføre ett prøveprosjekt i Østfold
- Dokumentere effekten av innsatsen.

7.1.6 - Østfold-idretten

Mål

Bevare frivilligheten i Østfoldidretten ved å bedre rammebetingelsene for å motarbeide fysisk forfall og frafallet på ungdomssektoren i idretten.

Styrke idrettens organisasjon ved særlig å bedre vilkårene for idrettsrådene i kommunene slik at de kan fungere som gode organ for idrettslagene i de respektive kommuner.

Østfold skal gi utviklingsmuligheter for talenter innen idrett som kan hevde seg i toppen av norsk idrett. Det skal utvikles en toppidrettskultur i Østfold.

Strategier

- Styre samarbeidet mellom idretten og det offentlige, slik at en sammen kan løse utfordringene vedr. det fysiske forfallet. I denne sammenheng er det vesentlig at Idrettsrådene settes i stand til å gjennomføre sine oppgaver. Dette gjøres ved å bedre rammebetingelsene blant annet ved kompetanseutvikling og fellesmøter mellom kommune, idrettsrådet og idrettskretsen.
- Anleggsutvikling favner alle målgrupper (inkl. funksjonshemmede) for å kunne tilrettelegge for allsidig og mangfoldig fysisk aktivitet. Det bør være fokus på anlegg som kan brukes av mange, helst i nærmiljøet, til organisert og egenorganisert aktivitet. Aktuelle organisasjoner så som grunneierlag trekkes inn i dette arbeidet.
- Ungdom bør være med i planleggingen av nye og rehabilitering av gamle anlegg i nærmiljøet. Når nye anlegg planlegges, bør muligheten for flerbuk prioritert. Videre må åpningstiden utvides og gi plass for alternative aktiviteter. Anleggene bør tilrettelegges som møteplass og sosial arena også utenom trening.

7.1.7 - Den uorganiserte idretten

Mål

All ungdom gis et fysisk aktivitetstilbud – uansett tilknytning til organisasjoner.

Strategier

- Legge til rette for et utvidet tilbud i nærmiljøet. Dette bør bli en felles arena for friluftsliv, idrett og kultur hvor det samarbeides om mål og virkemiddelbruk. Kommunene bør legge til rette for nærmiljøanlegg gjennom reguleringsplaner og prosjektsøknader for å få en større andel spillemidler.

- Kommunene bør stille idrettshaller døgnåpnet slik at det alltid er anlegg man kan oppsøke og trene i og på denne måten få et utvidet tilbud til uteaktiviteter. Tilsyn og kontroll må løses av kommunen i samarbeid med idrettslaga. Det bør samarbeides for å gi et utvidet aktivitetstilbud på fritida slik at det alltid er et anlegg man kan oppsøke og trene når det passer den enkelte.
- Idrettslaga bør samarbeide med de andre kulturorganisasjonene for å utvikle et mangfoldig kulturtilbud for ungdommen. Aktivitetene bør legges opp med opptreden, teater, musikk, dans og fysisk aktivitet. Idrettsråd, teaterråd og musikkråd bør samarbeide om felles opplegg og bistå kommunen i gjennomføringa.
- Da ungdommen som regel faller fra til ingen ting, bør organisasjonene samarbeide om å holde medlemskap i laga oppe for å sikre ansvar og oppfølging for den enkelte ungdom.
- Kompetanseutvikling for organisasjonene med fokus på årsakene til frafallet, gjennom samarbeid og reell ungdomsinnflytelse. Tilrettelegge for aktiviteter rettet mot hva denne gruppen ønsker. (Lavterskeltilbud).
- Døgnåpne nærmiljøanlegg for spontanaktivitet, med vekt på fleksibilitet med hensyn til trender og utvikling.

7.2 Innsatsområde- Anlegg og områder for fysisk aktivitet

Hovedmål og hovedstrategier. Prioritering av anleggstyper

Bakgrunn

Planlegging av anlegg for idrett og friluftsliv skal gå inn som en naturlig del av planprosessen sammen med andre arealkrevende tiltak. Det må i denne sammenheng legges særlig vekt på nåværende og framtidig utbyggingsmønster når det gjelder boliger, skole, friområder og trafikkanlegg m.v. En samlet oversikt over eksisterende anlegg og framtidig behov i den enkelte kommune og region er viktig som grunnlag for en samordnet anleggspolitikk.

Det er viktig å samordne planleggingen av friluftsliv og idrettsanlegg i skog og mark slik at en kan utnytte sammenfallende behov og ressurser. I denne sammenheng vil det bli mer og mer aktuelt med begrep som flerbruksanlegg og flerbrukshaller.

Det må legges vekt på interkommunalt samarbeid på basis av regionale behovsvurderinger når det heretter skal gis støtte til bygging av større anlegg innenfor plan-perioden. Kulturdepartementet og Miljøverndepartementet har allerede gitt klare føringer på dette punkt.

Prinsipper for samordning

- Nærhet til bomiljø
- Koordinering av behov fra skole, idrett og friluftsliv
- Koordinering av behov for idrett og andre kulturaktiviteter
- Tilpasning av samme anlegg for flere brukergrupper (funksjonshemmede, toppidrettsutøvere, mosjonister, barn og eldre).
- Vektlegging av estetiske og miljømessige forhold

Hovedmål

Gjennomføre partnerskapsmodellen i alle tilbud. Nærmiljøanlegg og rehabilitering av eksisterende idrettsanlegg skal prioriteres. Idretts- og friluftslivsanlegg skal planlegges sammen for å få til felles enhetlige løsninger. Det skal skje en samordning mellom kommunene når større anlegg skal bygges. Behovsanalyse skal legges til grunn for utbygging / prioritering. Det skal tilrettelegges for utvidet bruk av eksisterende og nye anlegg. Tilgjengeligheten skal økes for rullestolbrukere og andre funksjonshemmede. Det skal stilles krav til at kommunale arealplaner sikrer tilstrekkelige områder til idrett og friluftsliv.

Hovedstrategier

1. Oppfølging av Kulturdepartementets og Miljøverndepartementets forventning om å tilgodese friluftslivsanlegg.
2. Følge opp Kulturdepartementets og Miljøverndepartementets prioriteringer / føringer for nærmiljøanlegg og anlegg som skal rehabiliteres.
3. Oppnå samordning mellom kommuner for interkommunale / regionale anlegg.

Prioritering

På dette grunnlag vil fylkesdelplanen prioritere følgende typer anlegg i kommunedelplanene for idrett og friluftsliv:

- Nærmiljøanlegg, herunder flater for flerbruk, balløkker, tursti / tur-trimløyper / lysløyper, handi-capanlegg.
- Rehabilitering av visse typer eldre anlegg herunder blant annet alle typer svømmehaller.

- Flerbrukshaller. Av nye anlegg vil vi nå prioritere flerbrukshaller som kan dekke behov for flere brukergrupper. Det legges vekt på tilgjengelighet.
- Tur- og o-kart. Dette er et viktig område for informasjon og grunnlag for økt medvirkning og deltakelse i friluftslivet. Turkart bør ta med info om allemannsretten og friluftsløven.

7.2.1 - Skyteanlegg og motorsportanlegg

Skyteanlegg

Østfold har mange skyteanlegg av ulike kategorier, og det er gjennomført og videre planlagt relativt mange skytteranlegg med elektroniske skiver. Dette dokumenteres i kommunenes anleggsplaner på kort og lang sikt. Noe av årsaken ligger i at det tidlig på 1990 ble åpnet for spillemidler til skyteanlegg og tilhørende fasiliteter. Skytterlag og Jeger- og fiskeforeninger synes også å ha rimelig god økonomi og kompetanse for egeninnsats blant sine medlemmer.

Det er i alt 75 uteanlegg i Østfold fordelt på forskjellige type anlegg; 100, 200 og 300 m, miniatyr, pistolbaner, lerdue, viltmål mv. Det kan være flere anlegg på samme eier. Samtlige kommuner har anlegg. Flest er det i Fredrikstad og Sarpsborg med 8 anlegg hver. Bruken av banene er i prinsippet regulert til bestemte tider.

Når det gjelder inneanlegg, er disse fordelt på forskjellige typer anlegg, hus, samfunnshus, klubblo-

kaler med videre. 14 kommuner er her representert med Sarpsborg på topp med 9 inneanlegg.

Det er planlagt flere skyteanlegg i handlingsplanperioden. Skyteanleggene representerer ulike rehabiliterings- og nyanlegg med fasiliteter.

Motorsportanlegg

I Østfold i dag er det 13 motorsportsanlegg. Rudskogen Eiendom AS har forskjellige typer tilbud fordelt på bil, roderacing, go-cart m.v.

De øvrige anleggene for trial, motorcross og go-cart fordeler seg med trialbaner for Moss Motorcykelklubb og Kråkerøy Trial-Club, bane for Svinndal Motorcross Klubb, Go-cart anlegg for NMK-Varna og trialanlegg for Hobøl Motorklubb. Gokart, Skjønhaug, Trøgstad.

Mål og strategier

Anlegg for skyting

Det er et klart behov for å koordinere utbyggingsvirksomheten, ikke minst med tanke på de miljømessige konsekvenser som en utbygging vil kunne medføre for bolig- og friluftsområder.

Fylkesdelplanen 2005-2008 foreslår derfor gjennom et eget handlingsprogram en styrt samordning av de mange uteanleggene med samling om noen få større regionale anlegg.

Det vises i denne sammenheng til Trøgstad hvor det legges opp til en samarbeid mellom skytterforeningene i kommunen.

Anlegg for motorsport

Av miljømessige hensyn bør lokalisering av anlegg for motorsport samles på utpekte steder i fylket. Alle anlegg av disse kategorier gis særskilt konsekvensvurdering på bakgrunn av regionale og miljømessige betraktninger før spillemidler kan gis.

7.2.2 - Tilgjengelighet for funksjonshemmede - universiell tilrettelegging

Bakgrunn

Full integrering og inkludering for alle er et overordnet mål, jfr. St. meld. nr. 8 (1998-99) «Deltaking og likestilling». Det vises også til Handlingsplan 2005-2009 kap. 7 Aktiv etter evne.

Staten har et særskilt ansvar for motivering og tilrettelegging for fysisk aktivitet for funksjonshemmede, jfr. St. meld. nr. 14 (1999 -2000) «Idrettslivet i endring».

Kommunene har en sentral rolle i forhold til fysisk aktivitet for bevegelseshemmede ettersom de fleste fysiske tilretteleggingstiltak skjer i kommunal regi. Planlegging, prioritering og gjennomføring av tiltak må skje i nært samarbeid med kommunale råd for funksjonshemmede og funksjonshemmedes organisasjoner.

Den frivillige sektor vil også kunne bidra positivt til å skape aktivitetsarenaer og tiltak for funksjonshemmede, fortrinnsvis som integrerte tilbud. En femdel av Norges befolkning er funksjonshemmet og en tidel må leve med en eller annen form for

bevegelseshemming. Funksjonshemmede deles vanligvis opp i fem hovedgrupper: Bevegelseshemmede, hørselshemmede, synshemmede, psykisk utviklingshemmede og personer med skjulte funksjonshemninger.

Kommunene må legge opp til at Østfold fylke får et *godt tilbud for funksjonshemmede når det gjelder friluftsliv, idrett og fysisk aktivitet.*

Særlig viktig blir dette i by- og tettstedsnære tur-områder og i tilknytning til attraktive utfarts- og naturområder.

Tilrettelegging for bevegelseshemmede må derfor inngå i kommunedelplanene for idrett og friluftsliv / fysisk aktivitet og i reguleringsplaner. Tilgjengeligheten til / i bygg og anlegg vektlegges.

De fleste naturområder er vanskelig tilgjengelig for rullestolbrukere og andre med store bevegelseshemninger. I tillegg er det dårlig informasjon om hvor de tilgjengelige stedene finnes. Ved planlegging og tilrettelegging bør en også ta med et tilstrekkelig antall handikaptalett og sørge for andre nødvendige fasiliteter.

I tillegg til naturområder og utendørs kultur- og miljøanlegg må de samme hensyn tas når det gjelder utendørs- og innendørs idrettsanlegg.

Kommunene er pålagt å ha kommunale råd for funksjonshemmede som også skal være høringsinstans i forbindelse med anlegg og områder for idrett og friluftsliv.

Mål

Friluftsliv for alle innebærer at de bevegelseshemmede skal få opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritida med sikte på miljøforandring og naturopplevelse.

De funksjonshemmede (spesielt bevegelseshemmede og orienteringshemmede) skal få tilgang til opphold og bruk av friluftslivsanlegg og idrettsanlegg.

Strategier

- Kommunene gjennomfører planprosessene slik at tilgjengeligheten for funksjonshemmede blir et naturlig element i planarbeidet.
- Særlig viktig er dette i forbindelse med by- og tettstedsnære tur- og friluftsområder og i tilknytning til attraktive utfarts- og naturområder.
- Tilrettelegging for bevegelseshemmede må derfor inngå i kommuneplanene for idrett og friluftsliv og i reguleringsplanene.

7.2.3 - Tiltak i byer og tettsteder

Mål

Bedre mulighetene for daglig friluftsliv nær boligen, slik at rekreasjonsarealene kan gi anledning til hyppig bruk innenfor avstander som ikke nødvendigvis gjør bruk av biltransport.

Ta vare på og utvikle nærmiljøet slik at mennesker i alle aldre får oppleve naturkontakt og mulighet til et friluftsliv som en helse- og trivselsskapende aktivitet.

Gjøre markaområdene tilgjengelige ved å etablere et hovedstisystem på naturens premisser.

Strategier

1. Utarbeide arealplaner for grønnstruktur og forvaltningsplaner for bymarker og kulturlandskap ved byer og større tettsteder i Østfold. Planene bør ta utgangspunkt i veiledningsmateriale utarbeidet ved DN. Planene omfatter følgende formål:
 - a. Plan for grønnstrukturen; herunder sammenheng mellom tur- og gangveier, parkarealer, grøntdrag, friluftsområder m.m.
 - b. Forvaltningsplan for bymarker som omfatter markagrense-status etter PBL, skoglovens lovhjemler, avveining mellom brukerinteresser m.m.
 - c. Forvaltningsplan for kulturlandskapet som omfatter dyre- og planteliv, kulturminner, landskapselementer, opplevelsesverdier, tur- og gangforbindelser i jordbrukslandskapet.

2. Som deltagere i prosessen er kommuner med veiledning og støtte fra fylkeskommunen, fylkesmannens miljøvern avdeling og landbruksavdeling. Det forutsettes at foreninger, grunneierorganisasjoner, skoler, lag m.v. blir trukket inn i planprosessen i samsvar med plan- og bygningslovens forutsetninger og intensjonene i Lokal Agenda 21.

3. Registrere / samordne turveisystemet i og omkring tettsteder og byer i Østfold. Det tas utgangspunkt i eksisterende turveier/ stier som befolkningen bruker i dag. Videre er det viktig at turveiene bindes sammen til et større nett og at manglende ledd sikres og opparbeides. Det opparbeides parkeringsplasser etter nærmere avtale med grunneierne.

7.2.5 - «Fjella-stiene»

Bakgrunn

Fjellaområdene danner en nesten sammenhengende kjede fra Halden kommune i sør til Rømskog i nord, og står i direkte kontakt med et 50 kvadratkilometer stort villmarksområde på norsk side (Lundsneset, vernet) side og det vernede Tresticklan-området på svensk side.

Østfold fylkeskommune har i forbindelse med det landsomfattende «Friluftslivets år 2005» drøftet aktuelle friluftstiltak i kommunene og mener at «Fjella-stiene» nord i fylket, vil være et egnet tema i denne sammenheng.

«Fjella-stiene» går ut på å etablere et sammenhengende nettverk av merkede stier med skilting og informasjonsspredning (info-tavler, kart og felles brosjyrer).

Kommunene har stilt seg positivt til dette tiltaket, som vil bli tatt opp her som et aktuelt tiltak i 2005.

Mål

Stilhet skal prege området: Kommunene må unngå omdisponering av Fjella-områdene til hyttebygging, skytebaner, motorsportanlegg m.v. som i sterk grad vil berøre de regionale friluftslivinteresser. Fylkets befolkning sikres mulighet til å drive friluftsliv i Østfolds største og mest uberørte naturområder gjennom utvikling av turkart, tilrettelegging av p-plasser ved innfallsportene og gjennom enkle tiltak i form av sammenhengende, merkede turstier og skiløyper.

Strategier

- Supplerende merking av allerede merkede stier

- Merking av nye stier som passer inn i et sammenhengende nettverk
- Mindre tilretteleggingstiltak (eks.:klopper)
- Skilting, inkl.enkle informasjon ved besøksmål, kulturminner, utsiktspunkter m.m.
- Større informasjonstavler ved naturlige innfallsporier til stiene.
- Det forutsettes et nært samarbeid med organisasjonene som grunneierlag ved gjennomføringen av disse strategier.

Tiltak

- Prosjektet starter opp i 2005 med sikte på gjennomføring med spillemidler i 2006.
- I løpet av «Friluftslivets år» bør det legges opp til arrangementer for å markere åpning/ etablering av delstrekninger og rundturer som en del av «Fjella-stiene» Tiltaket retter seg mot kommunene Rakkestad, Eidsberg, Marker og Rømskog.

7.3. Innsatsområde – Programsatsing i Østfold.

Når det gjelder satsningsområder og behov, vises til kap.5.9 Anleggspolitikk og programsatsing i Østfold. Dette gjelder også føringer og retningslinjer

fra sentralt hold som knytter seg til St. melding. nr. 14, Sundbergutvalgets innstilling foruten rundskriv fra departementet. Videre har enkelte særforbund engasjert seg som Fotballforbundet med ballbinger og kunstgress og Ishockeyforbundet med ishaller.

Østfold idrettskrets har på bakgrunn av disse føringene vedtatt en anleggstrategi for Østfold i perioden 2004-2007. Det vises her til kap.5.7.2.

Departementet har senere videreført disse føringene ved å markere at Programsatsinger kan stimulere til mer og bedre anleggsutvikling i befolknings-tette områder.

Departementet ser for seg en prosess med kommuner, idrettsråd, fylkeskommuner og særforbund når det gjelder utbyggingen av for eksempel flerbrukshaller (22x44 og >),kunstgressflater, svømmebasseng (25mx12,5m) og isflater (ishaller) i pressområder.

Departementet sier videre: Anlegg som skal nyte godt av programsatsningen må forankres i kommunedelplanene for idrett og fysisk aktivitet.

Kommentar: I og med at Follo/ Nedre Romerike er nevnt som pressområde bør også Mossedistriktet og deler av Indre Østfold komme med som pressområdet under Oslo.

Som grunnlag for anleggsetableringen peker NIF/NOK på følgende tre kriterier:

- Interesse for anleggene må være meldt lokalt.

Plassering	Region	Anbefalt undervarme	Egne planer	Antatt anleggår
Borgen	Sarpsborg			2006
Kurland				2005
Tune/Sparta				2006
Gressvik	Fredrikstad			2006
Østsiden				2005
Østsiden *)			Torp planlegger med undervarme	2006
Kråkerøy				2007
Lisleby/Rolvøy				2007
Jeløy	Moss			2005
Melløs		Undervarme		2004
Kambo			Har planlagt undervarme	2005
Mysen	Indre	Undervarme	Planlegger med undervarme	2006
Askim				2006
Rakkestad			Satser i løpet av sommeren 2004	2004
Strupe	Halden	Undervarme		2005

- Anleggene må søkes etablert i tilknytning til institusjoner som gir aktivitet på dag- og kveldstid- og med gunstige driftsvilkår.
- Det oppfordres til bruk av interkommunale løsninger.

7.3.1 Kunstgress

Østfold Fotballkrets ønsker 18 kunstgressbaner i løpet av 2004-2007. Vi viser også til eget kap. 5.9.2.2 om Fotballkretsens måsetninger for dette anleggsområdet.

Basert på aktivitet og befolkningstetthet har fotballkretsen listet opp det behov vi ser for kunstgressbaner frem til og med 2007. Vi er kjent med at en rekke potensielle utbyggere ønsker seg undervarme, men ut fra en politisk målsetting om enøk-satsing samt store kostnader ved drift av undervarme, har vi prioritert kun ett anlegg i hver region

7.3.2. Ishaller

Norges Ishockeyforbund vil bygge 30 nye ishaller i Norge innen 2012. **Tre av disse ønskes bygget i Østfold.**

Bakgrunnen for denne satsinga henger sammen med at det er langt færre ishaller i Norge enn i land vi kan sammenligne oss med som Sverige og Finland. I Sverige er det for eksempel 300 ishaller mens vi i dag har bare 29 ishaller. Skal Norge henge med internasjonalt er det nødvendig å legge til ret-

te på anleggssida. Dette gjelder både for topp og bredde. Ishockeyforbundet sier ellers at et mer allmenngyldig forhold er at klimatiske forandringer endrer forutsetningene for å drive vinteridrett i Norge. Bygging av flere ishaller vil åpne for utøvelse av flere vinteridretter som kuntsløp, curling, kortbane og ishockey.

Satsingsområdene til forbundet er Nord-Norge, Nordvestlandet og Sørlandet da det i dag er ingen haller i området. Innen 2012 skal det finnes 30 nye ishaller, 40 nye utendørs ishockeybaner og 100 nye kunstfrosne utendørs minianlegg i Norge. Hall-satsingsprosjektet til NIHF skal foregå fram til 2012, og innen den tid vil hockeyforbundet ha brukt rundt 720 millioner kroner. Hver hall har et budsjett på 24 millioner.

Denne storstilte anleggsatsinga vil etter planen gi både Moss og Askim ishaller. I tillegg vil Østfold Ishockeykrets at Fredrikstad får utvidet hallkapasitet. Den første hallen som vil stå klar er ungdomshallen som tilbygg til Sparta Amfi.

Målsetting

Vi anbefaler at Østfold Ishockey-krets legger forbundet's programsatsing til grunn

Strategier:

Innenfor planperioden 2005-2008 anbefales følgende satsning for Østfold:

- Ungdomshall i tilknytning til Sparta Amfi og utvidet hallkapasitet for Stjernen, Fredrikstad og ny Ishall til Kråkene, Moss og Askim.

- Når det gjelder ekstra tilskuddsmidler fra Forbundet bør Moss prioriteres foran Askim. Tilstrekkelige midler må bli reist lokalt. Dette gjelder for alle anlegg.

7.3.3. Svømmehaller

Ifølge anleggsregisteret er det registrert 36 svømmeanlegg i Østfold (2001), fordelt på offentlige svømmehaller / bad, basseng knyttet til skoler og noen private svømmeanlegg i mindre målestokk. 6 anlegg er 25x12,5 m. De fleste anlegg er av eldre dato. I løpet av de siste årene er det ikke bygd nye svømmehaller med spillemidler, med unntak av opplevelsesbadet i Askim (som ble innviet 16.12.2000). Noen anlegg er imidlertid restaurert og tilrettelagt for funksjonshemmede.

Det er et moment at svømmehaller har hatt sin utbyggingsperiode i 60- og 70-årene, og at rehabilitering av eksisterende svømmehaller synes påtrengende. Departementets nye forskrifter er heller ikke blitt fulgt opp i tilstrekkelig grad. Forskrifter (fra Helse- og sosialdepartementet) for svømmeanlegg / bad vil føre til at flere anlegg må oppgraderes til dagens krav.

Her ble det i utgangspunktet satt en frist fram til 2003, for en oppgradering av landets svømmehaller med hensyn til vannkvalitet og miljø.

Relativt mange anlegg er helt eller delvis ute av funksjon i store deler av året.

Norges Svømme- og Livredningsforbund har blant annet reagert på stengningen av mange haller de siste årene.

Kulturdepartementet har prioritert svømmeanlegg med midler i 2004 og 2005. Dette som en oppfølging av Helse- og sosialdepartementets krav om bedre miljø og krav om brukeranvendelse.

Målsetting.

Fylkets svømmehaller skal tilfredstille en akseptabel standard hva angår vannkvalitet og bruk.

Strategier.

Kommunene ber svømmehalleierne om å foreta en gjennomgang av sine anlegg i samsvar med forutsetninger og retningslinjer for en standardheving.

Tiltak.

Fylkeskommunen vil følge opp kommunenes prioriteringer på dette punkt.

7.3.4. Større regionale anlegg

Med utgangspunkt i Kulturdepartementets anleggspolitiske program, har fylkeskommunen drøftet en mulig felles prioritering av større regionale/ interkommunale anlegg med kommunene Sarpsborg og Fredrikstad.

Vi viser her til en foreløpig liste som er satt opp i kap. 5.9 Regionale anlegg i Del I.

Strategier

- Disse drøftelsene har vært av mer innledende karakter og bør videreføres i 2005 med sikte på et felles program for Nedre Glomma.

- Dette fellesprogrammet tas inn i det rullerende årlige Handlingsprogrammet for perioden 2006-2008.

7.4. Innsatsområde - Friluftsliv, reiseliv og turisme

Bakgrunn

Østfold fylkes fortrinn er utvilsomt dens sentrale geografiske beliggenhet på Østlandet og nærhet til de viktigste utenlandske markedene, blant annet som det første fylke de fleste turistene kommer til i Norge.

De relativt korte reiseavstandene innad i fylket betyr gode muligheter for interessante og attraktive pakketilbud med variert innhold.

Gode kommunikasjoner til/fra fylket og internt i fylket gjør Østfold lett tilgjengelig.

Når det gjelder de naturgitte forhold har Østfold et gunstig klima med behagelig lufttemperatur i sommerhalvåret og et høyt antall soldager. Dette medfører at fylkets naturgrunnlag med sin attraktive skjærgård, rene vassdrag, skogsområder og kulturlandskap, egner seg spesielt godt for varierte friluftaktiviteter og rekreasjon.

Store friluftsområder er tilrettelagt for allmenn ferdsel, og det arbeides løpende med å gjøre kulturminner og friluftsområder mer tilgjengelig for all-

mennheten. Antall reisende fra sør til nord ventes å øke og hovedtrenden går i retning av individuell trafikk, økt etterspørsel etter selvstellsenheter, aktiv ferie, livsstilsbaserte opplevelser og grønn, naturbasert turisme.

Bobilturismen er fortsatt i vekst og de eldre og yngre blir et stadig viktigere marked. Møter, kurs, konferanser blir nå i større grad kombinert med aktivitetstilbud.

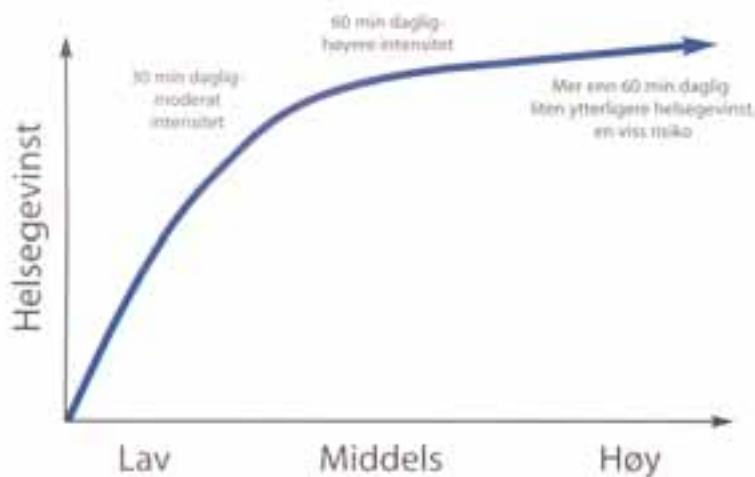
Vi har en Reiselivsplan som ble vedtatt av fylkestinget i mars 1994 og godkjent som fylkesdelplan av Miljøverndepartementet i februar 1995. Denne bør ajour føres og følges opp med rammeforutsetninger for kommunene.

Mål: Utvikle et reiseliv som kan skape sysselsetting innenfor rammen av en grønn, naturbasert turisme.

Strategier.

- Kommunene utarbeider egne satsningsområder for friluftsliv, reiseliv og turisme i forbindelse med sine kommunedelplaner for idrett og friluftsliv.
- Kommunene relaterer sine tiltak i forhold til; kyst og skjærgård, vassdrag, by- og tettstedsnære tur og friluftsområder, fornminner, kultur og utmark/Fjella.
- Legge til rette for et regionalt ledd som i samarbeid med reiselivsnæringa samordner tiltaka i Østfold.

Hvor mye aktivitet skal til?

Figur 3: Sammenhengen mellom fysisk aktivitet og helse.

Vedlegg til fylkesdelplanen «Sammen for fysisk aktivitet i Østfold».

Fylkestingets vedtak til fylkesdelplanen på juni-tinget 2005.

Fylkestingets vedtak lyder som følgende:

Fylkestinget vedtar den fremlagte fylkesdelplanen «Sammen for fysisk aktivitet i Østfold» 2005-2008 med de endringer fylkesrådmannen forslår på grunnlag av høringsuttalelsene hva gjelder:

- Regionalt seilersenter på Skjærhallen
- Utviklingen av Rudskogen motorsenter
- Skitunnel i Halden
- Fysisk aktivitet og kosthold for alle aldersgrupper
- Mindre utdypninger og presiseringer. Sitat slutt

Til det regionale seilersenter på Skjærhallen er det gitt følgende kommentarer:

«Vi finner forslaget om et regionalt seilersenter på Skjærhallen interessant. Forslaget må konkretiseres nærmere gjennom et prosjekt som viser kostnader, den etappevise utbygging og hvilke finansieringsordninger som skal legges til grunn for realiseringen. Som en del av finansieringen peker vi bl.a. på tilskudd interkommunalt, fra næringslivet og selve spillemiddelordningen»

Utviklingen av Rudskogen motorsenter har fått følgende kommentarer:

«Det tas sikte på å følge opp de foreslåtte strategier hvor en i første omgang skal innlede en dialog med Kulturdepartementet.

I fase 2 skal det utarbeides et mer detaljert prosjekt med en finansieringsplan som igjen følges opp med en felles kommunedelplan med Sarpsborg.

Rudskogen Motorsenter As vil komme i direkte konkurranse med Eggemoen i Buskerud som et nasjonalt anlegg i Norge. Det videre arbeide følges derfor med stor interesse.»

Skitunnel i Halden. Som kommentarer er følgende angitt: «Vi finner prosjektet meget interessant og tar det med i fylkesdelplanens handlingsprogram.»

Fysisk aktivitet og kosthold for alle aldersgrupper. For dette tingvedtaket, viser vi til Folkehelseprogrammets satsningsområder og til fylkesdelplanens kap. 6.3.1 Aktivitetsfremmende tiltak på s. 56.

Når det gjelder **mindre utdypninger** og presiseringer vises til høringsuttalelsens kommentarer.

På fylkestingets møte 27.oktober ble det fattet følgende vedtak vedrørende Rudskogen Motorsenter.

Fylkestinget i Østfold vil med dette støtte utbyggingen og etableringen av Rudskogen som et nasjonalt anlegg for motorsport. Anlegget er beregnet på alle typer av motorsport både for biler og motorsykler.

Rudskogen motorsenter har drevet profesjonelt motorsenter i ca.10 år, og er i dag et veletablert anlegg med godt renommè innenfor motorsporten. Det arrangeres årlig ca.150 arrangementer med godt over ca.60.000 besøkende. NAF driver en glattkjøringsbane på området og KNA har engasjert seg i utbyggingsplanene.

Med de utbyggingsplanene som foreligger vil Rudskogen samle alt typer sportsaktiviteter for bil og motorsykel. Borg MC er kjent for å ha bygget opp et godt og profesjonelt motorsykkelmiljø innenfor de fleste grener beregnet på aldersgrupper fra barn, ungdom til voksne.

Med sine utbyggingsplaner vil Rudskogen tilby nye baner, servicebygg og et nytt trafikk sikkerhets-senter av ypperste klasse.

Bilorganisasjonene KNA, NAF og Norges Bilsporforbund har støttet Rudskogen som det beste av de aktuelle prosjektene ut fra beliggenhet, støy, nærhet til markedet samt økonomi, driftskompetanse og investeringer. Innenfor 2.5 times reisetid er det ca.4 mill mennesker. Østfold har kortere vinter enn andre anlegg, derfor vil Rudskogen ha vesentlig lengre sesong.

Oslo kommune har også støttet Rudskogen som et nasjonalt motoranlegg og fremmet forslag om samarbeid i forbindelse med å tilby sportslige aktivitets-tilbud for ungdom.

Sammen med Rakkestad flyplass vil Rudskogen motorsenter kunne tilby unike muligheter for samhandling og sambruk innenfor alle typer motor - og luftsport.

Rakkestad og Sarpsborg har et sårbart næringsliv bygd på råvarer fra primærproduksjon. Et nasjonalt anlegg for motorsport vil være et supplement innenfor opplevelses – og besøksnæringene.

Fylkestinget gir sin fulle støtte til videreutvikling av et nasjonalt anlegg for all motorsport på Rudskogen.

**DET KONGELIGE
MILJØVERNDEPARTEMENT**

Statssekretæren

Østfold fylkeskommune
Postboks 220
1702 SARPSBORG

Deres ref

Vår ref
2005-02080-/SFJ
IG

Dato

27 SEPT 2005

Godkjenning av fylkesdelplan 2005 - 2008 - "Sammen for fysisk aktivitet i Østfold"

Miljøverndepartementet viser til brev fra Østfold fylkeskommune av 20.06.05 med oversendelse av "Sammen for fysisk aktivitet i Østfold" - fylkesdelplan 2005 - 2008 for sentral godkjenning.

Planen er behandlet i samråd med Barne- og familiedepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Landbruks- og matdepartementet, Kultur- og kirkedepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet.

Vedtak:

Med de forbehold og merknader som er nevnt nedenfor, godkjenner Miljøverndepartementet i medhold av § 19-4 i plan- og bygningsloven og kongelig resolusjon av 16. mars 1990, fylkesdelplan 2005 - 2008 - "Sammen for fysisk aktivitet i Østfold", vedtatt i fylkestinget 15. juni 2005.

Fylkesdelplanen "Sammen for fysisk aktivitet i Østfold" er oppfølger til tidligere fylkesdelplaner om samme tema fra Østfold. Planen har en omfattende og grundig gjennomgang av sentrale føringer i form av stortingsvedtaker, retningslinjer og handlingsplaner. Planen inneholder videre en statusgjennomgang av grunnleggende forutsetninger for dette planarbeidet, og det er en gjennomgang av friluftsområder, virkemiddelbruk og anleggssituasjonen i fylket.

Det har vært lagt opp til en omfattende prosess med medvirkning og møter med statlige myndigheter, regional stat, kommuner og ulike frivillige organisasjoner som har interesser i dette planarbeidet.

Dokumentasjonsdelen i planen danner grunnlaget for mål, utfordringer og handlingsprogram. Det er laget strategier for de fire innsatsområder som også finnes igjen i handlingsprogrammet:

- Aktivitetsfremmende tiltak
- Anlegg og områder for fysisk aktivitet
- Programisering i Østfold
- Friluftsliv, reiseliv og turisme

Miljøverndepartementet vil innledningsvis bemerke at fylkesdelplanen "Sammen for fysisk aktivitet i Østfold" er en systematisk og godt gjennomarbeidet plan, og det er god sammenheng mellom mål, strategier og handlingsprogram innenfor de fire innsatsområdene.

Departementet har merket seg den brede medvirkningen i planprosessen i et samspill mellom ulike offentlige myndigheter og frivillige organisasjoner, at dette følges opp i planen gjennom partnerskapsmodellen og at det tas initiativ til et tettere samarbeid mellom kommuner.

Det er positivt at en i planen ønsker å tilrettelegge for fysisk aktivitet og friluftsliv for alle deler av befolkningen og vi vil i denne sammenheng understreke barn og ungdoms interesser, skolens rolle og den særlige vektleggingen av universell tilrettelegging for funksjonsbegrensete.

Fylkesdelplanens satsinger og prioriteringer for å skape gode vilkår for fysisk aktivitet og helse er i samsvar med føringer i St.meld. nr. 16(2002-02003) Resept for et sunnere liv i Norge og regjeringens handlingsplan for fysisk aktivitet 2005 - 2009 Sammen for fysisk aktivitet. Helse- og omsorgsdepartementet ønsker en henvisning eller kort omtale av kommunehelsetjenesteloven i kapittel 4 om virkemidler i planleggingen.

Vektlegging på nærmiljøet og nærmiljøtiltak er viktig for utøvelse av fysisk aktivitet og god helse. Sikring og bevaring av grøntområder, kulturlandskapet og jordbruksområder er viktige elementer i slike opplevelser.

Anlegg for idrett og friluftsliv må som fylkesdelplanen legger opp til, planlegges og ses i sammenheng med nåværende og framtidig utbyggingsmønster. Østfold er dessuten et viktig landbruksfylke med store arealer egnet for matproduksjon, og kulturlandskapet gir også befolkningen gode opplevelser. Det legges opp til bygging av nye idrettsanlegg av ulik karakter, det er derfor positivt at det legges vekt på interkommunalt samarbeid for å redusere behovet for nyanlegg og skape grunnlag for flerbruksanlegg. Det er

viktig at en i planleggingen av slike anlegg bestreber seg på å unngå nedbygging av dyrkbare arealer.

Østfold fylkeskommune har gjennom denne fylkesdelplanen et godt planverktøy for at det etableres og opprettholdes tilbud for fysisk aktivitet for de flestes behov.

Avslutning

Det gjøres oppmerksom på at godkjenningen av fylkesdelplan for Østfold 2005 - 2008 "Sammen for fysisk aktivitet i Østfold, ikke omfatter konkret ressursbruk. Prioritering og tildeling av ressurser følges opp gjennom de årlige budsjettprosessene. Det forutsettes at fylkeskommunen tar kontakt med berørte statlige myndigheter for å sikre gjennomføring av planens strategier og tiltak.

Miljøverndepartementet vil understreke § 19-1 i plan- og bygningsloven, der det heter at fylkesplaner, herunder fylkesdelplaner, skal legges til grunn for fylkeskommunal virksomhet, og være retningsgivende for kommunal og statlig virksomhet i fylket. Plan- og bygningsloven forutsetter at statlige organ som vil fravike forutsetningene i godkjent fylkesplan, skal ta dette opp med fylkeskommunale planmyndigheter. Dersom fylkeskommunen og vedkommende sektormyndighet ikke blir enige, skal saken tas opp med de sentrale plannmyndighetene.

Med hilsen

Øyvind Flåbrekke

Utgitt av:
Østfold fylkeskommune
Regionalavdelingen
Postboks 220
1702 Sarpsborg
Tlf 69 11 70 00 Fax 69 11 72 60

Grafisk design: Eggen Press AS
Foto side 8, 10, 12, 14, 23, 27 og 31: Svein Kirkhorn

